

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ**

Т. О. Гарматій

**ОБЛІК ТА АУДИТ В СТРАХОВИХ
КОМПАНІЯХ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК**
для студентів вищих навчальних закладів

Затверджено на засіданні
кафедри страхування.
Протокол № 4 від 12.11.03 р.
Завідувач кафедри страхування
к.е.н., доцент
_____ Я. П. Шумелда

Тернопіль, 2004

Облік та аудит в страхових компаніях: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.О.Гарматій. – Тернопіль: 2004, 180 с.

У навчальному посібнику розглянуті питання здійснення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності страхових компаній. При викладенні матеріалу враховані вимоги Закону України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність" та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які набрали чинності з 1 січня 2000 року.

У навчальному посібнику висвітлені питання організації та аудиту страхових компаній.

Посібник містить практичні та тестові завдання з основних питань здійснення бухгалтерського обліку та аудиту в страхових компаніях.

Навчальний посібник рекомендується для студентів вищих навчальних закладів, а також спеціалістів-практиків у галузі страхування.

Автор: Тетяна Олексіївна Гарматій, кандидат економічних наук, доцент.

Рецензенти: Мирослав Ярославович Остап'юк, професор кафедри обліку та контролю в невиробничій сфері;
Олександра Юріївна Фролова, головний бухгалтер Західної філії АСТ „Вексель"

Відповідальний за випуск: Ярослав Павлович Шумелда, к.е.н., доцент, завідувач кафедри страхування.

Вступ

Студенти, які навчаються за спеціальністю “Фінанси” (спеціалізація “Страхова справа”) в обов’язковому порядку вивчають дисципліну “Облік і аудит в страхових компаніях”.

Метою вивчення цієї дисципліни є здобуття студентами знань щодо:

- порядку здійснення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності страхових компаній;
- складання фінансової звітності з врахуванням особливостей діяльності страховиків;
- організації зовнішнього та внутрішнього аудиту страхових компаній.

При підготовці навчального посібника враховані основні положення Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про страхування”, ухваленого Верховною Радою 4 жовтня 2001 року.

Порядок здійснення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності страхових компаній висвітлені у відповідності до вимог Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які набрали чинності з 1 січня 2000 року.

При викладенні матеріалу враховані зміни до “Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 9 грудня 2002 року.

Особливістю навчального посібника є те, що теоретичний матеріал кожної теми дисципліни доповнюється практичними та тестовими завданнями, які дозволяють краще зрозуміти та вивчити викладений матеріал.

Структура навчального посібника відповідає змісту робочої програми дисципліни “Облік і аудит в страхових компаніях”, згідно з якою у розділі I висвітлені питання організації бухгалтерського обліку в страхових компаніях, а в розділі II охарактеризований порядок здійснення аудиту їхньої фінансово-господарської діяльності (дивись додаток 11).

Питання, відображені у навчальному посібнику, відповідають їх переліку у тематичному плані цієї дисципліни (дивись додаток 12).

РОЗДІЛ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СТРАХОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Тема 1. Організація бухгалтерського обліку в страхових компаніях

1.1. Сутність та основні завдання бухгалтерського обліку діяльності страхових компаній

Бухгалтерський облік як наука – це вчення про систему отримання, обробки та видачі облікової інформації з метою її використання в управлінні такими ланками народного господарства як підприємства та організації.

Бухгалтерський облік є однією з дієвих форм контролю господарської діяльності підприємств та організацій. Кінцева мета бухгалтерського обліку – це складання звітності, що містить інформацію про результати виконання показників фінансово-господарської діяльності страхових компаній.

Основними завданнями обліку страхової діяльності є такі як:

- збір, обробка та відображення первинних даних у здійсненні страхових операцій;
- систематизація даних з метою узагальнення для отримання підсумків результатів про господарську діяльність страхової компанії;
- забезпечення страховика необхідними даними для здійснення контролю за госпрозрахунковою діяльністю та режимом економії;
- контроль за дотриманням кошторисної, фінансової та платіжної дисципліни страховою компанією;
- своєчасне та достовірне складання звітності страховиком та подання у вищестоячі організації.

1.2. Основні принципи бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік ґрунтується на таких принципах:

- обачність, тобто застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;
- автономність, тобто кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;
- послідовність, тобто постійне застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними стандартами

бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- безперервність, тобто оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;

- нарахування та відповідність доходів та витрат, тобто для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

- превалювання сутності над формою, тобто операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- історична (фактична) собівартість, тобто пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- єдиний грошовий вимірник, тобто вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці;

- періодичність, тобто можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності.

1.3. Характеристика основних форм бухгалтерського обліку, які застосовуються в страхових компаніях

Під формою бухгалтерського обліку слід розуміти технологію та організацію облікового процесу з відповідними способами, технікою документування та облікової реєстрації.

У страхових компаніях можуть застосовуватися такі форми бухгалтерського обліку як:

- меморіально-ордерна;
- журнально-ордерна;
- комп'ютерна.

При меморіально-ордерній формі бухгалтерського обліку основою записів у карточках, відомостях, балансах є меморіальний ордер.

Меморіальний ордер – це спеціальний бланк, на якому відображається зміст операції, бухгалтерська проводка та сума операції.

Завершені меморіальні ордери в хронологічному порядку реєструються в журналі, в якому вказується порядковий номер, дата заповнення та сума меморіального ордера. Реєстраційний журнал

забезпечує контроль за повнотою охоплення бухгалтерським обліком господарських операцій і відображенням їх на синтетичних рахунках.

Після реєстрації меморіальних ордерів проводиться запис бухгалтерських проводок в головній книзі з дебету та кредиту відповідних рахунків.

Аналітичний облік при цій формі обліку ведеться на карточках або в книгах за всіма рахунками паралельно синтетичному. На основі даних аналітичного обліку щомісячно складаються оборотні відомості за аналітичними рахунками в межах синтетичних.

Існує певна черговість записів та їх звірка при меморіально-ордерній формі обліку (дивись додаток 1).

Журнально-ордерна форма обліку побудована на використанні системи групувальних та нагромаджувальних облікових реєстрів – журналів-ордерів та допоміжних відомостей до них.

Записи в журнали-ордери здійснюють на підставі первинних документів протягом місяця, а у випадку наявності великої кількості первинних документів їх групують у відповідних відомостях, а місячні підсумки з них переносять у журнали-ордери.

За своїм змістом журнали-ордери є реєстрами, призначеними для кредитових записів за окремими наперед визначеними балансовими рахунками. Кожному журналу-ордеру присвоюють постійний номер:

- журнал-ордер № 1 "Каса";
- журнал-ордер № 2 "Банк";
- журнал-ордер № 3 "Підзвітні особи";
- журнал-ордер № 4 "Розрахунки з робітниками та службовцями;
- журнал-ордер № 5 "Інші операції".

Журнали-ордери побудовані за кредитовим принципом, тобто всі господарські операції відображають у кредиті даного синтетичного рахунку в розрізі рахунків, що кореспондують з ним за дебетом.

Записи в журнали-ордери здійснюються з первинних документів в хронологічному порядку їх надходження та опрацювання. На документах проставляють номер журналу-ордера та порядковий номер запису.

У журналах-ордерах здійснюється синтетичний облік операцій. Аналітичний облік при даній формі обліку здійснюється у відомостях аналітичного обліку за рахунками 904 "Виплати страхового відшкодування та страхових сум" та 76 "Страхові платежі". За всіма іншими синтетичними рахунками ведуться

оборотні відомості встановленої форми. Аналітичний облік касових операцій ведеться у касовій книзі.

Місячні підсумки журналів-ордерів переносять у головну книгу, яка є систематичним реєстром синтетичного обліку. Вона призначена для щомісячного узагальнення даних поточного обліку, взаємної перевірки правильності записів за рахунками синтетичного обліку та складання балансу.

Для кожного синтетичного рахунку у головній книзі відводять окрему сторінку, а для запису місячних оборотів за кожним рахунком – окремий рядок. Кредитові обороти журналів-ордерів переносять у головну книгу загальним підсумком, а дебетові обороти записують окремими сумами з різних журналів-ордерів. За кожним синтетичним рахунком в кінці місяця у головній книзі виводять залишок (сальдо), який записують в окрему графу. На підставі даних головної книги складають баланс. При журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку має місце певна черговість записів і їх звірка (дивись додаток 2)

Комп'ютерна форма бухгалтерського обліку в страхових компаніях набула значного розвитку в кінці 90-х років ХХ століття.

При вказаній формі бухгалтерського обліку застосовуються спеціальні програми. В теперішній час найбільш популярною бухгалтерською програмою є 1С Бухгалтерія.

Програма 1С Бухгалтерія оперує десятками видів специфічних платіжних документів, може виконувати величезну кількість професійних операцій. Ця програма є придатною до користування і страховими компаніями, так як кількість бухгалтерських проводок, статей доходів та витрат коштів є незначною порівняно з великими підприємствами та організаціями. Це дозволяє забезпечити комп'ютерну обробку даних обліку страхових операцій, результатом якої є складання різних реєстрів бухгалтерського обліку та звітів.

В теперішній час досить популярною є система 1С: Підприємство, яка може бути використана для автоматизації різних ділянок економічної діяльності страхових компаній, в тому числі бухгалтерського обліку.

Основною особливістю системи 1С: Підприємство є її конфігурентність. Власне система 1С: Підприємство є сукупністю механізмів, призначених для маніпулювання різними типами об'єктів предметної галузі. Конкретний набір об'єктів, структури інформаційних масивів, алгоритми обробки інформації визначає конкретна конфігурація.

Бухгалтерський облік, реалізований в конфігурації, відповідає сучасній методології бухгалтерського та податкового обліку в Україні та забезпечує надання інформації про страхову організацію

зовнішнім користувачам – інвесторам, кредиторам, податковим органам.

Конфігурація включає

- план рахунків, який містить типові налагодження аналітичного, валютного та кількісного обліку;
- довідник валют, який використовується при здійсненні валютного обліку;
- набір довідників для формування первинних документів та ведення списків об'єктів аналітичного обліку;
- набір перерахувань для організації аналітичного обліку з регламентованим набором значень;
- набір документів, які призначені для введення, зберігання та друку первинних документів та для автоматичного формування бухгалтерських проводок;
- набір констант, які використовуються для налагодження загальних параметрів ведення обліку в конкретній організації;
- список коректних проводок, який дозволяє відслідковувати правильність введення бухгалтерських проводок та прискорити введення кодів рахунків в документах та операціях;
- набір стандартних звітів, які дозволяють одержувати дані бухгалтерського обліку в різних розрізах по будь-яких рахунках та об'єктах аналітики;
- спеціалізовані звіти по конкретних розділах бухгалтерського обліку.

1.4. План рахунків бухгалтерського обліку страхових організацій

План рахунків бухгалтерського обліку в страхуванні складений відповідно до єдиного плану рахунків, затвердженого Міністерством фінансів України від 30 листопада 1999 року, з урахуванням особливостей діяльності страхових компаній (дивись додаток 3). При цьому враховані зміни та доповнення до плану рахунків бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 9 грудня 2002 року.

План рахунків бухгалтерського обліку є переліком рахунків і схем реєстрації та групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) у бухгалтерському обліку. У ньому за десятковою системою наведені коди (номери) і найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) і субрахунків (рахунків другого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунків, другою – номер синтетичного рахунку, третьою – номер субрахунку

Субрахунки використовуються підприємствами, виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності. Вони можуть доповнюватися введенням нових субрахунків (рахунків другого, третього порядків) із збереженням кодів (номерів) субрахунків плану рахунків.

План практичного заняття № 1

1. Основні завдання бухгалтерського обліку діяльності страхових компаній.
2. Принципи бухгалтерського обліку.
3. Форми бухгалтерського обліку страхової діяльності.
4. План рахунків бухгалтерського обліку страхових компаній.

Література

2; 6; 7; 8; 16, с.10- 64; 18, с.3 - 9; 19; 22; 24, с.12 – 16.

Тема 2. Бухгалтерський облік страхових платежів

2.1. Синтетичний облік надходження страхових платежів

Для обліку надходження страхових платежів призначений синтетичний рахунок 76 "Страхові платежі" (пасивний). Для обліку розрахунків з надходження страхових платежів застосовують рахунок 36 "Розрахунки із покупцями та замовниками", який має такі субрахунки:

- 363 "Розрахунки із страхувальниками";
- 364 "Розрахунки із страховими посередниками".

Відображення в бухгалтерському обліку належних страхових платежів залежить від визначених договором страхування умов сплати страхувальником страхових платежів і набрання чинності договору страхування.

1. Якщо договір страхування набуває чинності з моменту внесення першого страхового платежу, то облік страхових платежів здійснюється при допомозі таких проводок:
а) сума належних страховику страхових платежів за договором страхування:

Д	К
363	76

б) сума отриманого страхового платежу:

Д	К
301, 311	363

в) при визначенні фінансових результатів за звітний період кредитовий залишок з рахунку 76 відображає обсяг отриманої валової страхової премії і підлягає закриттю на рахунок 7031. Тому одночасно з вказаними вище проводками сума надходжень страхових платежів відображається:

Д	К
761	7031

Для страховиків, які здійснюють страхування життя:

Д	К
762	7031

2. Якщо договір страхування набирає чинності з зазначеної в ньому дати, на суму належних страховику у звітному періоді страхових платежів (незалежно від факту оплати) складається проводка:

Д	К
363	76

Одночасно належні страховику страхові платежі відображаються

Д	К
76	7031

3. У випадку отримання попередньо сплачених страхових платежів (розрахунки з отриманих авансів) складаються такі бухгалтерські проводки:

а) на суму отриманих страхових платежів:

Д	К
311	681

б) з набранням чинності договору страхування:

Д	К
681	363

в) нарахування страхових платежів:

Д	К
363	76

г) при визначенні фінансових результатів залишок на рахунку 76 підлягає закриттю на рахунок 7031:

Д	К
76	7031

4. У випадках, якщо відокремлений підрозділ страховика не здійснює страхову діяльність у повному обсязі, а тільки отримує страхові платежі, розрахунки з головною організацією та підрозділом відображаються такими проводками:

а) належні до сплати страхові платежі:

Д	К
---	---

683

76

б) отримані страхові платежі:

Д	К
311	683

в) при визначенні фінансових результатів:

Д	К
76	7031

2.2. Синтетичний облік надходження страхових платежів у випадках їхнього отримання за участю страхових посередників

У випадках отримання страхових платежів за участю страхових посередників розрахунки з ними здійснюються на субрахунку 364 «Розрахунки із страховими посередниками».

Страховий агент, який отримав страхові платежі від страхувальників, зобов'язаний перерахувати кошти на рахунок страховика на протязі двох робочих днів.

1. Належні страховику страхові платежі відповідно до наданого страховим агентом звіту відображаються:

Д	К
364	76

2. Водночас страхові платежі списуються для розрахунку зароблених страхових платежів:

Д	К
76	7031

3. Надходження страхових платежів від страхового агента:

Д	К
311	364

Належна страховому агенту комісійна винагорода обліковується страховиком у складі витрат на збут. Утримана страховим посередником належна йому комісійна винагорода відображається:

Д	К
93	364

Страховий агент зобов'язаний забезпечити облік надходжень страхових платежів, розрахунків із страхувальниками і страховиками.

Страхові платежі у страхового посередника обліковуються на субрахунках 703 «Доходи від реалізації робіт і послуг» та 704 «Вирахування з доходу» рахунку 70 «Доходи від реалізації».

1. Сума отриманих страхових платежів від страхувальників-громадян:

Д	К
301	703

2. Належні за договорами страхування кошти від страхувальників-юридичних осіб:

Д	К
363	703

3. Надходження коштів на поточний рахунок страховика:

Д	К
311	363

4. Належні до перерахування страховику кошти за договорами страхування:

Д	К
704	685

5. Перерахування коштів страховику:

Д	К
685	311

6. Комісійна винагорода страхового агента:

Д	К
685	703

Сальдо субрахунків 703 і 704 списуються в порядку закриття цих субрахунків відповідно в кредит та дебет рахунку 79 "Фінансові результати":

Д	К
703	79
79	704

Утримання страхових платежів за договорами страхування відображається:

а) із заробітної плати працівників страхової компанії:

Д	К
661	76

б) із належного страхувальнику страхового відшкодування:

Д	К
904	363
363	76

2.3. Синтетичний та аналітичний облік надходження і повернення страхових платежів

Синтетичний облік страхових платежів здійснюється на пасивному рахунку 76 "Страхові платежі". За кредитом рахунку 76 відображається сума надходжень страхових платежів, а за дебетом - повернення страхувальникам страхових платежів.

Тому що згідно діючого законодавства страхові резерви формуються за видами страхування, аналітичний облік страхових платежів також повинен здійснюватися за видами страхування.

Нагромадження даних щодо надходження та повернення страхових платежів здійснюється у відомості аналітичного обліку. Зокрема, в ній повинна відображатися така інформація: вид страхування; дата надходження або повернення страхових платежів; прізвище страхувальника (або назва страхувальника-юридичної особи); обороти за дебетом та кредитом рахунку 76).

Згідно діючого законодавства дію договору страхування можна достроково припинити за вимогою страхувальника або страховика, якщо це передбачено умовами договору страхування.

Повернені страхувальникам страхові платежі у зв'язку з:

а) достроковим припиненням договору страхування:

Д	К
76	363

б) надмірною сплатою у період виплати страхового відшкодування:

Д	К
76	301, 311

У разі дострокового припинення дії договору страхування за вимогою страхувальника страховик повертає йому страхові платежі за період, що залишився до закінчення дії договору з вирахуванням нормативних витрат на ведення справи, визначених при розрахунку страхового тарифу, фактичних виплат страхових сум та страхового відшкодування, що були здійснені за цим договором.

Якщо вимога страхувальника обумовлена порушенням страховиком умов договору страхування, то останній повертає страхувальнику сплачені ним страхові платежі повністю.

План практичного заняття № 2

1. Синтетичний облік надходження страхових платежів у випадках, якщо:

- а) договір страхування набуває чинності з моменту внесення першого страхового платежу;
- б) договір страхування набуває чинності з зазначеної в ньому дати;
- в) отримані попередньо сплачені страхові платежі.

2. Синтетичний облік надходження страхових платежів у випадках їхнього отримання за участю страхових посередників.

3. Синтетичний та аналітичний облік надходження та повернення страхових платежів.

4. Розв'язування практичних завдань.

Література

1; 6; 7; 8, с.2 – 6; 9, с.269 –272; 18, с.3 – 9; 34, с.22 – 39; 35, с.156-169.

Практичні завдання

Завдання 2.1. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 76 “Страхові платежі” та відобразіть обсяг отриманої валової страхової премії зі страхування майна громадян за станом на 1.01 2003 р. на основі таких даних:

	грн.
1. Надходження на поточний рахунок страхової компанії	320000
2. Утримання страхових платежів по страхуванню домашнього майна із належного страхувальникам страхового відшкодування	86000
3. Утримання з суми страхового відшкодування зі страхування будівель, що належать громадянам, недоплати минулого року	12000
4. Повернення страхувальникам надлишково сплачених ними страхових платежів зі страхування:	
а) домашніх тварин	15800
б) домашнього майна	9600

Завдання 2.2. Відобразити при допомозі бухгалтерських проводок операції щодо розрахунків з надходження страхових платежів за I квартал 2003 р. за даними:

	грн.
1. Сума отриманих страхових платежів за договорами страхування автотранспортних засобів, які набувають чинності з зазначеної в них дати	275000
2. Сума отриманих страхових платежів за договорами індивідуального страхування від нещасних випадків, які набувають чинності з моменту внесення першого страхового платежу	157000
3. Надходження попередньо сплачених страхувальниками страхових платежів зі страхування квартир	89000
4. Сума отриманих страхових платежів у підрозділі страховика зі страхування домашніх тварин	54000

Завдання 2.3. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 76 “Страхові платежі” станом на 1.01. 2003 р. за даними:

грн.

1. Операції за грудень місяць:	
а) утримано страхові внески зі страхування життя при виплаті страхової суми	250000
б) утримано з суми страхового відшкодування зі страхування майна радгоспів недоплати минулого року	2400
в) повернуті радгоспу надлишково перераховані страхові платежі	1800
г) страхові платежі, які надійшли на поточний рахунок страхової компанії	620000

Завдання 2. 4. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями:

	тис грн.
1. Належні страховику страхові платежі за діючими договорами страхування	400
2. Належні страхові платежі за договорами страхування, укладеними відокремленими підрозділами страховика	350
3. Страхові платежі, утримані із належного страхувальнику страхового відшкодування	85
4. Надходження попередньо сплачених страхувальниками страхових платежів	55
5. Повернення страхувальникам надмірно сплачених ними страхових платежів	35

Завдання 2.5. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями:

	грн.
1. Страховий агент отримав страхові платежі згідно укладеного договору страхування життя 28 червня 2003 р	300
2. Перерахування страхових платежів страховим агентом страховику відбулося 1 липня 2003 р.	300

Завдання 2.6. Визначити результати розрахунків відокремленого підрозділу страховика з головною організацією за отримані страхові платежі за даними:

	тис.грн.
1. Належні до сплати страхові платежі за ІУ кв. 2003р.	250
2. Отримані головною організацією страхові платежі за ІУ кв. 2003 р.	220

Тема 3. Бухгалтерський облік страхових резервів

3.1. Бухгалтерський облік технічних резервів

Страховики зобов'язані згідно до страхового законодавства формувати та вести облік таких технічних резервів:

- резерву незароблених премій;
- резерву збитків.

Страхові компанії, які здійснюють страхування життя, повинні формувати та вести облік страхових резервів з даного виду страхування.

Резерв незароблених премій (РНП) - це резерв, що включає частки від сум надходжень страхових платежів, які відповідають страховим ризикам, що не минули на звітну дату.

Резерв незароблених премій розраховується залежно від сум надходжень страхових платежів за відповідними видами страхування за період попередніх дев'яти місяців (далі розрахунковий період).

$$\text{РНП} = \text{Сума надходжень страхових платежів за перших три місяці} \times 1/4 + \text{сума надходжень страхових платежів за наступних три місяці} \times 1/2 + \text{сума надходжень страхових платежів за останніх три місяці розрахункового періоду} \times 3/4.$$

Для узагальнення інформації про рух коштів страхових резервів призначений рахунок 49 “Страхові резерви”.

Рахунок 49 використовується підприємствами, які є страховиками відповідно до Закону України “Про страхування” і в передбаченому порядку формують страхові резерви.

Рахунок 49 “Страхові резерви” має такі субрахунки:

491 “Технічні резерви”

492 “Резерви із страхування життя”

493 “Частка перестраховиків у технічних резервах”

494 “ Частка перестраховиків у резервах із страхування життя”

495 “Результат зміни технічних резервів”

496 “ Результат зміни резервів із страхування життя”.

На субрахунках 491, 493, 495 узагальнюється інформація про стан і рух коштів резервів незароблених премій, резервів збитків та інших технічних резервів.

На субрахунках 492, 494, 496 узагальнюється інформація про стан і рух коштів резервів довгострокових зобов'язань (математичних резервів) і резервів належних виплат страхових сум.

Для здійснення обліку технічних резервів за їхніми видами вказані вище субрахунки доповнюються відповідними рахунками третього порядку:

4911 “Резерв незароблених премій”

4912 “Резерв збитків”

4931 “Частка перестраховиків у резервах незароблених премій”

4932 “Частка перестраховиків у резервах збитків”

4951 “Результат зміни резервів незароблених премій”

4952 “Результат зміни резервів збитків”

У зв'язку з тим, що зміна залишків резерву незароблених премій впливає на величину зароблених страхових платежів, виникає необхідність обліку результату таких змін протягом звітного періоду. Результат зміни резервів незароблених премій визначається на окремому субрахунку 4951 “Результат зміни резервів незароблених премій”. Це здійснюється шляхом порівняння залишків резервів незароблених премій на початок та кінець звітного періоду шляхом записів з кредиту або дебету субрахунку 4951 в кореспонденції з субрахунком 4911:

Д	К
4951	4911 (збільшення РНП)
4911	4951 (зменшення РНП)

Дебетове (кредитове) сальдо за субрахунком 4951 списується в кореспонденції з рахунком 7031 “Зароблені страхові платежі”. При цьому відповідно зменшуються (збільшуються) зароблені страхові премії:

Д	К
7031	4951
4951	7031

Бухгалтерський облік резерву збитків здійснюється на субрахунку 4912 “Резерви збитків”:

1. Сума резерву збитків на звітну дату відображається:

Д	К
4952	4912

2. Сума резерву збитків на минулу звітну дату відображається:

Д	К
4912	4952

Відповідне сальдо субрахунку 4952 щомісячно списується в кореспонденції з рахунком 949 “Інші витрати операційної діяльності” або 719 “Інші доходи від операційної діяльності”:

Д	К
4952	719
949	4952

3.2. Облік часток перестраховиків у страхових резервах

У разі здійснення страховиком операцій перестраховування частка перестраховиків у резервах незароблених премій відображається:

а) на звітну дату:

Д	К
4931	4951

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4951	4931

Бухгалтерські записи за дебетом і кредитом рахунку 4951 дають змогу визначити результат зміни частки перестраховиків у резервах незароблених премій, який збільшує (зменшує) зароблені страхові платежі:

Д	К
4951	7031
7031	4951

У випадках, якщо ризики виконання зобов'язань перед страхувальниками були перестраховані, у перестраховальника виникає право вимоги до перестраховиків у обсягах, визначених договорами перестраховування. Величина такої вимоги відображається в обліку як частка перестраховиків у резервах збитків.

Облік вказаної частки здійснюється на рахунку 4932 "Частка перестраховиків у резервах збитків":

а) на звітну дату:

Д	К
4932	4952

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4952	4932

3.3. Бухгалтерський облік резервів із страхування життя

Страховики створюють такі резерви із страхування життя:

- резерви довгострокових зобов'язань;
- резерви належних виплат страхових сум.

Бухгалтерський облік резервів із страхування життя ведеться на рахунку другого порядку 492 "Резерви із страхування життя" на субрахунках:

4921 "Резерви довгострокових зобов'язань";

4922 "Резерви належних виплат".

Узагальнення результатів змін резервів із страхування життя здійснюють на рахунках третього порядку субрахунку 496 "Результат зміни резервів із страхування життя":

4961 "Результат зміни резервів довгострокових зобов'язань"

4962 "Результат зміни резервів належних виплат"

Резерви довгострокових зобов'язань відображаються:

а) на звітну дату:

Д	К
4961	4921

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4921	4961

Страховики, які здійснюють операції перестраховування, формують частку перестраховиків у резервах зі страхування життя.

Частка перестраховиків у резервах довгострокових зобов'язань відображається на рахунку 4941 "Частка перестраховиків у резервах довгострокових зобов'язань".

Частка перестраховиків у резервах довгострокових зобов'язань відображається:

а) на звітну дату:

Д	К
4941	4961

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4961	4941

Результат зміни резервів довгострокових зобов'язань відображається відповідно на рахунку 949 "Інші витрати операційної діяльності" або 719 "Інші доходи операційної діяльності" в кореспонденції з рахунком 683:

Д	К
949	4961
4961	719

Облік резервів належних виплат здійснюється на субрахунку третього порядку 4922 "Резерви належних виплат".

Резерви належних виплат відображаються:

а) на звітну дату:

Д	К
4962	4922

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4922	4962

При здійсненні перестраховування договорів страхування

життя в результаті настання страхового випадку у перестраховальника виникає право вимоги до перестраховика. Вказана вимога відображається на рахунку 4942 “Частка перестраховиків у резервах належних виплат”.

Частка перестраховиків у резервах належних виплат відображається:

а) на звітну дату:

Д	К
4942	4962

б) на минулу звітну дату:

Д	К
4962	4942

Дебетове або кредитове сальдо рахунку 4962 “Результат зміни резервів належних виплат” списується на рахунок 683:

Д	К
683	4962
4962	683
4963	

3.4.Облік розміщення страхових резервів

Страхові резерви можуть бути представлені такими видами активів:

- грошові кошти на поточному рахунку;
- банківські вклади (депозити);
- нерухоме майно;
- цінні папери, що передбачають доходи;
- права вимоги до перестраховиків;
- готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, встановлених Національним банком України.

Кошти резервів, розміщені на поточному та валютному рахунках, обліковуються на рахунках 311 та 312 у загальному порядку.

Кошти резервів, які розміщуються в банківські вклади, обліковуються на рахунку 35”Поточні фінансові інвестиції”. Перерахування таких коштів на депозити відображається:

Д	К
35	311, 312

Придбані цінні папери оприбутковуються за вартістю придбання:

Д	К
35	311

Якщо вартість придбання облігацій перевищує їх номінальну вартість при нарахуванні належного з них доходу, частина різниці

між покупною та номінальною вартістю списується такими записами:

– на суму доходу, який належить за облігації:

Д	К
37	791

– належна до списання сума різниці між покупною та номінальною вартістю:

Д	К
791	35

– у випадку перевищення номінальної вартості облігацій над вартістю придбання:

Д	К
35	791

План практичного заняття № 3

1. Бухгалтерський облік технічних резервів:
  - а) облік резервів незароблених премій;
  - б) облік резервів збитків.
2. Облік часток перестраховиків у страхових резервах.
3. Бухгалтерський облік резервів із страхування життя:
  - а) облік формування резервів довгострокових зобов'язань;
  - б) облік формування резервів належних виплат страхових сум;
  - в) облік часток перестраховиків у резервах із страхування життя.
4. Облік розміщення страхових резервів.
5. Розв'язування практичних завдань.

Література

1; 12, с.398 – 400; 18, с.3- 9; 20; 24,с.136 – 137; 34,с.40 –62; 35,с. 156 – 169.

Практичні завдання

Завдання 3.1. Визначити результати зміни резерву незароблених премій та відобразити його за допомогою бухгалтерських проводок за даними:

	тис.грн.
1. Величина резерву незароблених премій на 1.04. 2003 р.	25000
2. Величина резерву незароблених премій на 1.05. 2003 р.	27000

Завдання 3.2. Визначити резерв незароблених премій на 1.10. 2003 р. та відобразити результат його зміни за даними:

	грн.
1. Сума надходжень страхових платежів за:	
а) I квартал 2003 р.	21000
б) II квартал 2003 р.	22000
в) III квартал 2003 р.	26000
2. Величина резерву незароблених премій на 1.10. 2002 р.	32000

Завдання 3.3. Визначити резерв незароблених премій на 1.10. 2003 р. та відобразити результат його зміни за даними:

	грн.
1. Сума надходжень страхових платежів за:	
а) I квартал 2003 р.	26000
б) II квартал 2003 р.	28000
в) III квартал 2003 р.	30000
2. Величина резерву незароблених премій на 1.10.2002 р.	32000

Завдання 3.4. Скласти бухгалтерські проводки та визначити результат зміни технічних резервів на 1.12. 2003 р. за даними:

	грн.
1. Величина резерву незароблених премій на 1.12. 2003 р.	41000
2. Сума резерву збитків на 1.12. 2003 р.	16000
3. Сума технічних резервів на 1.12. 2002 р. :	
а) резерв незароблених премій	39000
б) резерв збитків	19000

Завдання 3.5. Визначити резерв довгострокових зобов'язань зі страхування життя та відобразити його за допомогою бухгалтерських проводок за даними:

	тис.грн..
1. Сума отриманих страхових платежів за січень 2003 р.	350
2. Витрати на проведення страхування	440
3. Інвестиційний дохід від розміщення депозитів, який спрямовується на поповнення резервів із страхування життя	220

Тема 4.Бухгалтерський облік операцій перестраховання

4.1.Бухгалтерський облік з передачі ризиків у перестраховання

Згідно Положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо відображення доходів і витрат у момент їх виникнення незалежно від часу надходження та сплати грошей, операції з передачі ризиків у перестраховання відображаються методом нарахування.

Нагромадження сум часток страхових платежів, які сплачуються перестраховикам, здійснюється на рахунку 70“Доходи від реалізації” на субрахунку 705”Перестраховання”. Цей субрахунок активний, регулюючий. За дебетом субрахунку 705 відображаються суми часток страхових платежів, які сплачуються перестраховикам, за кредитом – частки страхових платежів, повернуті перестраховиками в разі дострокового припинення договору перестраховання.

Розрахунки за здійснення операцій перестраховання відображаються на рахунку 63 ”Розрахунки з постачальниками та підрядниками” на субрахунку 633 “Розрахунки з перестраховиками”.

На рахунку 633 відображаються такі операції з передачі ризиків у перестраховання:

1.Належні перестраховику частки страхових платежів з набранням чинності договору перестраховання:

Д	К
705	633

2. Належна перестраховувальнику комісійна винагорода за передану у перестраховання частину страхових платежів:

Д	К
633	719

3.Депонування у перестраховувальника частини страхових платежів, які належать перестраховику:

Д	К
633	686

4. Нархування відсотків на суму депонованої частини страхових платежів:

Д	К
93	633

5.Частка страхового відшкодування, належна перестраховувальнику у разі настання страхового випадку:

Д	К
633	719

6. Перерахування кредитового сальдо рахунку 633 на користь перестраховика:

Д	К
633	311

7. Повернення перестраховиком часток страхових платежів, надмірно отриманих ним, або в разі дострокового припинення дії договору перестрахування:

Д	К
311	705
7031	4951

8. Списання сум часток страхових платежів, сплачених перестраховикам:

Д	К
705	7031

У разі здійснення операцій з передачі ризиків у перестрахування через страхового посередника розрахунки з ним проводяться на рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями" субрахунок 687 "Розрахунки зі страховими посередниками за договорами перестрахування". При цьому складаються такі бухгалтерські проводки:

1. Сума сплачених часток страхових платежів страховому посереднику з метою укладання договору перестрахування:

Д	К
687	311

2. Після отримання від страхового посередника інформації щодо набрання чинності договору перестрахування:

Д	К
705	687

4.2. Бухгалтерський облік з отримання ризиків у перестрахування

Основними операціями з отримання ризиків у перестрахування є такі:

1. Належні перестраховику суми часток страхових платежів за договорами перестрахування:

Д	К
365	76

2. Належна перестраховувальнику комісійна винагорода за перестрахування:

Д	К
---	---

93

365

3. Депонована частина страхової премії:

Д	К
378	365

4. Отримана частина страхової премії в місяці укладання договору з урахуванням належної перестраховальнику комісійної винагороди і депонованої премії:

Д	К
311	365

5. Сума раніше депонованої частини страхової премії після закінчення терміну дії договору перестрахування:

Д	К
365	378

6. Сума нарахованих відсотків на депоновану премію:

Д	К
365	732

7. Отримання коштів за результатами перестрахування:

Д	К
311	365

4.3. Бухгалтерський облік страхових виплат перестраховальнику

У разі настання страхового випадку перестраховик зобов'язаний здійснити страхові виплати перестраховальнику в тій частці, котра обумовлена договором. Сума цієї виплати до перерахування перестраховальнику зменшується на суму депонованої страхової премії та на суму нарахованих на депоновану премію відсотків. Вказані операції відображаються такими бухгалтерськими проводками:

1. Зменшення суми страхової виплати на величину депонованої страхової премії:

Д	К
365	378

2. Зменшення суми страхової виплати на суму нарахованих відсотків на депоновану премію:

Д	К
365	732

3. Врахування суми страхового відшкодування у кінцевому розрахунку за договором перестрахування:

Д	К
---	---

	904	365	
4. Сума сплаченого перестраховальнику страхового відшкодування :			
	Д	К	
	904	311	

План практичного заняття № 4

1. Бухгалтерський облік операцій з передачі ризиків у перестраховання.
2. Бухгалтерський облік операцій з отримання ризиків у перестраховання.
3. Бухгалтерський облік страхових виплат перестраховальнику.
4. Розв'язування практичних завдань.

Література

1; 8; 9; 10, с.427 - 428; 18, с.3 – 9; 22; 24, с.179 – 180; 34, с.63 – 80; 35, с.428 – 457.

Практичні завдання

Завдання 4.1. Скласти бухгалтерські проводки проведених страхових операцій станом на 1.04 2003 р. за даними:
тис. грн.

1. Частки страхових платежів, сплачених перестраховикам з поточного рахунку страхової компанії:
  - а) за ризикові види страхування 43000
  - б) за страхування життя 17000
2. Повернуті від перестраховиків частки страхових платежів в касу страхової компанії:
  - а) за ризикові види страхування 5200
  - б) за страхування життя 1400

Завдання 4.2. Визначити результат зміни частки перестраховиків у резервах незароблених премій та відобразити його за допомогою бухгалтерських проводок за даними:

	грн.
1. Величина часток перестраховиків у резерві незароблених премій станом на 1.06. 2003 р.	8700
2. Величина часток перестраховиків у резерві незароблених премій станом на 1.07. 2003 р.	7800

Завдання 4.3. Визначити результат зміни частки пере страховиків у резервах збитків та відобразити його за допомогою бухгалтерських проводок за даними:

	тис.грн.
1. Величина вимог страхувальників станом на 1.02. 2003 р.	210
2. Величина вимог страхувальників станом на 1.03.2003 р.	90
3. Частка перестраховиків у резервах збитків станом на 1.03. 2003 р.	40

Завдання 4.4. Визначити частку перестраховиків у резервах незароблених премій на 1.01. 2003 р. та відобразити результат її зміни за допомогою бухгалтерських проводок:

	тис.грн.
1. Частка страхових платежів, сплачена перестраховикам в:	
а) I кварталі 2003 р.	135
б) II кварталі 2003 р.	185
в) III кварталі 2003 р.	215
2. Величина частки перестраховиків у резервах незароблених премій на 1.01. 2003 р.	240

Завдання 4.5. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями:

	грн.
1. У січні 2003 р. відповідно до договорів перестрашування життя сплачені частки страхових платежів:	
а) страхувальнику Дмитренко О.Д.	40
б) страхувальнику Петренко О.Б.	60
2. У жовтні в зв'язку з настанням страхового випадку страховик здійснив зазначеним застрахованим страхові виплати:	
а) страхувальнику Дмитренко О.Д.	100
б) страхувальнику Петренко О.Б.	150
3. Перестраховик здійснив відшкодування:	
а) страхувальнику Дмитренко О.Д.	50
б) страхувальнику Петренко О.Б.	70

Тема 5. Бухгалтерський облік грошових коштів, цінних паперів та розрахункових операцій.

5.1. Облік грошових коштів страхових компаній на поточному рахунку

Для зберігання тимчасово вільних коштів та розрахунків страхова компанія відкриває поточний рахунок.

Облік наявності та руху безготівкових грошових коштів ведеться на активному рахунку 311 "Поточний рахунок в національній валюті".

Надходження та витрачання коштів з поточного рахунку здійснюється за чеками та платіжними дорученнями, які підписані керівником та головним бухгалтером.

Банк реєструє всі здійснені операції з надходження і списання коштів за поточним рахунком у спеціальному витягу (виписці) із цього рахунку.

При журнально-ордерній формі обліку обороти по кредиту та дебету рахунку 311 відображають у журналі-ордері № 2.

Підсумкові дані журналу-ордеру № 2 і розшифровки дебету рахунку 311 записуються в головну книгу.

Основні бухгалтерські проводки за рахунком 311 такі:

1. Внесення на поточний рахунок готівки з каси:

Д	К
311	301

2. Надходження коштів за договорами страхування:

Д	К
311	363

3. Надходження коштів з депозитного рахунку:

Д	К
311	35

4. Надходження коштів за реалізацію "Зеленої картки":

Д	К
311	76

5. Надходження коштів за реалізацію акцій:

Д	К
311	33

6. Надходження перестраховальної премії:

Д	К
311	35

7. Надходження помилково перерахованих платежів у бюджет:

Д	К
311	64

8. Надходження процентів банку та процентів за депозити:
Д	К
311	373
9. Надходження коштів у рахунок погашення дебіторської заборгованості:
Д	К
311	37
10. Перерахування коштів з філії страхової компанії:
Д	К
311	682
11. Оплата рахунків постачальників:
Д	К
63	311
12. Перерахування процентів банку за касове обслуговування страхової компанії:
Д	К
631	311
13. Отримання коштів у касу з поточного рахунку:
Д	К
301	311
14. Перерахування коштів до:
- а) пенсійного фонду
Д	К
651	311
- б) фонду соціального страхування
Д	К
652	311
- в) державного бюджету (за збором на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття)
Д	К
653	311
15. Виплата страхового відшкодування:
Д	К
904	311
16. Сплата перестраховальної премії:
Д	К
705	311
17. Оплата послуг зв'язку:
Д	К
631	311
18. Викуп власних акцій:
Д	К
451	311
19. Повернення страхових платежів при достроковому припиненні договору страхування:

Д	К
363	311
20. Перерахування платежів до бюджету:	
а) податку на прибуток (доход)	
Д	К
6411	311
б) прибуткового податку	
Д	К
6412	311
в) комунального податку	
Д	К
6413	311
г) податку з власників транспортних засобів	
Д	К
6414	311
д) плати за землю	
Д	К
6415	311

5.2. Облік касових операцій

Кожна касова операція повинна оформлятися відповідним документом: прибутковим або видатковим касовим ордером, платіжною відомістю.

На основі прибуткових та видаткових документів ведеться касова книга. Записи в касову книгу проводить касир відразу після одержання або видачі грошей за кожним ордером. Щоденно в кінці робочого дня касир підбиває підсумки операцій за день, виводить залишок грошей у касі на наступне число і передає до бухгалтерії звіт касира з прибутковими та видатковими касовими документами.

У кінці місяця підраховуються підсумки з дебету та кредиту рахунку 301 "Каса", визначається кінцевий залишок, який повинен відповідати залишку, виведеному в касовій книзі. На основі касової книги заповнюється журнал-ордер № 1, який є базою для заповнення головної книги за рахунком 301 та статтею активу балансу "Каса".

Основними бухгалтерськими проводками за рахунком 301 є такі:

- Отримання страхових платежів:

Д	К
301	363

- Надходження готівки до каси з поточного рахунку:

Д	К
301	311

3. Реалізація власних акцій:
Д	К
301	451
4. Погашення дебіторської заборгованості готівкою:
Д	К
301	63, 377
5. Повернення в касу підзвітними особами невикористаних ними отриманих раніше авансів:
Д	К
301	372
6. Надходження суми заборгованості від підприємств, осіб за виконавчими листами:
Д	К
301	377
7. Надходження в касу сум від внутрішніх підрозділів, що мають окремий баланс (за путівки):
Д	К
301	377
8. Надходження в касу дивідендів за цінними паперами, доходів від дольової участі в інших підприємствах:
Д	К
301	731
9. Погашення споживчої позики членам кредитних спілок:
Д	К
301	376
10. Виплата з каси нарахованих дивідендів:
Д	К
671	301
11. Викуп у акціонерів акцій, що належать їм:
Д	К
451	301
12. Видача сум під звіт:
Д	К
372	301
13. Виплата страхового відшкодування:
Д	К
904	301
14. Видача з каси різних сум (за виконавчими листами, погашення заборгованості перед іншими кредиторами, за орендну плату):
Д	К
377	301
15. Виплата готівкою за рахунок внутрішніх підрозділів, виділених на окремі баланси:

	Д	К
	683	301
16. Сплата судових та аукціонних зборів:		
	Д	К
	792	301
17. Виплачені суми одноразової допомоги, путівок за рахунок фондів спеціального призначення:		
	Д	К
	43	301

5.3. Облік цінних паперів

Облік придбаних страховою компанією акцій, облігацій ведеться на рахунку 35 "Поточні фінансові інвестиції":

1. Придбання цінних паперів може проводитись:

а) шляхом оплати готівкою:

Д	К
35	301

б) шляхом оплати з поточного чи валютного рахунку:

Д	К
35	311, 312

в) шляхом внесків засновників у рахунок їх вкладень у статутний фонд страхової компанії:

Д	К
35	301

2. Надходження дивідендів за придбані акції інших організацій:

Д	К
301, 311	731

3. Виплата з каси нарахованих дивідендів від участі в підприємстві:

Д	К
671	301

4. Викуп у акціонерів акцій, що належать їм:

Д	К
35	301, 311, 312

5. Надходження коштів за реалізацію акцій:

Д	К
311	35

5.4. Облік розрахунків з підзвітними особами

Облік розрахунків з підзвітними особами ведеться на субрахунку 372 “Розрахунки з підзвітними особами”.

На субрахунку 372 здійснюється облік розрахунків з працівниками страхових компаній по авансах, котрі видані на службові відрядження, а також на господарські потреби чи закупівлю дрібним оптом матеріальних цінностей (канцелярських, поштових).

Підзвітна особа після закінчення встановленого терміну відрядження зобов’язана пред’явити звіт про витрати за призначенням та документи, що їх підтверджують. До каси вони повинні внести невикористані суми.

Фактичний час перебування у відрядженні визначається по відмітках у посвідченні про відрядження. Готівка видається у розмірі майбутніх витрат. Відрядженому відшкодовуються витрати на проїзд, включаючи збір за попередній продаж квитків, а також добові, включаючи вартість проживання в готелях.

Протягом трьох днів після повернення працівника з відрядження він повинен пред’явити авансовий звіт про витрачені у відрядженні кошти.

Разом з посвідченням про відрядження до авансового звіту додаються оформлені у встановленому порядку документи, а саме: квитки за проїзд, рахунки готелів у розмірі фактичних витрат та бронювання місць. Добові встановлені у розмірі 18 грн. і не потребують спеціального документального підтвердження.

На господарські витрати підзвітні суми видаються на три робочі дні в розмірі, що не перевищує двохдогової потреби в них.

Основними операціями щодо розрахунків з підзвітними особами є такі:

1.Видача з каси грошових коштів під звіт:

Д	К
372	301

2. Видача підзвітним особам різних грошових документів (марок):

Д	К
372	331

3.Отримання підзвітними особами від інших організацій або з закладів банків грошових документів (чекових книжок) для розрахунків з іншими кредиторами:

Д	К
372	377

4.Списання сум, використаних підзвітними особами на відрядження:

Д	К
92	372

5. Придбання через підзвітних осіб матеріальних цінностей:

Д	К
201, 203, 207, 22	372

6. Внесення підзвітними особами в касу невикористаного залишку підзвітних грошових коштів:

Д	К
301	372

7. Утримання підзвітних сум, які вчасно не повернені, із заробітної плати працівника страхової компанії:

Д	К
661	372

При журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами ведеться в журналі-ордері № 3 та в оборотній відомості, де в хронологічному порядку з початку року (місяця) проводяться записи на видачу коштів в підзвіт і на списання сум з підзвітних осіб.

Підсумкові дані журналу-ордера № 3 та розшифровки дебету рахунку 372 записуються до головної книги.

5.5. Облік розрахунків з бюджетом

Згідно діючої системи оподаткування страхові компанії сплачують такі податки:

- податок на прибуток (доход);
- прибутковий податок;
- комунальний податок;
- податок з власників транспортних засобів;
- земельний податок.

Об'єктом оподаткування у страхуванні визначено валовий дохід від страхової діяльності, який включає суму страхових внесків, страхових платежів або страхових премій, нагромаджених страховиками протягом звітного періоду за договорами страхування та перестраховування ризиків на території України або за її межами.

Ставка податку визначена в розмірі 3 відсотків від суми валового доходу, отриманого від страхової діяльності. При страхуванні життя доходи за договорами, укладеними на період 10 років і більше, оподаткуванню не підлягають. Якщо договір страхування життя був укладений на термін 10 років і більше, але припинив дію до закінчення 10 років, то з доходів за ним сплачується податок в подвійному розмірі – 6 відсотків.

Крім доходів від страхової діяльності, страховики можуть одержувати доходи від інвестиційної діяльності, а також прибуток від інших видів діяльності. Ці доходи оподатковуються в загальному порядку. Тобто об'єктом оподаткування є прибуток, який розраховується зменшенням валового доходу звітного періоду від зазначених операцій на суму валових витрат і амортизаційних відрахувань. При оподаткуванні прибутку від іншої діяльності застосовується ставка 30 відсотків.

Інші вказані податки сплачуються в загальному порядку та розмірах у відповідності до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств".

Облік розрахунків страхових компаній з бюджетом за вказаними вище податками здійснюється при допомозі рахунку 64 "Розрахунки за податками та платежами" за субрахунком 641 "Розрахунки за податками".

З метою забезпечення обліку податків за їхніми видами зазначений субрахунок доповнюється відповідними рахунками третього порядку:

- 6411 "Розрахунки по податку на прибуток (доход);
- 6412 "Розрахунки по прибутковому податку";
- 6413 "Розрахунки по комунальному податку";
- 6414 "Розрахунки по податку з власників транспортних засобів";
- 6415 "Розрахунки по платі за землю".

Основні операції по розрахунках страхових компаній з бюджетом такі:

1. Нарахування податку на прибуток (доход)

Д	К
981	6411

2. Нарахування прибуткового податку з громадян

Д	К
661	6412

3. Нарахування комунального податку

Д	К
791	6413

4. Нарахування податку з власників транспортних засобів

Д	К
791	6414

5. Нарахування плати за землю

Д	К
791	6415

6. Перерахування податкових платежів до бюджету за відповідними рахунками

Д	К
---	---

641

311

7. Повернення на поточний рахунок страхової компанії зайво перерахованих платежів до бюджету

Д

К

311

641

Податок на доходи (прибуток) страховика відображається в Декларації (додаток 4).

Порядок складання декларації з податку на доходи (прибуток) страховика розроблено на підставі норм Закону України від 28 грудня 1994 року № 334/ 94 “Про оподаткування прибутку підприємств” із змінами і доповненнями та з урахуванням Перехідних положень Закону України від 24 грудня 2002 року № 349 “Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”.

Порядок складання декларації застосовується страховиками – юридичними особами, діяльність яких регулюється Законом України “Про страхування» та які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності, а також їх філіями, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами, розташованими на території іншої територіальної громади.

Дані, наведені в декларації, повинні підтверджуватись первинними документами обліку і відповідати правилам складання податкового обліку (звітності).

Достовірність даних підтверджується підписами керівника страхової компанії і головного бухгалтера та засвідчується печаткою страховика.

Оригінал декларації з відповідними додатком та відомостями подаються платником податку до податкового органу за місцезнаходженням платника.

У декларації не повинно бути підчисток, помарок, виправлень, дописок та закреслень.

Декларація складається із заголовної та основної частин, одного додатка (К1) та відомостей (К2, К3), які подаються щокварталу, у тому числі за рік.

У заголовній частині декларації відображаються повна назва підприємства (відповідно до установчих документів), зареєстрованого в установленому порядку, ідентифікаційний код, код виду економічної діяльності, місцезнаходження та номер телефону платника. В основній частині, додатках та відомостях показники відображаються на підставі норм, установлених Законом № 334.

5.6. Облік розрахунків зі страхування

Облік розрахунків зі страхування ведеться на рахунку 65 “Розрахунки за страхуванням”. За дебетом рахунку 65

відображається погашення заборгованості та витрачання коштів страхування у страховій компанії. За кредитом рахунку 65 відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також отримані від органів страхування кошти.

Рахунок 65 має такі субрахунки:

- 651 “За пенсійним забезпеченням”;
- 652 “За соціальним страхуванням”;
- 653 “За страхуванням на випадок безробіття”;
- 654 “За індивідуальним страхуванням”;
- 655 “За страхуванням майна”;
- 656 “За страхуванням на випадок нещасних випадків на виробництві”.

Основними операціями по розрахунках за страхуванням є такі:

1. Нарахування внесків:

а) на обов'язкове державне пенсійне страхування

Д	К
661	651

б) на обов'язкове соціальне страхування

Д	К
661	652

в) на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття

Д	К
661	653

г) за індивідуальним страхуванням працівників страхової компанії

Д	К
661	654

д) за страхуванням майна працівників страхової компанії

Д	К
661	655

е) за страхуванням майна, що належить страховій компанії

Д	К
94	655

2. Перерахування нарахованих внесків за страхуванням до:

а) Пенсійного фонду

Д	К
651	311

б) Фонду соціального страхування (за збором на обов'язкове соціальне страхування)

Д	К
652	311

в) Державного бюджету України (за збором на обов'язкове

соціальне страхування на випадок безробіття)

Д	К
653	311

3. Виплати за рахунок фондів страхування у страховій компанії:

Д	К
65	301

4. Перерахування коштів у відповідні фонди за рахунок отриманих страховою компанією позик

Д	К
65	50, 60

5. Оплата боргів страхової компанії відповідним фондам

Д	К
65	36, 37

Синтетичний облік розрахунків за страхуванням ведеться в журналі 5, а аналітичний облік цих розрахунків - за кожним видом зборів, по страхувальниках та окремих договорах страхування.

План практичного заняття № 5

1. Облік грошових коштів на поточному рахунку страховика.
2. Облік касових операцій.
3. Облік цінних паперів.
4. Облік розрахунків з підзвітними особами.
5. Облік розрахунків з бюджетом.
6. Облік розрахунків зі страхування.
7. Розв'язування практичних завдань.

Література

3, с.301 – 385; 5, с.4 – 5; 11, с.26 – 44; 13, с.18 – 29; 16, с.10 – 64; 18, с.3 – 9; 24, с. 117 – 120; 25, с.12 – 21; 33, с.72-149; 35, с.104 – 110.

Практичні завдання

Завдання 5.1. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями та відобразити їх відповідними записами в журналі-ордері № 1 за даними:

1. Надходження готівки до каси з поточного рахунку	грн. 245000
2. Погашення дебіторської заборгованості готівкою	65000
3. Повернення в касу неправильно виплачених сум	

страхового відшкодування	24000
4. Повернення до каси підзвітними особами невикористаних ними раніше отриманих авансів	15000
5. Надходження до каси заборгованості від підприємств та фізичних осіб за виконавчими листами	7600
6. Видача з каси коштів під звіт	26000
7. Виплата з каси сум страхового відшкодування	120000
8. Виплата з каси допомоги багатодітним матерям	3500
9. Виплата з каси одноразової допомоги за рахунок фондів спеціального призначення	2200
10. Сплата судових та аукціонних зборів	1050
11. Надходження до каси коштів від внутрішніх підрозділів, що мають окремий баланс	7500
12. Внесення на поточний рахунок готівки з каси	163000

Завдання 5.2. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 301 станом на 1.04.2003 р.. на основі таких даних:

	грн.
1. Залишок на рахунку 301 на 1.03.2003 р.	13600
2. Операції за березень місяць:	
а) отримано в касу з розрахункового рахунка	360000
б) видана заробітна плата штатним працівникам страхової компанії	115000
в) виплата з каси допомоги по нагляду за дитиною	5400
г) виплата з каси сум страхового відшкодування	89000
д) отримано від підзвітних осіб в погашення невикористаного авансу	10700
е) надходження до каси дивідендів за цінні папери	25000

Завдання 5.3. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями та відобразити їх відповідними бухгалтерськими записами в журналі-ордері № 2:

	грн.
1. Внесення на поточний рахунок готівки з каси	370000
2. Надходження коштів на поточний рахунок за реалізацію цінних паперів	95000
3. Надходження коштів на поточний рахунок страхової компанії від її внутрішнього підрозділу	32000
4. Виплата з поточного рахунку страхового відшкодування	170000
5. Перерахування процентів банку за касове обслуговування страхової компанії	12000
6. Повернення страхових платежів при достроковому	

припиненні дії договору страхування	6400
7. Оплата рахунків за оренду приміщень	2800

Завдання 5.4.. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 311 за станом на 1.04.2003 р. на основі таких даних:

	грн.
1. Залишок на рахунку 311 на 1.03. 2003 р.	145000
2. Операції за березень місяць:	
а) надходження на поточний рахунок страхових платежів	370000
б) повернення надлишково отриманих страхових платежів через кредитний заклад	18000
в) оплата рахунків за комунальні послуги та послуги зв'язку	11000
г) перерахування відрахувань до позабюджетних фондів	23000
д) надходження дивідендів за придбані акції у інших організацій	6500
е) перерахування коштів різним дебіторам	53000

Завдання 5.5. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 903 станом на 1.07.2003 р. на основі таких даних:

	грн.
1. Залишок на рахунку 903 на 1.06.2003 р.	17400
2. Операції за червень місяць	
а) нарахування заробітної плати штатним працівникам та страховим агентам	75000
б) нарахування внесків з соціального страхування та до пенсійного фонду	2400
в) відрахування коштів до фонду ремонту автомобільних доріг	6200
г) нарахування комісійних винагород страховим агентам	750
д) нарахування амортизації основних засобів	11200
е) нарахування премій, виданих за рахунок фонду заробітної плати	6500

Завдання 5.6.. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 661 "Розрахунки по заробітній платі" станом на 1.04. 2003 р. на основі таких даних:

	грн.
1. Залишок на рахунку 661 на 1.03 2003р.	14300
2. Операції за березень місяць:	

а) нарахована заробітна плата-штатним працівникам	8400
б) нарахована заробітна плата страховим агентам	17500
в) нараховані суми за тимчасову непрацездатність	4250
г) нарахування премій, виданих за рахунок фонду заробітної плати	1200
д) утримано із заробітної плати:	
– в погашення підзвітних сум	14250
– в погашення нестач та витрат	865
– податків	12700
– страхових платежів	1800
е) зарахування не виданої в строк зарплати штатним працівникам та страховим агентам на рахунок депонентів	9500

Завдання 5.7. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями та відобразити їх відповідними записами в журналі-ордері № 4 на основі таких даних:

	грн.
1. Нарахування заробітної плати штатним працівникам	7300
2. Нарахування зарплати страховим агентам	6300
3. Утримання із зарплати штатних працівників прибуткового податку	9100
4. Нарахування сум за тимчасову непрацездатність	1740
5. Утримання із зарплати в погашення підзвітних сум	570
6. Утримання із заробітної плати страхових платежів	2100
7. Нарахування комісійних винагород страховим агентам	630

Завдання 5.8. Скласти бухгалтерські проводки за такими страховими операціями та відобразити їх відповідними записами в журналі-ордері № 3:

	грн.
1. Видача підзвітним особам грошових документів (різних марок)	1430
2. Оплата різних видатків підзвітними особами за рахунок внутрішніх підрозділів, які мають окремий баланс	3290
3. Неповорнення у встановлені строки коштів підзвітними особами	530
4. Утримання із заробітної плати в погашення підзвітних сум	310
5. Викуп у акціонерів цінних паперів, що належать їм	16000

Завдання 5.9. Підрахуйте обороти та виведіть залишок по рахунку 904 "Виплати страхового відшкодування та страхових сум" за станом на 1.04 2003 р.

	тис. грн.
1. Залишок на рахунку 904 на 1.03. 2003р.	15000
2. Операції за березень місяць:	
а) виплачене страхове відшкодування громадянам із страхуванню життя	13600
б) утримання страхових платежів із належного страхувальнику страхового відшкодування	23000
в) нараховане страхове відшкодування із страхування тварин у господарствах громадян	36000
г) утримано недоплати із сум страхового відшкодування радгоспу за посіви сільгоспкультур	56000
д) утримання страхових платежів із належного страхувальнику страхового відшкодування	14300

Завдання 5.10. Заповніть оборотну відомість по рахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт та послуг" та відобразіть операції при допомозі бухгалтерських проводок, використовуючи такі дані:

Найменування статей аналітичного обліку	Залишок на початок місяця	Оборот з дебету	Оборот з кредиту	Залишок на кінець місяця
1	2	3	4	5
Зарплата штатним Працівникам	91157	6551	—	визначити
Зарплата Організаторам	32146	1666	—	—"
Зарплата позаштатним працівникам	30084	1921	—	визначити
Процентна винагорода	8228	168	—	
Відрахування в фонд зайнятості	3068	—	—	—"
Відрахування в Пенсійний фонд	49941	3301	—	—"
Відрахування на Соціальне страхування	6591	449	—	—"
Утримання службових машин	10668	183	51	—"
Оренда приміщення	6473	47	—	—"
Канцелярські видатки	2245	615	—	—"
Службові відрядження	9288	687	—	—"

Видатки на виготовлення бланків	10775	–	–	–”–
Реклама	5155	124	–	–”–
Амортизація	9523	–	–	–”–
Поштові видатки	9984	965	–	–
Комунальний податок	1046	268	–	–”–
Утримання службового приміщення	9071	861	700	–”–
Проведення аудиторської перевірки	2310	60	–	–”–
Разом				

Тема 6. Бухгалтерський облік фінансових результатів

6.1. Облік доходів від страхової діяльності

Валовий фінансовий результат від страхової діяльності обчислюється як різниця між доходами від страхової діяльності та витратами страховика на надання страхових послуг.

До доходів від страхової діяльності належать:

- зароблені страхові платежі;
- комісійні винагороди за перестраховування;
- частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками;
- повернені суми із централізованих страхових резервних фондів;
- повернені суми технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій.

Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” доходи від страхової діяльності відображаються у складі доходів від операційної діяльності.

Страхові платежі - це основне джерело грошових надходжень страхових компаній.

Страхові платежі підрозділяють на:

- зароблені;
- незароблені.

Зароблені страхові платежі – це частка від сум надходжень страхових платежів, що відповідає страховим ризикам, які минули повністю або частково на звітну дату.

Зароблені страхові платежі з видів страхування інших, ніж страхування життя, визначаються за формулою:

$$Z_n = \Pi + P_n - P_k,$$

де Зп – зароблені страхові платежі;

Рп – резерв незароблених премій на початок розрахункового періоду за мінусом частки перестраховиків;

Рк – резерв незароблених премій на кінець розрахункового періоду, збільшений на величину частки перестраховиків;

П – сума надходжень страхових платежів у розрахунковому періоді за мінусом сум, сплачених перестраховикам.

Бухгалтерський облік зароблених страхових платежів ведеться на рахунку 70 “Доходи від реалізації” субрахунок 703”Зароблені страхові платежі”:

1. Отримані протягом звітного періоду страхові платежі:

Д	К
761	703

2. Суми часток страхових платежів, сплачених перестраховикам:

Д	К
703	705

3. Результат зміни резерву незароблених премій:

Д	К
495	703 або
703	495

4. Отримане за результатами операцій сальдо рахунку 703 (кредитове) відповідає заробленим страховим платежам і списується на рахунок 79 “Фінансові результати”:

Д	К
703	79

Доходи від страхової діяльності відображаються такими проводками:

а) отримані комісійні винагороди за перестраховання:

Д	К
633	719

б) отримані частки від страхових сум та страхових відшкодувань за договорами перестраховання:

Д	К
633	719

в) повернені суми із централізованих страхових резервних фондів:

Д	К
682	719

г) повернені суми технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій:

Д	К
495	719

6.2. Облік витрат страховика

Відповідно до закону України "Про страхування" до витрат страховика, пов'язаних з наданням страхових послуг, відносять:

- виплати страхового відшкодування та страхових сум;
- відрахування в централізовані страхові резервні фонди;
- відрахування в технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій;
- витрати на здійснення страхування;
- інші витрати, що включаються до собівартості страхових послуг;

Основним видом витрат страховика є виплати страхового відшкодування та страхових сум.

Страхове відшкодування – це грошова сума, яка виплачується страховиком за умовами майнового страхування та страхування відповідальності при настанні страхового випадку.

Страхова сума – це грошова сума, що виплачується за особистим страхуванням у разі настання страхового випадку.

Страхове відшкодування не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник.

Виплата страхових сум та страхового відшкодування здійснюється страховиком згідно з умовами договору страхування на підставі заяви страхувальника, а також страхового акту, що складається страховиком або уповноваженою особою (аварійним комісаром) у формі, що визначається страховиком.

Бухгалтерський облік виплат страхових сум та страхового відшкодування ведеться на рахунку 904 "Виплати страхових сум та страхових відшкодувань" за видами страхування:

1. Виплати страхового відшкодування та страхових сум, здійснені страховиком за договорами страхування та перестрахування:

Д	К
904	301,311

2. Сума зарахування страхових сум та страхових відшкодувань у рахунок страхових платежів:

Д	К
904	363

3. Повернені від страхувальників надмірно виплачені їм страхові суми та страхові відшкодування:

Д	К
301, 311	904

4. Щомісячне списання сальдо з рах. 904:

- а) для страховиків, котрі здійснюють ризикові види страхування:

Д	К
791	904

б) для страховиків, котрі займаються страхуванням життя:

Д	К
492	904

При виплатах страхового відшкодування за участю страхового посередника він веде розрахунки із страховиками та страхувальниками. При цьому складаються такі проводки:

1. Суми страхового відшкодування, отримані від страховика:

Д	К
311	703

1. Нарахування суми належного страхувальнику страхового відшкодування:

Д	К
704	363

3. Суми страхового відшкодування, перераховані страхувальнику:

Д	К
363	311

4. Списання сальдо з рахунків 703 та 704 в порядку закриття на рахунок 79:

Д	К
703	79
79	704

Бухгалтерський облік відрахувань у страхові резерви здійснюється таким чином:

1. Сума належних відрахувань у централізовані страхові резервні фонди:

Д	К
949	682

4. Відрахування у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій:

Д	К
949	495

Витрати на проведення страхування – це витрати, що складають собівартість послуг страховика. Облік окремих видів цих витрат відображається такими бухгалтерськими проводками:

а) нарахування зарплати працівникам апарату управління:

Д	К
811	661

б) нарахування комісійної винагороди позаштатним страховим агентам:

Д	К
93	364

в) нарахування внесків до пенсійного фонду:

Д	К
821	651

г) нарахування внесків на соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності:

Д	К
822	652

д) нарахування внесків у фонд соціального страхування на випадок безробіття:

Д	К
823	653

е) нарахування амортизації основних засобів

Д	К
831	131

є) здійснення адміністративно-господарських витрат (оренда та утримання службових приміщень; канцелярські, поштові, телефонні витрати; утримання транспорту):

Д	К
92	803, 805 806, 631

Витрати на здійснення страхування в розрізі окремих видів відносять на собівартість страхових послуг:

Д	К
903	811, 82, 831, 92, 93

6.3. Облік фінансових результатів діяльності страховика

Узагальнення інформації про фінансові результати здійснюється на рахунку 79 "Фінансові результати" (субрахунок 791).

За кредитом рахунку 791 відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів від страхової діяльності:

Д	К
703, 719	791

За дебетом рахунку 791 відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку витрат страховика:

Д	К
791	903, 93, 904, 949

Фінансовий результат від діяльності по страхуванню життя визначається сумою надлишку резервів довгострокових зобов'язань

понад обсяги страхових зобов'язань, яка використовується у звітному періоді на власні потреби страховика.

Утворення прибутку за рахунок надлишку резервів із страхування життя відображається:

Д	К
492	719

Використання суми надлишку резервів довгострокових зобов'язань відображається:

Д	К
719	311

Списання в кінці звітного періоду суми використаного прибутку в межах наявного надлишку резервів:

Д	К
791	719

Доходи, отримані від інвестування коштів у вигляді банківських процентів від володіння акціями, облігаціями та іншими цінними паперами, відображаються:

Д	К
311	791

Прибутки від інших операцій відображаються:

а) одержані від страховальників надмірно виплачені їм у минулому звітному періоді страхові суми та страхові відшкодування:

Д	К
311	791

б) повернені страховальникам надмірно отримані від них страхові платежі або в разі дострокового припинення дії договору страхування, якщо такі платежі були отримані у минулому звітному періоді:

Д	К
791	311

Використання прибутку страховика здійснюється за напрямками, визначеними установчими документами

Сальдо рахунку 791 в порядку його закриття списується на рахунок 44 "Нерозподілений прибуток" (непокритий збиток).

План практичного заняття № 6

1. Облік доходів від страхової діяльності:

а) зароблених страхових платежів;

б) комісійних винагород за перестраховання;

в) повернутих сум з централізованих страхових резервних фондів;

- г) повернутих сум технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій.
2. Бухгалтерський облік витрат страховика.
  3. Облік витрат на проведення страхування.
  4. Бухгалтерський облік фінансових результатів страховика від:
    - а) страхової діяльності;
    - б) діяльності із страхування життя;
    - в) інвестування тимчасового вільних коштів;
    - г) інших операцій.
  5. Розв'язування практичних завдань.

Література

5, с.4 – 5; 6; 7, с.147 – 158; 8, с.2 – 6; 18, с.3 – 9; 19; 24, с.167 – 168, 179 – 181; 34, с.81 – 99; 35, с. 487 – 519.

Практичні завдання

Завдання 6.1.Визначити валовий дохід та фінансовий результат діяльності страховика за 2003 р. на основі таких даних:

тис. грн.

1. Страхові платежі (премії, внески) за договорами страхування та перестраховування за:	
I квартал	9
II квартал	13
III квартал	19
IV квартал	15
2. Частки страхових платежів, сплачених перестраховикам за:	
I квартал	-
II квартал	-
III квартал	2
IV квартал	-
3. Резерви незароблених премій станом на початок звітного періоду за:	
I квартал	20
II квартал	17
III квартал	17
IV квартал	19
4. Резерви незароблених премій станом на кінець звітного періоду за:	
I квартал	17
II квартал	17
III квартал	22
IV квартал	20

5. Виплати страхових сум та страхових відшкодувань за:	
I квартал	19
II квартал	3
III квартал	11
IV квартал	5
6. Витрати на проведення страхування та інші витрати, що відносяться на собівартість страхової діяльності:	
I квартал	12
II квартал	12
III квартал	16
IV квартал	13
7. Комісійні винагороди за перестраховання:	
I квартал	4
II квартал	3
III квартал	2
IV квартал	3
8. Повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів за:	
I квартал	3
II квартал	2
III квартал	1
IV квартал	2
9. Прибуток від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів за:	
I квартал	12
II квартал	18
III квартал	13
IV квартал	17
10. Прибуток від інших операцій за:	
I квартал	16
II квартал	15
III квартал	11
IV квартал	10

Завдання 6.2. На основі розрахунків згідно умови завдання 6.1. заповнити "Звіт про доходи та витрати страховика" за 2003р. та скласти бухгалтерські проводки щодо доходів, витрат та прибутку страховика, які відображені у вказаному звіті.

Завдання 6.3. Визначити фінансовий результат від здійснення ризикових видів страхування за 1 квартал 2003 р. та скласти бухгалтерські проводки за такими операціями:

	грн.
1. Сума надходжень страхових платежів	1685400

2. Резерв незароблених премій на початок I кварталу	345600
3. Резерв незароблених премій на кінець I кварталу	520800
4. Комісійні винагороди за перестраховання	4730
5. Частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками	
6. Виплачені страхові суми та страхові відшкодування	610500
7. Повернуті суми технічних резервів	12700
8. Відрахування у централізовані страхові резервні фонди	202300
9. Нарахування зарплати штатним працівникам	91100
10. Нарахування комісійної винагороди позаштатним страховим агентам	8220
11. Відрахування в пенсійний фонд	49950
12. Відрахування на соціальне страхування	6590
13. Утримання службових приміщень	9070
14. Видатки на оренду приміщень	6470
15. Канцелярські видатки	2245
16. Видатки на службові відрядження	9280
17. Видатки на рекламу	5155
18. Амортизаційні відрахування	9500
19. Комунальний податок	1046
20. Видатки на утримання службових машин	10660

Завдання 6.4. Визначити фінансовий результат діяльності страховика за I квартал 2003 р. та скласти бухгалтерські проводки за такими операціями:

1. Надходження страхових платежів за діючими договорами страхування	грн.	12000
2. Отримані комісійні винагороди за перестраховання		1200
3. Відрахування у централізовані страхові резервні фонди		510
4. Витрати на проведення страхування		180
5. Виплати страхових сум та страхових відшкодувань		65000
6. Виплати сум із централізованих страхових резервних фондів		120

Завдання 6.5. Визначити фінансовий результат від здійснення страхової діяльності зі страхування життя за 2003 р. та скласти бухгалтерські проводки за такими операціями:

	тис.	
	грн..	
1. Надходження страхових платежів зі страхування життя		1550
2. Комісійна винагорода, виплачена страховим агентам		190
3. Витрати на проведення страхування		400

4. Відрахування у резерв довгострокових зобов'язань 600

Завдання 6.6.. Визначити фінансовий результат від проведення страхування за ризиковими видами за 2003 р. та скласти бухгалтерські проводки за такими операціями:

тис. грн.

1. Зароблені страхові платежі за договорами	18600
2. Комісійні винагороди за перестраховання	1860
3. Частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками	750
4. Повернуті суми технічних резервів	160
5. Виплачені страхові суми та страхові відшкодування	6100
6. Витрати на проведення страхування	5300
7. Відрахування у централізовані страхові резервні фонди	620

Завдання 6.7. Визначити податок на прибуток (доход) за I квартал 2003р. та відобразити його нарахування та сплату до бюджету за допомогою бухгалтерських проводок на основі таких даних:

тис.грн.

1. Валові доходи від страхової діяльності:	
а) валові доходи від страхової діяльності (крім страхування ризиків життя)	117,4
б) валові доходи, отримані страховиками за договорами страхування та перестраховання життя фізичних осіб на інших умовах, ніж визначених законом	17,0
2. Валові доходи від діяльності страховика, не пов'язаної із страхуванням та перестрахованням:	
а) доходи у вигляді позитивного результату перерахунку іноземної валюти	2,0
б) інші доходи	39,7
3. Доходи, які за своїм змістом підлягають виключенню зі складу валових доходів з метою оподаткування	6,0
4. Валові витрати	9,2
5. Зменшення податкового зобов'язання на суму внесеного платником податку до бюджету	3,8
6. Зменшення податкового зобов'язання на суму нарахованих авансових внесків	12,0

Завдання 6.8. На основі даних завдання 6.7. заповнити "Декларацію про доходи страховика" за I квартал 2003 р.

Тема 7 Фінансова звітність страховика

7.1. Сутність та мета фінансової звітності

Правові засади складання фінансової звітності визначаються Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні “ від 16 липня 1999 р. № 996- ХІУ.

Фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Користувачі фінансової звітності – це фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Порядок надання фінансової звітності користувачам визначається чинним законодавством.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

- придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- участі в капіталі підприємства;
- оцінки якості управління;
- оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- забезпеченості зобов'язань підприємства;
- визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- регулювання діяльності підприємства;
- інших рішень.

Фінансова звітність повинна задовольнити потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

7.2. Принципи підготовки фінансової звітності

Принципами підготовки фінансової звітності є такі:

- автономність підприємства, тобто кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників;
- безперервність діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства згідно припущення, що його діяльність триватиме далі;

- періодичність, що допускає можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності;
- історична (фактична) собівартість, що визначає пріоритет оцінки активів на основі витрат на їх виробництво та придбання;
- нарахування та відповідність доходів та витрат, тобто для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів;
- повне висвітлення, тобто фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- послідовність, яка передбачає постійне застосування підприємством обраної облікової політики;
- обачність, згідно з якою методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;
- перевищення змісту над формою, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;
- єдиний грошовий вимірник, який передбачає узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці.

7.3. Склад, елементи та зміст інформації у фінансовій звітності

Склад фінансової звітності визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”.

Фінансова звітність складається з таких форм:

- балансу;
- звіту про фінансові результати;
- звіту про рух грошових коштів;
- звіту про власний капітал;
- приміток до річної фінансової звітності.

Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними стандартами бухгалтерського обліку.

Фінансові звіти містять статті, склад і зміст яких визначаються відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

- Фінансова звітність повинна мати такі якісні характеристики:
- містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події;
  - бути достовірною, тобто у ній не повинно бути помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності;
  - бути дохідливою та розрахованою на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації;
  - надавати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди та фінансові звіти різних підприємств.

Фінансова звітність повинна містити дані про:

- підприємство;
- дату звітності та звітний період;
- валюту звітності та одиницю її виміру;
- відповідну інформацію щодо звітного та попереднього періоду;
- облікову політику підприємства та її зміни;
- консолідацію фінансових звітів;
- припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності;
- обмеження щодо володіння активами;
- участь у спільних підприємствах;
- виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування;
- переоцінку статей фінансових звітів;
- іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами)

Кожний фінансовий звіт повинен містити дату, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Баланс підприємства складається на кінець останнього дня звітного періоду.

Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року.

7.4. Зміст та порядок складання бухгалтерського балансу

Зміст, форма та загальні вимоги до розкриття статей балансу визначені стандартом бухгалтерського обліку 2 “Баланс”.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства (дивись додаток 5).

Згортання статей активів та зобов'язань є недопустимим, крім випадків, передбачених відповідними положеннями (стандартами).

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

Основними етапами підготовчих робіт, необхідних для складання балансу є такі:

- складання оборотних відомостей аналітичного обліку до відповідних рахунків синтетичного обліку
- складання журналів-ордерів 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 та відомостей до них;
- взаємоперевірка записів кореспондуючих рахунків у відомостях та журналах;
- перенесення записів з журналів у Головну книгу;
- складання оборотної відомості за синтетичними рахунками;
- заповнення балансу на основі даних Головної книги, журналів-ордерів та відомостей аналітичного обліку.

Найбільш складними з цих етапів є заповнення журналів-ордерів та Головної книги.

Журнали-ордери заповнюються на основі нагромаджувальних та групувальних відомостей, які узагальнюють інформацію за кредитовим принципом. Усі журнали відображають кредитові обороти в кореспонденції з дебетом рахунків.

У Головній книзі відкривається лише одна сторінка на кожний синтетичний рахунок, де відображаються записи за місяць у відповідному рядку, а також відображається кредитовий оборот на основі відповідного журналу-ордера, а в дебет записуються дані з інших журналів

На основі Головної книги складається оборотна відомість за синтетичними рахунками. Така відомість складається щомісячно з метою виявлення помилок, допущених при заповненні журналів-ордерів. Суми дебетових та кредитових сальдо, а також оборотів за місяць повинні бути однаковими. Це свідчить про відсутність помилок у журналах-ордерах і можливість складання балансу.

Бухгалтерський баланс можна заповнювати тільки після складання оборотних відомостей шляхом переносу залишків за синтетичними рахунками на відповідні статті балансу, а також за даними аналітичних рахунків.

7.5. Складання звіту про фінансові результати

Зміст і форма звіту про фінансові результати, а також загальні вимоги щодо розкриття його статей визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”(дивись додаток 6).

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.

У стандарті бухгалтерського обліку 3 розкривається зміст статей звіту про фінансові результати в розрізі таких видів діяльності, як: операційної, фінансової та інвестиційної.

Доходи і витрати, які відповідають критеріям, викладеним у стандарті 3, наводять у Звіті про фінансові результати з метою визначення чистого прибутку або збитку звітного періоду (крім випадків, коли відповідні положення (стандарти) передбачають винятки з цього правила).

У статті “Доход”(виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображається загальний доход (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з продажу (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Чистий доход (виручка) від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо).

У статті “Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)” показується виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг). Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) визначається згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”.

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції.

У статті “Інші операційні доходи” відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

У статті “Адміністративні витрати” відображаються загальногосподарські витрати, пов’язані з управлінням та обслуговуванням підприємства.

У статті “Інші операційні витрати” відображаються собівартість реалізованих виробничих запасів; сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінених запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні санкції; відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції, товарів, робіт, послуг).

Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

У статті “Доход від участі в капіталі” відображається доход, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

У статті “Інші фінансові доходи” показуються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

У статті “Інші витрати” відображаються собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов’язані з операційною діяльністю підприємства.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків).

У статті “Податки на прибуток” показується сума податків на прибуток від звичайної діяльності, визначена згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”.

Прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків з прибутку. Збиток від звичайної діяльності дорівнює збитку від звичайної діяльності до оподаткування та сумі податків на прибуток.

Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку.

У розділі II Звіту про фінансові результати відображаються відповідні елементи операційних витрат (на виробництво і збут, управління та інші операційні витрати), які здійснює підприємство в процесі своєї діяльності протягом звітного періоду.

Розділ III Звіту про фінансові результати заповнюють акціонерні товариства, прості акції або потенційні прості акції яких відкрито продаються та купуються на фондових біржах, а також товариства, які перебувають в процесі випуску таких акцій.

У статті “Середньорічна кількість простих акцій” наводиться середньорічна кількість простих акцій, які перебували в обігу протягом звітного періоду.

У статті “Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію” наводиться показник, який розраховується шляхом ділення суми чистого прибутку або збитку, який належить власникам простих акцій, на середньорічну кількість простих акцій.

У статті “Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію” відображається показник, який розраховується діленням скоригованої суми чистого прибутку, який належить власникам простих акцій, на скориговану середньорічну кількість простих акцій.

Розрахунок середньорічної кількості акцій, чистого прибутку, який належить власникам простих акцій, та їх коригування здійснюється згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 24 “Прибуток на акцію”.

У статті “Дивіденди на одну просту акцію” відображається показник, який розраховується шляхом ділення суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими сплачуються дивіденди

7.6. Складання звіту про рух грошових коштів

Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” визначається зміст і форма звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги до розкриття його статей (дивись додаток 7).

У звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування на суми:

- змін запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, пов’язаної з операційною діяльністю, протягом звітного періоду;
- наведені в негрошових статтях;
- наведені в статтях, які пов’язані з рухом грошових коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності.

У статті “Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування” відображається прибуток або збиток від звичайної діяльності до оподаткування за звітний період, наведений у звіті про фінансові результати.

У статті “Амортизація необоротних активів” відображаються амортизаційні відрахування з матеріальних і нематеріальних необоротних активів, нараховані протягом звітного періоду.

У статті “Збільшення (зменшення) забезпечень” відображається зміна (у графі “Надходження” – збільшення, у графі “Видаток” – зменшення) у складі забезпечень наступних витрат і платежів, які не пов’язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

У статті “Збиток (прибуток) від неопераційної діяльності” у графі “Надходження” відображається збиток, у графі “Видаток” – прибуток від володіння (дивіденди, відсотки тощо) та реалізації фінансових інвестицій, а також від продажу основних засобів, нематеріальних активів, інших довгострокових активів, інші прибутки і збитки від інвестиційної та фінансової діяльності.

У статті “Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах” відображається різниця між сумами грошових надходжень та сумами грошових видатків, відображених відповідно до п. 13-18 цього Положення (стандарту).

У статті “Зменшення (збільшення) оборотних активів” у графі “Надходження» відображається зменшення, у графі “Видаток” – збільшення статей оборотних активів (крім статей “Грошові кошти та їх еквіваленти”, “Поточні фінансові інвестиції” та інших статей не операційних оборотних активів), що відбулись протягом звітного періоду.

У статті “Зменшення (збільшення) витрат майбутніх періодів” у графі “Надходження” відображається зменшення, у графі “Видаток” – збільшення у складі витрат майбутніх періодів, що відбулись протягом звітного періоду.

У статті “Збільшення (зменшення) поточних зобов’язань” у графі “Надходження” відображається зменшення, у графі “Видаток” – збільшення у статтях розділу балансу “Поточні зобов’язання” (крім статей “Короткострокові кредити банків”, “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями”, “Поточні зобов’язання за розрахунками з учасниками”, сум зобов’язань за відсотками та інших зобов’язань, не пов’язаних з операційною діяльністю).

У статті “Грошові кошти від операційної діяльності” відображається різниця між сумами надходжень та видатків, відображених відповідно до п. 19-23 цього Положення (стандарту).

У статті “Сплачені податки на прибуток” показується використання грошових коштів для сплати податків на прибуток за

умови, що вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю.

У статті “Чистий рух коштів до надзвичайних подій” показується надходження або видаток коштів, відображених у статті “Грошові кошти від операційної діяльності”, з урахуванням видатку коштів, відображених відповідно до п. 25-26 цього Положення (стандарту).

У статті “Чистий рух коштів від операційної діяльності” відображається результат руху коштів від операційної діяльності з урахуванням коштів від надзвичайних подій.

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу “Необоротні активи” та статті “Поточні фінансові інвестиції”.

У статті “Реалізація фінансових інвестицій” відображають суми грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов’язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств (інші, ніж надходження за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті “Отримані дивіденди” відображаються суми грошових надходжень у вигляді дивідендів як результат придбання акцій або боргових зобов’язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах (крім виплат за такими інструментами, які визнаються еквівалентами грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті “Придбання фінансових інвестицій” відображаються виплати грошових коштів для придбання акцій або боргових зобов’язань інших підприємств, а також часток від участі у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті “Придбання необоротних активів” показуються виплати грошових коштів для придбання основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів (крім фінансових інвестицій).

У статті “Інші платежі” показуються аванси (крім пов’язаних з операційною діяльністю) і позики грошовими коштами, надані іншим сторонам (крім авансів і позик фінансових установ); виплати грошових коштів за ф’ючерними контрактами, форвардними контрактами, опціонами тощо (за виключенням випадків, коли такі контракти укладаються для операційної діяльності підприємства або виплати класифікуються як фінансова діяльність); інші платежі, що не передбачені у вищезазначених статтях.

У статті “Чистий рух коштів до надзвичайних подій” показується різниця між сумами грошових надходжень та видатків, відображених відповідно до п.п. 31- 40 цього Положення (стандарту).

У статті “Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності” відображається результат руху коштів від інвестиційної діяльності з урахуванням руху коштів від надзвичайних подій.

Рух грошових коштів в результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу за розділом “Власний капітал” та статтях, пов’язаних з фінансовою діяльністю, у розділах балансу: “Забезпечення наступних витрат і платежів”, “Довгострокові зобов’язання” і “Поточні зобов’язання” (“Короткострокові кредити банків” і “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями”, “Поточні зобов’язання за розрахунками з учасниками” тощо).

У статті “Надходження власного капіталу” відображаються надходження грошових коштів від розміщення акцій та інших операцій, що призводять до збільшення власного капіталу.

У статті “Отримані позики” відображаються надходження грошових коштів у результаті утворення боргових зобов’язань (позик, векселів, облігацій, а також інших видів короткострокових і довгострокових зобов’язань, не пов’язаних з операційною діяльністю).

У статті “Погашення позик” відображаються виплати грошових коштів для погашення отриманих позик.

У статті “Сплачені дивіденди” показуються суми дивідендів, сплачені грошовими коштами.

У статті “Чистий рух коштів до надзвичайних подій” показується різниця між сумою грошових надходжень та видатків, відображених відповідно до п.п. 45-50 цього Положення (стандарту).

У статті “Чистий рух коштів від фінансової діяльності” відображається результат руху коштів від фінансової діяльності з урахуванням руху коштів від надзвичайних подій. У статті “Чистий рух коштів за звітний період” показується різниця між сумою грошових надходжень та видатків, відображених у статтях “Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності”, “Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності” та “Чистий рух коштів від фінансової діяльності”.

У статті “Залишок коштів на початок року” показується залишок грошових коштів на початок року, наведений у балансі.

У статті “Залишок коштів на кінець року” наводиться різниця між сумою грошових надходжень та видатків, відображених у статтях “Залишок коштів на початок року”, “Чистий рух коштів за звітний період” та “Вплив зміни валютних курсів на залишок

коштів”. Розрахований таким чином показник повинен дорівнювати наведеному в балансі залишку грошових коштів та грошових еквівалентів на кінець звітної періоду.

7.7. Складання звіту про власний капітал

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 “Звіт про власний капітал” визначає зміст і форму звіту про власний капітал і загальні вимоги до розкриття його статей (дивись додаток 8).

Метою складання звіту про власний капітал є розкриття інформації про зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітної періоду.

У статтях звіту “Залишок на початок року” та “Залишок на кінець року” показують суми власного капіталу, наведені в балансі підприємства, відповідно, на початок і кінець звітної періоду.

У статті “Скоригований залишок” показується залишок власного капіталу на початок звітної року після внесення відповідних коригувань.

У статті “Чистий прибуток (збиток) за звітний період” показується сума чистого прибутку (збитку) зі звіту про фінансові результати.

У статтях розділу “Розподіл прибутку” наводяться дані, які відображають розподіл прибутку між учасниками (власниками) підприємства або спрямування прибутку до статутного капіталу, резервного капіталу тощо.

У статтях розділу “Внески учасників” наводяться дані про збільшення статутного капіталу підприємства та зміни неоплаченого капіталу в результаті збільшення або зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу підприємства.

У статтях розділу “Вилучення капіталу” наводяться дані про зменшення власного капіталу підприємства внаслідок виходу учасника, викупу чи анулювання викуплених акцій акціонерним товариством, зменшення номінальної вартості акцій або з інших причин.

У статтях розділу “Інші зміни в капіталі” наводяться дані про всі інші зміни у власному капіталі підприємства, що не були включені до вищезазначених статей, зокрема, списання невідшкодованих збитків, безкоштовно отримані активи та інші зміни.

У статті “Разом змін у капіталі” наводиться підсумок змін у складі власного капіталу за звітний період, що визначається як сума скоригованого залишку власного капіталу на початок року та всіх змін протягом звітної року внаслідок переоцінки активів, використання чистого прибутку, вилучення капіталу та інших змін.

7.8. Форми спеціалізованої звітності страховика

До складу форм спеціалізованої звітності страховика відносяться такі:

- звіт про доходи та витрати страховика;
- пояснювальна записка до звітних даних страховика.

I. Звіт про доходи та витрати страховика складається на підставі даних бухгалтерського обліку. Дані, наведені у цьому звіті, підтверджуються підписами керівника страхової компанії та головного бухгалтера, які засвідчуються печаткою (див. додаток 9).

У розділі 1 звіту відображаються показники звітного періоду, що забезпечують визначення доходу від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя. Зокрема, наводиться інформація про:

- обсяг страхових платежів, який визначається як різниця між сумою надходжень страхових платежів та сумою часток страхових платежів, що повертаються страхувальникам (перестраховальникам) у разі дострокового припинення дії договорів страхування (перестраховування);
- обсяг часток страхових платежів, належних перестраховикам, що визначається як різниця між сумою часток страхових платежів, які сплачуються перестраховикам, та сумою часток страхових платежів, що повертаються перестраховиками у разі дострокового припинення дії договорів перестраховування;
- обсяг часток страхових платежів, належних перестраховикам-нерезидентам, що визначається як різниця між сумою часток страхових платежів, які сплачуються перестраховикам-нерезидентам, та сумою часток страхових платежів, що повертаються страховиками-нерезидентами у разі дострокового припинення дії договорів перестраховування;
- обсяг резервів незароблених премій та залишків страхових платежів (невикористана на страхові виплати та страхові відшкодування частина страхових платежів) з обов'язкового страхування на початок звітного періоду;
- обсяг резервів незароблених премій та залишків страхових платежів з обов'язкового страхування на кінець звітного періоду;
- обсяг частки перестраховиків у резервах незароблених премій на початок звітного періоду;
- обсяг частки перестраховиків у резервах незароблених премій на кінець звітного періоду;

- дохід від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя (зароблені страхові платежі), величина якого визначається як різниця між сумою величин страхових платежів, резервів незароблених премій і залишків страхових платежів з обов'язкового страхування на початок звітного періоду, частки перестраховиків у резервах незароблених премій на кінець звітного періоду та сумою величин часток страхових платежів з обов'язкового страхування на кінець звітного періоду, частки перестраховиків у резервах незароблених премій на початок звітного періоду

У розділі II звіту відображаються показники звітного періоду, що забезпечують визначення доходу від реалізації послуг із страхування життя. Зокрема, наводиться інформація про:

- обсяг надходжень страхових платежів;
- обсяг часток страхових платежів, що сплачуються перестраховикам;
- дохід від реалізації послуг із страхування життя, величина якого визначається як різниця між величиною надходжень страхових платежів та величиною часток страхових платежів, що сплачуються перестраховикам

У розділі III відображаються показники звітного періоду щодо доходу від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт). Зокрема тут наводиться інформація про:

- загальну величину доходу від надання послуг для інших страховиків на підставі укладених цивільно-правових угод;
- обсяг агентських винагород за надані послуги для страховиків, які здійснюють страхування життя;
- загальну величину доходу від надання послуг (виконання робіт), що безпосередньо пов'язані із видами діяльності, визначеними статтею 2 Закону України "Про страхування".

У розділі IV відображаються показники звітного періоду щодо інших операційних доходів та інших доходів. Зокрема, наводиться інформація про:

- загальний обсяг сум, що повертаються із технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій;
- загальний обсяг сум, що повертаються із резервів із страхування життя;
- загальний обсяг часток страхових виплат і відшкодувань, що отримуються від перестраховиків;
- загальний обсяг часток викупних сум, що отримуються від перестраховиків;
- загальний обсяг сум, що повертаються із централізованих страхових резервних фондів;
- загальний обсяг комісійних винагород за перестраховання;

- обсяг інших операційних доходів (крім фінансових доходів, у тому числі доходів від участі в капіталі), які не набули відображення у попередній інформації;
- загальний обсяг фінансових доходів;
- обсяг доходів від участі в капіталі;
- обсяг інших доходів, які не набули відображення у попередній інформації.

У розділі У відображаються показники звітного періоду щодо страхових виплат і страхових відшкодувань та викупних сум. Зокрема наводиться інформація про:

- загальний обсяг страхових виплат і страхових відшкодувань (з урахуванням сум страхових виплат з обов'язкового страхування);
- обсяг страхових виплат та страхових відшкодувань, що здійснюються за договорами страхування (перестраховування), термін дії яких на дату прийняття рішення про здійснення страхової виплати закінчився;
- загальний обсяг виплат викупних сум.

У розділі VI відображаються показники звітного періоду щодо операційних витрат та інших витрат. Зокрема наводиться інформація про:

- загальний обсяг відрахувань у технічні резерви, інші, ніж резерви незароблених премій;
- загальний обсяг відрахувань у резерви із страхування життя;
- загальний обсяг відрахувань у централізовані страхові резервні фонди;
- загальний обсяг витрат, пов'язаних з укладанням та пролонгацією договорів страхування (аквізиційні витрати);
- загальний обсяг витрат на виплату агентських винагород;
- загальний обсяг витрат, пов'язаних з укладанням та пролонгацією договорів перестраховування;
- загальний обсяг витрат, пов'язаних з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати), що сталися як у звітному, так і в попередніх звітних періодах;
- обсяг витрат на оплату послуг аварійних комісарів;
- обсяг витрат на оплату послуг установ асістансу;
- загальний обсяг інших витрат, що належать до виробничої собівартості реалізованих послуг;
- загальний обсяг фінансових витрат.

У розділі VII відображаються показники звітного періоду щодо фінансових результатів звичайної діяльності та надзвичайних подій до оподаткування. Зокрема, наводиться інформація про результат:

- основної діяльності;

- фінансової діяльності;
- участі в капіталі;
- іншої звичайної діяльності;
- надзвичайних подій.

У розділі УІІ відображаються показники звітнього періоду щодо податків на прибуток від звичайної діяльності та на прибуток від надзвичайних подій. Зокрема, наводиться інформація про:

- загальний обсяг податку на прибуток від звичайної діяльності;
- обсяг податку на валові доходи від діяльності з видів страхування, інших, ніж страхування життя;
- обсяг податку на валові доходи від діяльності із страхування життя;
- загальний обсяг податку на прибуток від надзвичайних подій.

У розділі ІХ відображається відповідний показник чистого прибутку або збитку за звітний період.

ІІ. Пояснювальна записка до звітних даних страховика є обов'язковим документом, який відповідно до статті 34 Закону України “Про страхування” подається страховиками до Уповноваженого органу у справах нагляду за страховою діяльністю разом із фінансовою звітністю та іншими формами звітних даних.

Пояснювальна записка до звітних даних страховика складається із 6 розділів (див. додаток 10):

- Розділ І “Коротка характеристика страховика та його діяльності”;
- Розділ ІІ “Показники діяльності із страхування життя”;
- Розділ ІІІ “Показники діяльності з видів страхування, інших, ніж страхування життя”;
- Розділ ІУ “Показники діяльності з видів обов'язкового страхування”;
- Розділ У “Пояснення щодо операцій перестрахування”;
- Розділ УІ “Умови забезпечення платоспроможності страховика”.

Відповідні показники “Пояснювальної записки до звітних даних страховика” наводяться наростаючим підсумком з початку календарного року і підтверджуються підписами керівника страхової компанії та головного бухгалтера, які засвідчуються печаткою.

План практичного заняття № 7

1. Сутність та мета фінансової звітності.
2. Принципи підготовки фінансової звітності.
3. Склад, елементи та зміст інформації у фінансовій звітності.
4. Зміст та порядок складання бухгалтерського балансу.
5. Складання звіту про фінансові результати.

6. Складання звіту про рух грошових коштів.
7. Складання звіту про власний капітал.
8. Форми спеціалізованої звітності страховика :
  - а) звіт про доходи та витрати страховика;
  - б) пояснювальна записка до звітних даних страховика.
9. Розв'язування практичних завдань.

Література

19; 21; 24, с.12 – 16, 17 – 43; 30, с. 20 – 39; 31, с.10 – 19; 32,с.3– 9; 33, с.556- 599; 34, с.123 – 205.

Практичні завдання

Завдання 7.1.. Підрахуйте обороти та виведіть залишки за синтетичними рахунками в головній книзі станом на 1.04 2003 р. на основі таких даних:

1. Залишки на рахунках страхової компанії за станом на 1.03.2003 р:

№№ синтетичного рахунку	Назва рахунка	Дебет (грн.)	Кредит (грн.)
1	2	3	4
10	Основні засоби	510000	–
703	Доходи від реалізації робіт та послуг	61000	–
22	Малоцінні та швидкозношувани предмети	13000	–
903	Собівартість страхових послуг	23000	–
301	Каса	4000	–
311	Поточний рахунок	325000	–
63	Розрахунки з постачальниками та підрядчиками	–	120000
641	Розрахунки з бюджетом	–	140000
661	Розрахунки з робітниками та Службовцями	–	2000
372	Розрахунки з підзвітними особами	4000	–
377	Розрахунки з різними дебіторами та кредиторами	–	88000
40	Статутний фонд	–	520000
441	Фонди спеціального призначення	–	70000
Разом		940000	940000

2. Операції за березень місяць:

№№ п/п	Зміст операції	Сума (грн.)
1	2	3
1	Належні страхові платежі відповідно до договорів страхування	42000
2	Утримання страхових платежів за договорами страхування майна громадян	11000
3	Повернення страхувальникам надлишково отриманих страхових платежів у результаті неправильного застосування тарифів	5000
4	Використання коштів вільних резервів на виплати страхових сум та страхових відшкодувань	3700
5	Надходження готівки до каси з поточного рахунку	125000
6	Погашення дебіторської заборгованості готівкою	5000
7	Видача з каси коштів під звіт	3500
8	Видача з каси сум страхового відшкодування	1600
9	Виплата з каси одноразової допомоги за рахунок фондів спеціального призначення	350
10	Надходження коштів на поточний рахунок за реалізацію цінних паперів	12400
11	Перерахування процентів банку за касове Обслуговування	470
12	Оплата рахунків за оренду приміщень	310
13	Надходження дивідендів за придбані акції в інших організаціях	10300
14	Нарахування заробітної плати штатним працівникам та страховим агентам	42000
15	Нарахування внесків на соціальне страхування та до пенсійного фонду	5100
16	Утримання із заробітної плати:	
	а) прибуткового податку	6400
	б) за виконавчими документами	770
	в) в погашення підзвітних сум	1100
	г) в погашення нестач та втрат	520
17	Зарахування невиданої в строк заробітної плати на рахунок депонентів	590
18	Видача підзвітним особам грошових документів (різних марок)	440
19	Нарахування дивідендів засновникам	19500

	страхової компанії	
20	Списання основних засобів у результаті їх ліквідації на суму нарахованого зносу	6300
21	Оприбуткування лишків малоцінних та швидкозношуваних предметів, які встановлені інвентаризацією	530
22	Відрахування у централізовані страхові резервні фонди	24000

Завдання 7.2. На основі даних завдання 7.1. заповніть журнали-ордери № № 1 – 5 та складіть бухгалтерський баланс підприємства (ф. № 1) за станом на 1.04. 2003 р.

РОЗДІЛ II. АУДИТ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 8. Сутність та значення аудиту страхових організацій

8.1. Поняття аудиту, його виникнення та розвиток

Згідно з Законом України “Про аудиторську діяльність аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб’єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству і встановленим нормативам.

У широкому розумінні аудит – це різні види діяльності, тобто незалежна перевірка, оцінка, експертиза.

Предмет аудиту – це незалежне дослідження (перевірка, експертиза) або оцінка фінансово-господарської діяльності суб’єкта господарювання та визнання її достовірності і правової відповідності.

Об’єкт аудиту – це дослідження конкретних форм прояву предмета аудиту: перевірка бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів, засобів, процесів, коштів, розрахунків тощо.

Аудит у сучасному розумінні існує багато років. Він зародився тоді, коли вперше виникло розмежування інтересів між особами, які безпосередньо займаються управлінням підприємством (менеджерами) і вкладниками коштів у його діяльність (власниками). Також почали зароджуватись акціонерні товариства і аудитор зайняв центральне місце громадського контролера зовнішньої звітності правління компанії, обстоюючи інтереси сторін, зацікавлених у об’єктивних бухгалтерських показниках.

Аудит в країнах з розвиненою ринковою економікою пройшов в своєму розвитку певний еволюційний шлях.

Спочатку аудит був лише знаряддям перевірки і підтвердження достовірності бухгалтерських документів і звітів. Потім він стає системно-орієнтованим на активізацію економічної діяльності. При цьому з метою запобігання помилкам основні зусилля було спрямовано на підвищення ефективності системи управління підприємством. Насамперед, це стосувалося системи його внутрішнього контролю, що позитивно вплинуло на точність обліку і достовірність звітних даних.

Таким чином, системний підхід зумовив нові якості аудиту, його консультативну діяльність. За умови системного підходу здійснюється формалізація аудиторських процедур, що дає змогу оптимізувати проведення перевірок, починаючи з підготовчої стадії і закінчуючи складанням аудиторського висновку.

Третій етап розвитку аудиту – це його орієнтація на запобігання можливому ризику під час проведення перевірок або консультацій. Особливе значення ризику аудитора пояснюється не лише можливістю втрати ним репутації, а й великими штрафами при завданих матеріальних збитках клієнту в результаті непорядності та неправильного висновку аудитора.

Незалежність аудитора зобов'язує його діяти лише відповідно до професійних вимог; вимагає від нього обґрунтування аудиторського висновку тільки за результатами виконаної ним роботи. Позиція аудитора не повинна залежати від керівника суб'єкта перевірки.

В Україні необхідність виникнення незалежного аудиту обумовлена потребою підтвердження достовірності фінансової інформації суб'єкта господарювання. Такого підтвердження вимагають користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності. Вони мають бути впевнені в абсолютній якості аудиторського висновку, яким підтверджується достовірність звітності.

В нашій країні бухгалтерський облік підпорядкований потребам податкового законодавства. Тому головним завданням аудиту є контроль за дотриманням вимог, перш за все, цього законодавства.

8.2. Види аудиту за організаційними ознаками

Згідно організаційних ознак розрізняють такі види аудиту

- зовнішній;
- внутрішній.

Зовнішній аудит виконують аудиторські фірми за договорами із замовниками, підприємствами та підприємцями. Відповідно до цих договорів замовник (страхова компанія) надсилає аудиторській фірмі замовлення, в якому визначає конкретні питання для вирішення аудитором. Ці питання стосуються перевірки фінансово-господарської діяльності згідно даних бухгалтерського обліку, балансу та звітності.

За допомогою зовнішнього аудиту визначають відповідність фінансово-господарської діяльності підприємства (страхової компанії) законодавству, а також достовірність її відображення в бухгалтерському обліку та звітності.

На договірних засадах аудиторська фірма надає замовнику (страховій компанії) різні аудиторські послуги щодо удосконалення бухгалтерського обліку і контролю фінансово-господарської діяльності.

Зовнішній аудит проводиться аудиторами незалежних фірм. Питання, пов'язані з підготовкою, роботою та професійним захистом аудиторів, регулює Аудиторська палата України та Союз аудиторів України.

Метою діяльності Аудиторської палати є створення системи незалежного фінансово-господарського контролю у формі аудиту, який дає об'єктивну оцінку фінансового стану підприємств, забезпечує достовірний контроль за доходами та видатками власників та одночасно оберігає інтереси держави.

Аудиторська палата видає ліцензії аудиторським фірмам і окремим аудиторам на право здійснення аудиторської діяльності, а також веде реєстр аудиторів України, яким видано кваліфікаційний сертифікат на проведення аудиту.

Союз аудиторів України здійснює професійний захист аудиторів.

Аудиторська фірма здійснює свою діяльність відповідно до статутних документів, затверджених і зареєстрованих у встановленому порядку.

Портфель замовлень на аудиторські послуги формується за договорами та замовленнями, які надходять від підприємств. На правах юридичної особи аудиторська фірма самостійно затверджує плани своєї діяльності та здійснює взаємовідносини з бюджетом, банками та замовниками аудиторських послуг.

Відповідальність аудиторської фірми конкретизується статутом, умовами договорів із замовниками, а також контрактами між аудитором і аудиторською фірмою.

Аудитори як суб'єкти підприємницької діяльності можуть займатися аудиторством індивідуально або в аудиторських фірмах. Для цього вони повинні мати кваліфікаційне свідоцтво (сертифікат) і ліцензію, видані у порядку, передбаченому законодавством.

Аудитори несуть відповідальність за неякісне виконання аудиторських послуг відповідно до законодавства України, невиконання нормативних документів Аудиторської палати України і аудиторської фірми.

Внутрішній (відомчий) аудит проводиться власником залежно від потреб управління маркетингом, визначення платоспроможності та запобігання банкрутству.

Внутрішній аудит проводиться у великих страхових компаніях, які мають відокремлені підрозділи від головної організації. Наприклад, НАСК "Оранта" в кожній області України має дирекції, яким підпорядковуються міські та районні відділення. Обласні дирекції підпорядковуються Правлінню НАСК "Оранта", яке знаходиться в м. Києві.

Внутрішній аудит вирішує для клієнта такі завдання:

- перевіряє відповідність діючого контролю політиці компанії;
- аналізує ситуації ризику і запобігання від банкрутства;
- вивчає систему контролю за активами;
- оцінює якість інформації.

Внутрішній аудит дає експертну науково обґрунтовану оцінку господарським операціям і процесам.

8.3. Організація процесу аудиту страхової компанії

Процес аудиту – це чітко визначена організація аудиторської перевірки на основі прийнятої методології її проведення.

Розрізняють такі етапи безпосередньо процесу аудиту:

- планування аудиту;
- перевірка та оцінка структури внутрішнього контролю;
- проведення незалежної перевірки операцій;
- проведення аналітичних процедур;
- перевірка статей фінансового звіту;
- завершення аудиту та вироблення погляду;
- написання аудиторського висновку.

План аудиту – це перелік робіт на основних етапах аудиту.

Принципи планування аудиторської перевірки відображені в національному нормативі № 9 “Планування аудиту”. При плануванні аудиту мають бути дотримані такі загальні принципи:

- комплексність;
- неперервність;
- оптимальність.

Принцип комплексності передбачає взаємне узгодження усіх етапів планування аудиту.

Принцип неперервності полягає у встановленні аудиторській бригаді необхідних завдань та узгодженості етапів планування зі строками аудиторської перевірки.

Принцип оптимальності полягає в розробці декількох варіантів плану, з яких обирається один найоптимальніший варіант.

На практиці планування аудиту поділяється на такі етапи:

I етап - вивчення та опис підприємства, яке перевіряється;

II етап – розробка методики перевірки та складання детального опису всіх робіт.

З метою правильного планування перевірки аудитор повинен оцінити структуру та ефективність системи внутрішнього контролю страхової компанії, в якій здійснюється процес аудиту. Оцінка такої системи проводиться шляхом вивчення її організації при допомозі бесід з персоналом.

Зовнішній аудитор також повинен оцінити рівень незалежності та кваліфікацію внутрішніх аудиторів та проаналізувати їх звіти.

В залежності від рівня оцінки системи внутрішнього контролю уточнюється програма аудиту, обираються методи та час проведення аудиторських процедур.

Програма аудиту – це документ, який містить:

- завдання аудиту для конкретного об’єкта;

- процедури, необхідні для виконання поставлених завдань;
- обсяг і термін виконання завдань аудиту.

Аудиторська процедура – це метод збору аудитором в ході перевірки інформації, яка необхідна для відображення обґрунтованого погляду. По кожній аудиторській процедурі аудитор приймає рішення про кількість даних, що підлягають перевірці, тобто про об'єм вибірки (вибіркової перевірки). Крім цього, проводяться суцільні перевірки, але в особливо важливих та необхідних випадках.

В процесі аудиту аудитор здійснює аналітичні процедури, які характеризують якісну оцінку та аналіз одержаної ним інформації шляхом визначення зв'язків між фінансовими та не фінансовими показниками.

Аудит страхових компаній здійснюється згідно типової програми, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 24. 01. 2001 р. № 47.

Основними питаннями типової програми проведення перевірок страхових компаній є такі:

- загальна характеристика страховика;
- наявність документів, які регулюють процес організації страхової діяльності, та їх відповідність чинному законодавству;
- відповідність видів фактичної діяльності страховика віданим ліцензіям;
- економічний аналіз страховика;
- укладення договорів з добровільних та обов'язкових видів страхування;
- виконання зобов'язань згідно з укладеними договорами страхування;
- здійснення операцій з перестраховання;
- забезпечення платоспроможності страховика;
- формування та облік страхових резервів;
- достовірність встановлених форм звітності та їхня відповідність актам чинного законодавства;
- дотримання вимог законодавства щодо розгляду пропозицій, заяв та скарг громадян

8 4. Зміст та види аудиторських висновків.

Аудит, який проводиться аудиторською фірмою, повинен супроводжуватися обов'язковим документуванням, тобто відображенням отриманої інформації у робочій документації аудиту, оформленої відповідно до стандартів аудиторської діяльності.

Аудиторський висновок є обов'язковим компонентом підсумкової документації.

Аудиторські висновки бувають таких видів:

- безумовно-позитивний;
- умовно-позитивний;
- негативний.

Безумовно-позитивний висновок складається у випадках, коли виконані такі умови:

- аудитор отримав всю інформацію і пояснення, необхідні для цілей аудиту;
- фінансова документація складена на основі прийнятої на підприємстві системи бухгалтерського обліку, яка відповідає законодавчим та нормативним вимогам;
- звітність складена на основі дійсних облікових даних і не містить протиріч;
- звітність складена належним чином за формою, затвердженою у встановленому порядку.

Безумовно-позитивний висновок безумовно й чітко виражає задоволення аудитора станом бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єкта перевірки.

Негативний аудиторський висновок містить запис про неможливість підтвердження достовірності та об'єктивності фінансової звітності.

Аудитор не може видати безумовно-позитивний висновок за таких обставин:

- непевність, тобто аудитор не може сформулювати думку;
- незгода, тобто аудитор може сформулювати думку, але вона суперечить даним перевіреної інформації.

Причини непевності аудитора обумовлюються такими обставинами:

- обмеження в обсязі аудиторської роботи у зв'язку з тим, що аудитор не може отримати необхідну інформацію та пояснення;
- відсутність можливостей виконати необхідні аудиторські процедури за браком часу.

Основними причинами незгоди аудитора щодо можливостей видачі безумовно-позитивного висновку є такі:

- неприйнятність системи або способів обліку;
- розбіжність у судженні щодо відповідності фактів або сум у фінансовій звітності даним бухгалтерського обліку;
- незгода зі ступенем та способом відображення фактів обліку та звітності;
- невідповідність проведення або оформлення операцій законодавству та іншим вимогам.

Якщо аудитор на підставі наведених аргументів дає негативний висновок, він складає його з використанням формулювань “не задовольняє вимог”, “перекручує дійсний стан справ”, “суперечить” тощо.

Умовно-позитивний аудиторський висновок підтверджує достовірність фінансової звітності з обмеженнями. При цьому розрізняють такі причини обмежень:

- непевність, тобто відмова аудитора від погляду по певному питанню в зв'язку з обмеженням аудиту;
- незгода “за виключенням”, тобто аудитор виражає погляд, який протилежний до заяви адміністрації підприємства по певному питанню, яке не є істотним, не дивлячись на те, що дані фінансової звітності достовірні.

План практичного заняття № 8

1. Характеристика сутності та розвитку аудиту.
2. Порядок здійснення зовнішнього аудиту.
3. Завдання та порядок проведення внутрішнього аудиту.
4. Організація процесу аудиту страхової компанії.
5. Аудиторський висновок: зміст та основні види.
6. Відповіді на тестові завдання.

Тести:

8.1. Розрізняють такі види аудиту як:

1. Попередній
2. Зовнішній
3. Наступний
4. Поточний
5. Внутрішній

8.2. Метою зовнішнього аудиту є:

1. Оцінка якості інформації
2. Проведення стратегічного аналізу
3. Підтвердження правильності обліку та звітності
4. Розробка фінансових прогнозів

8.3. Зовнішній аудит страхових компаній здійснюється:

1. Щомісячно
2. Щорічно
3. Щоквартально

8.4. Зовнішній аудит здійснюється:

1. Міністерством фінансів України

2. Державною податковою інспекцією
  3. Аудиторами незалежних фірм
  4. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України
  5. Аудиторською палатою України
- 8.5. Питання, пов'язані з підготовкою та професійним захистом аудиторів регулює:
1. Міністерство фінансів України
  2. Державна податкова адміністрація
  3. Аудиторська палата України
  4. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України
  5. Союз аудиторів України
- 8.6. Розрізняють такі види аудиторських висновків:
1. Повні
  2. Позитивні
  3. Часткові
  4. Загальні
  5. Негативні
  6. Умовні
  7. Умовно-позитивні
- 8.7. Аудиторський висновок складається з таких частин:
1. Вступної
  2. Інформаційної
  3. Аналітичної
  4. Розрахункової
  5. Підсумкової
  6. Загальної

Література

1; 2; 4; 6; 7; 8; 14; 15; 19; 21; 23, с.60 – 120; 26, с. 8 – 16.

Тема 9. Аудит правових основ діяльності страхових компаній

9.1. Правова основа та правове забезпечення аудиту

Система правового регулювання аудиту в Україні є багаторівневою, тобто вона передбачає виділення таких рівнів регулювання аудиту:

1) Перший рівень регулювання аудиту – визначає його місце у фінансово-економічній системі і забезпечується Законом України

“Про аудиторську діяльність” від 22.04. 1993 р; визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності та забезпечується Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07. 1999 р.

2) Другий рівень регулювання аудиту – визначає загальні питання аудиту і конкретні питання за іншими напрямками, які є обов’язковими до виконання всіма суб’єктами ринку та забезпечується законодавчими актами, а також підзаконними нормативними документами (Закони України, Укази Президента, декрети Кабінету Міністрів, положення, інструкції).

3) Третій рівень регулювання аудиту – встановлює норми аудиту, які є обов’язковими для дотримання аудиторськими фірмами, та забезпечується національними стандартами аудиту (Аудиторською Палатою України прийнято 32 національні нормативи аудиту та Кодекс професійної етики аудиторів України).

4) Четвертий рівень регулювання аудиту – встановлює норми обліку та звітності, які є обов’язковими для всіх суб’єктів ринку, та забезпечується Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (Міністерством фінансів України прийнято понад 23 національні стандарти бухгалтерського обліку).

5). П’ятий рівень регулювання аудиту – забезпечує регулювання специфічних питань аудиторської діяльності (спеціальних видів аудиту) та забезпечується методиками аудиту, які розробляються аудиторськими фірмами самостійно у відповідності до нормативних документів і особливостей господарської діяльності об’єктів перевірки.

9.2. Сутність та основні напрямки аудиторської перевірки правових аспектів діяльності страхових компаній

Аудиторська перевірка правових аспектів діяльності страховика здійснюється за такими напрямками:

- встановлення наявності документів, що регулюють процес організації страхової діяльності та їхньої відповідності документам, які подавались для отримання ліцензій;
- відповідність видів фактичної діяльності страховика виданим ліцензіям;
- правильність юридичного оформлення та укладення договорів добровільного та обов’язкового страхування.

Аудиторська перевірка правових аспектів діяльності страховика починається з встановлення у нього наявності установчих документів, свідоцтва про державну реєстрацію та ліцензії на проведення страхової діяльності.

Згідно діючого законодавства для отримання ліцензії страховик подає до Уповноваженого органу заяву, до якої додаються:

- копії установчих документів та копія свідоцтва про реєстрацію;
- довідки банків або висновки аудиторських фірм (аудиторів), що підтверджують розмір сплаченого статутного фонду;
- довідка про фінансовий стан засновника страховика, підтверджена аудитором, якщо страховик створений у формі повного чи командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю;
- правила (умови) страхування;
- економічне обґрунтування запланованої страхової (перестрахової) діяльності;
- інформація про учасників страховика, голову виконавчого органу та його заступників.

В ліцензії повинні бути відображені такі обов'язкові реквізити:

- назва страховика;
- юридична адреса страховика;
- номер та дата видачі;
- територія, на якій діє ліцензія.

На ліцензії повинен бути підпис Голови або заступника Уповноваженого органу нагляду за страховою діяльністю та гербова печатка цього органу.

Якщо ліцензія тимчасова, то в ній вказується строк, на який вона видана.

Ліцензії на проведення страхування життя видаються без зазначення в них строку дії.

В додатку до ліцензії вказуються види страхування у відповідності до класифікації за об'єктами страхування та видами страхових ризиків, на здійснення яких має право страховик.

Якщо страхова організація займається медичним страхуванням, то вона повинна мати окрему ліцензію на його здійснення, в якій вказується строк її дії.

Якщо предметом діяльності страховика є тільки перестраховування, то страховик повинен мати ліцензію з вказаного виду страхування – перестраховування.

Страховики, які отримали ліцензію на страхування життя, не мають права займатися іншими видами страхування.

В ході перевірки аудитор повинен встановити відповідність видів страхування, які здійснює страховик, тим, що дозволені ліцензією.

Аудитор також повинен встановити відповідність діяльності, яку здійснює страховик, вимогам діючого законодавства. Згідно Закону України “Про страхування” предметом безпосередньої діяльності

страховиків може бути лише страхування, перестраховання та фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням та управлінням страхових резервів. Інші види діяльності (виробнича, торгово-посередницька, банківська) не можуть бути предметом діяльності страхової компанії.

Аудитору для перевірки повинні бути представлені правила по видах страхування, які повинні бути затверджені керівником страхової організації.

Правила страхування розробляються страховиком самостійно для кожного виду страхування і підлягають затвердженню в Уповноваженому органі при видачі ліцензії.

Правила страхування повинні містити:

- перелік об'єктів страхування;
- порядок визначення розмірів страхових сум та страхових виплат;
- страхові ризики;
- виключення із страхових випадків і обмеження страхування;
- строк та місце дії договору страхування;
- порядок укладення договору страхування;
- права та обов'язки сторін;
- дії страхувальника у разі настання страхового випадку;
- перелік документів, що підтверджують настання страхового випадку та розмір збитків;
- порядок та умови здійснення страхових виплат;
- строк прийняття рішення про здійснення або відмову в здійсненні страхових виплат;
- причини відмови у страховій виплаті або виплаті страхового відшкодування;
- умови припинення договору страхування;
- порядок вирішення спорів;
- страхові тарифи за договорами страхування іншими, ніж договори страхування життя;
- страхові тарифи за договорами страхування життя;
- особливі умови.

У разі, якщо страховик запроваджує нові правила страхування чи коли до правил страхування вносяться зміни та доповнення, страховик повинен подати ці нові правила, зміни та доповнення для реєстрації до Уповноваженого органу.

До правил страхування повинні бути прикладені зразки форм договорів страхування та страхових свідоцтв (полісів, сертифікатів).

На основі представлених аудитору правил страхування, а також у відповідності до цивільного законодавства та Закону України

“Про страхування” він перевіряє правильність юридичного оформлення та складання договорів страхування.

При розгляді даного питання аудиторі необхідно звернути увагу на наявність письмових заяв страхувальників, які вони повинні подати страховику за формою, встановленою ним.

Аудитор повинен перевірити, чи страховики, які здійснюють страхування життя, ведуть персоніфікований (індивідуальний) облік договорів страхування життя в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом. Крім цього, аудитор повинен звернути увагу на терміни укладення договорів страхування життя. Мінімальні строки дії цих договорів не повинні бути меншими одного року, а за нагромаджувальними видами страхування життя – меншими трьох років.

9.3. Порядок здійснення перевірок правильності застосування страховиками законодавства України про страхову діяльність органами нагляду за страховою діяльністю

Державний нагляд за страховою діяльністю здійснює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, у складі якої є департамент та його підрозділи, які займаються цими питаннями. Вказаний нагляд здійснюється шляхом перевірок страхових організацій, які отримали у встановленому порядку ліцензії на право займатись страховою діяльністю та внесені в державний реєстр страховиків.

Працівники апарату Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України проводять такі види перевірок:

- планові;
- позапланові;
- камеральні;
- з виїздом на місце перевірки.

Планові перевірки проводяться згідно програми, затвердженої наказом, а позапланові – на підставі завдань, визначених за дорученням Кабінету Міністрів України, правоохоронних органів, запитів відповідних посадових осіб, а також окремих рішень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (далі Комісія).

Перевірки страхових організацій проводяться на підставі затвердженого керівництвом Комісії плану-графіку не частіше одного разу в рік.

Для здійснення перевірки призначається група фахівців або один перевіряючий, яким вручається копія наказу (розпорядження) Комісії.

Керівник групи фахівців (перевіряючий), який прибув у страхову компанію, повинен пред’явити керівнику страховика наказ Комісії.

Перевірятись може вся документація страховика, пов'язана з його страховою діяльністю. При необхідності в ході перевірки скеровуються запити до підприємств, установ та організацій, в тому числі банків та громадян.

По закінченню перевірки складається акт, в якому зазначаються:

- дата перевірки та місцезнаходження страхової організації, яка перевіряється;
- повне найменування страховика, дані про його державну реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності;
- дані про надання основної та додаткової ліцензії на право здійснення страхової діяльності з повним переліком дозволених видів страхування;
- прізвища, імена та по-батькові відповідальних посадових осіб страховика;
- перелік засновників страховика та дані про його філії, представництва, а також про те, засновником яких організацій є страховик;
- організація та практика страхування (перестраховування), які здійснюються страховиком;
- платоспроможність страховика, формування та розміщення страхових резервів;
- дані про достовірність звітності страховика згідно показників, які характеризують виконання договорів страхування.

Акт засвідчується підписом перевіряючого, а також підписом керівника та головного бухгалтера страхової організації. Виявлені порушення чинного страхового законодавства констатуються з посиланням на відповідні статті законодавчих актів та нормативних актів органу нагляду за страховою діяльністю.

У разі необхідності керівник групи (перевіряючий) має право зняти копії необхідних документів, пов'язаних з діяльністю страховика.

При встановленні в ході перевірки порушень чинного законодавства керівник страхової компанії повинен подати письмові пояснення з усіх зауважень, викладених в акті перевірки.

Після підписання акту страховику надається письмовий припис, який засвідчує факти порушення страховиком чинного законодавства та зобов'язує страховика у встановлені строки усунути виявлені порушення законодавства про страхування.

Порядок подання припису такий:

- припис, який видала Комісія, надсилається страховику, а його копія відповідним органам державної виконавчої влади;
- припис підписується керівником територіального відділу органу нагляду за страховою діяльністю;

- виконання припису контролюється працівником, який перевіряв страхову організацію.

В приписі зазначаються:

- дата та найменування міста, області, де було надано припис;
- повне найменування страховика та короткий зміст встановлених порушень чинного страхового законодавства;
- заходи, які необхідно здійснити страховику для усунення встановлених порушень діючого страхового законодавства;
- термін виконання припису;
- підпис та найменування посадової особи, якій надано право підпису припису.

Підставою для припису є такі факти порушення законодавства про страхування:

- укладання договорів страхування на території або за видами страхування, які не передбачені виданою ліцензією;
- застосування правил, що не були подані у встановленому порядку в Комісію;
- порушення страховиком встановленого порядку формування та розміщення страхових резервів;
- застосування страхових тарифів, які не передбачені умовами страхування або законодавством про страхування;
- недотримання страховиком встановленого законодавством України рівня платоспроможності;
- невиконання зобов'язань згідно з укладеними договорами страхування;
- подання недостовірних даних у звітах про діяльність страхової організації, а також невиконання приписів, наказів, розпоряджень Комісії;
- неподання або подання встановленої бухгалтерської та статистичної звітності з порушенням визначених строків та порядку її подання;
- неподання або подання в невстановлені строки документів на вимогу Комісії або її територіальних відділів;
- неподання в 10-денний строк в Комісію інформації про зміни та доповнення, які внесені в засновницькі документи, правила страхування та тарифні ставки;
- неподання в 7-денний строк копії документа, що засвідчує про нове місцезнаходження страховика;

- інші підстави, які передбачені законодавством про страхування та нормативними актами Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

План практичного заняття № 9

1. Основи правового регулювання аудиту.
- 2 Напрямки аудиторської перевірки правових аспектів діяльності страхових компаній:
  - а) перевірка наявності документів, що регулюють процес страхової діяльності;
  - б) аудит відповідності діяльності страхової компанії виданим ліцензіям;
  - в) перевірка правильності юридичного оформлення та укладання договорів обов'язкового та добровільного страхування.
- 3.Порядок здійснення перевірки правильності застосування страховиками законодавства України про страхову діяльність і достовірності їх звітності органами нагляду за страховою діяльністю.
4. Відповіді на тестові завдання

Література

1; 2; 4; 6; 7; 8; 9; 15; 17; 19; 21; 23, с.121 – 188; 26, с. 64 – 121.

Тести

- 9.1. Страхова компанія може займатись такими видами діяльності:
  1. Надавати короткотермінові кредити страхувальникам
  2. Здійснювати певні види страхування
  3. Продавати акції, емітовані комерційними банками
  4. Здійснювати перестрахування ризиків
  5. Здійснювати діяльність, пов'язану з виробництвом продукції харчової промисловості
  6. Здійснювати фінансову діяльність, пов'язану з формуванням, розміщенням та управлінням страхових резервів
- 9.2. Страхова компанія має право займатися тими видами страхування, які дозволені:
  1. Правилами страхування
  2. Міністерством фінансів України
  3. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг
  4. Ліцензією
  5. Указами президента України

- 9.3. Загальні умови та порядок здійснення добровільного страхування визначаються:
1. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг
  2. Міністерством фінансів України
  3. Постановами Верховної Ради України
  4. Указами президента України
  5. Правилами страхування
- 9.4. Порядок здійснення і особливі умови ліцензування обов'язкового страхування встановлюються:
1. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг
  2. Міністерством фінансів України
  3. Верховною Радою України
  4. Кабінетом Міністрів України
- 9.5. Правила з окремих видів добровільного страхування розробляються та затверджуються:
1. Обласною державною адміністрацією
  2. Обласною Радою народних депутатів
  3. Обласним фінансовим управлінням
  4. Страховою компанією
- 9.6. Для отримання ліцензії страховик подає Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг заяву, до якої додаються завірені копії таких документів:
1. Угода
  2. Статут товариства
  3. Акт
  4. Установчий договір
  5. Договір
  6. Протокол установчих зборів
  7. Наказ
  8. Свідоцтво про державну реєстрацію
- 9.7. Для страхової компанії, яка займається страхуванням життя, мінімальний розмір статутного фонду повинен становити:
1. 500 тис. євро
  2. 100 тис.євро
  3. 1 млн. євро
  4. 750 тис євро
  5. 1, 5 млн. євро

- 9.8. Для страхової компанії, яка займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, мінімальний розмір статутного фонду повинен становити:
1. 500 тис євро
  2. 100 тис. євро
  3. 1,5 млн.євро
  4. 750 тис. євро
  5. 1 млн. євро
- 9.9. Факт укладання договору страхування засвідчується:
1. Наказом
  2. Актом
  3. Страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом)
  4. Розпорядженням
  5. Довідкою
- 9.10. Договір страхування набуває сили з моменту:
1. Угоди між страховиком та страхувальником
  2. Передачі грошей
  3. Сплати страховиком першого страхового внеску
  4. Затвердження правил страхування
- 9.11. Державний нагляд за страховою діяльністю на території України здійснюється:
1. Міністерством фінансів України
  2. Правоохоронними органами
  3. Кабінетом Міністрів України
  4. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг
  5. Державною комісією з цінних паперів
- 9.12. Перевірки страхових компаній працівниками державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг здійснюються:
1. Один раз в місяць
  2. Один раз в квартал
  3. Один раз в рік
  4. Один раз в два роки
  5. Один раз в півріччя
- 9.13. Позапланові перевірки страхових компаній здійснюються на підставі завдань, визначених за дорученнями:
1. Міністерства фінансів України
  2. Кабінету Міністрів України
  3. Міністерства юстиції України

4. Правоохоронних органів
  5. Міністерства економіки України
- 9.14. При встановленні фактів порушень страховиком чинного законодавства про страхування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг йому надається:
1. Розпорядження
  2. Припис
  3. Лист
  4. Наказ
  5. Попередження
- 9.15. При встановленні в ході перевірки порушень чинного законодавства керівник страхової компанії повинен подати по зауваженнях, викладених в акті перевірки:
1. Доповідну записку
  2. Заяву
  3. Письмове пояснення
  4. Лист
  5. Запит

Тема 10. Організація внутрішнього контролю (аудиту) страхових компаній

10.1. Підготовка та порядок організації внутрішніх перевірок страхових компаній

Внутрішні перевірки здійснюються у великих страхових компаніях, які мають певні структурні підрозділи. Зокрема, це стосується НАСК “Оранта”, в якій функціонують такі підрозділи, як обласні дирекції, міські та районні відділення.

Перевірки діяльності обласних дирекцій здійснюються вищестоячим органом - Правлінням НАСК “Оранта”. Обласні дирекції, в свою чергу, здійснюють внутрішні перевірки страхової діяльності міських та районних відділень цієї страхової компанії. Суб’єктами цих перевірок є функціональні підрозділи відділень НАСК “Оранта” (бухгалтерія, відділи особистого та майнового страхування, господарський відділ, відділ перестраховування, відділ актуарних розрахунків тощо).

Головне призначення внутрішніх перевірок страхових компаній полягає в безперервному спостереженні за ефективністю фінансово-господарської діяльності їхніх підрозділів.

Внутрішні перевірки роботи дирекцій та відділень НАСК “Оранта” повинні здійснюватися не рідше одного разу на два роки.

Перевірки проводяться на основі квартальних планів, які затверджені начальником дирекції або Правління НАСК “Оранта”.

Перевірку роботи підпорядкованого підрозділу призначає начальник дирекції наказом. В наказі вказується строк проведення перевірки, керівник ревізійної бригади та її персональний склад.

Начальник Правління чи дирекції інструктують членів ревізійної бригади.

До початку перевірки ревізор повинен вивчити:

- акт попередньої перевірки;
- звітні та інші матеріали, що характеризують діяльність страхової компанії.

При прибутті на перевірку керівник ревізійної бригади повинен надати начальнику дирекції наказ про призначення перевірки та поставити до відома про це керівника фінансового органу.

Керівник ревізійної бригади у відповідності до затвердженої програми розподіляє роботу між членами бригади та узагальнює матеріали перевірки.

Перевірка роботи дирекцій здійснюється за окремими ділянками роботи в декількох відділеннях. Крім цього, перевіряється робота окремих інспекторів та страхових агентів.

При аудиті роботи відділень повинна бути перевірена певна кількість страхових агентів, інспекторів, що встановлюється програмою перевірки.

Для встановлення правильності виплат страхового відшкодування та страхових сум, а також укладення договорів страхування, отримання страхових платежів повинні вибірково проводитись перевірки в організаціях, господарствах громадян, сільськогосподарських підприємствах.

Перевірка повинна здійснюватись у присутності осіб, робота яких перевіряється. У випадку відмови цих осіб від участі в перевірці про це вказується в акті.

10.2. Основні права та обов’язки ревізорів

В ході здійснення внутрішніх перевірок ревізор має такі права:

- вимагати від працівників страхової компанії надати в їх розпорядження звітні матеріали, які необхідні для перевірки правильності отримання страхових платежів, виплат страхового відшкодування та страхових сум;
- давати керівнику страхової компанії, яка перевірялась, письмові пропозиції щодо усунення встановлених недоліків та порушень;
- передавати матеріали в слідчі органи для залучення винних у зловживаннях до кримінальної відповідальності.

Ревізорів, які здійснюють внутрішні перевірки страхових компаній, повинні:

- строго керуватися законодавством України, правилами, інструкціями та наказами Міністерства фінансів України, вказівками Правління НАСК "Оранта";
- при встановленні фактів порушень в діяльності страхової компанії вказати осіб, винних в цьому, вияснити причини та вимагати ліквідації цих порушень;
- інструктувати працівників дирекцій та відділень НАСК "Оранта" з тих питань, де встановлені порушення та недоліки в роботі;
- в разі необхідності вжиття термінових заходів щодо ліквідації порушень в ході перевірки скласти окремий акт та вимагати письмових пояснень від винних осіб;
- вживати заходів для усунення від зайнятих посад працівників, винних у зловживаннях;
- нести відповідальність за якість проведення перевірки.

10.3. Оформлення та реалізація матеріалів внутрішньої перевірки страхової компанії

Про результати внутрішньої перевірки роботи відділень, дирекцій НАСК "Оранта" складається акт. Всі факти, які наведені в акті, повинні бути всебічно перевірені, а в окремих випадках підтверджені відповідними документами з вказівкою законодавчих актів, правил, інструкцій, які були порушені. При цьому в акті вказуються особи, які допустили порушення.

Акт не повинен бути переповнений цифровими даними, які мають місце в фінансовій звітності та інших матеріалах. Акт повинен бути підписаний керівником ревізійної бригади або ревізуючою особою, а також керівником та головним бухгалтером страхової компанії, діяльність якої перевірялась.

При наявності зауважень по акту керівник страхової компанії робить про це замітку та надає ревізору письмове пояснення, яке додається до акту.

В необхідних випадках ревізор зобов'язаний провести додаткову перевірку за фактами, які вказані в поясненнях. В залежності від її результатів внести виправлення в акт, які повинні бути підписані особами, що його склали.

Один екземпляр акту вручається начальнику дирекції або відділення, діяльність яких перевірялась.

Підсумки перевірки повинні бути обговорені на зборах працівників відділення чи дирекції, робота яких перевірялась.

Про результати перевірки керівник ревізійної бригади повинен доповісти керівнику відповідного фінансового органу.

Після повернення із відрядження ревізор повинен доповісти про результати перевірки дирекції начальнику Правління НАСК "Оранта", а також представити проект листа чи наказу про результати перевірки.

Начальник Правління НАСК "Оранта" або начальник дирекції, який призначив перевірку, повинен розглянути її матеріали, а в необхідних випадках викликати для доповіді керівника та окремих працівників страхової компанії, діяльність якої перевірялась, та дати відповідні письмові вказівки.

Акти перевірок з усіма додатками до них підлягають суворому зберіганню та реєструються в журналі обліку перевірок роботи дирекцій та відділень НАСК "Оранта".

10.4. Аудит роботи страхових агентів

Важливим напрямком здійснення внутрішніх перевірок страхових компаній є перевірка роботи страхових агентів.

Основними завданнями аудиту роботи страхових агентів є перевірка таких питань:

- повноти та своєчасності здачі на поточний рахунок страхової компанії зібраних страхових платежів;
- правильності застосування страхових тарифів;
- дотримання встановленого порядку оформлення документів при укладенні договорів страхування;
- дотримання порядку зберігання бланків суворої звітності;
- правильності застосування в роботі правил, інструкцій та вказівок по питаннях організації страхування⁴
- дотримання страховими агентами принципу добровільності при здійсненні страхування серед населення;
- правильності роз'яснення умов особистого та майнового страхування;
- якості обслуговування страхувальників;
- здійснення масово-роз'яснювальної роботи серед населення з метою створення умов для розвитку особистого та майнового страхування.

Керівник відділення НАСК "Оранта", який призначив перевірку роботи страхового агента, повинен видати наказ та вказати в ньому строки її початку та закінчення. Після видання наказу керівник відділення повинен дати пояснення ревізуючому про порядок проведення перевірки. Крім цього, необхідно визначити, на яких підприємствах, в організаціях доцільно перевірити роботу страхового агента по обслуговуванню страхувальників та яку кількість зустрічних перевірок правильності отримання страхових платежів по кожному виду потрібно провести.

До початку перевірки роботи страхового агента ревізор зобов'язаний ознайомитися з:

- актом попередньої перевірки та пропозиціями за її результатами;
- даними про виконання страховим агентом квартальних планів надходження страхових платежів;
- довідками страхового агента про причини дострокового припинення дії договорів страхування життя;
- скаргами страхувальників на неправильні дії страхового агента.

Крім того, перевіряючий повинен отримати в бухгалтерії відділення справку про залишки бланків суворої звітності, які рахуються за страховим агентом, а також про зібрані та здані ним страхові платежі за період, що підлягає перевірці.

Ревізор повинен вимагати від страхового агента представлення всіх наявних бланків суворої звітності, зібраних страхових платежів, квитанцій кредитних та поштових закладів, які підтверджують здачу отриманих сум на поточний рахунок відділення.

Бланки суворої звітності ревізор повинен перевірити способом посторінкового перерахунку всіх пред'явлених страховим агентом таких бланків; звірити їх кількість, серії та номери з даними, одержаними в бухгалтерії відділення. Якщо у страхового агента знаходяться бланки суворої звітності, які не відмічені в довідці бухгалтерії відділення, необхідно в'яснити причини цього та вказати про це в акті.

По грошових коштах ревізор при перевірці страхових агентів повинен:

- підрахувати суму грошей, які прийняті по використаних копіях свідоцтв та квитанцій, які знаходяться на руках у агента;
- при пред'явленні страховим агентом грошей готівкою запропонувати йому здати їх у банківський заклад;
- при встановленні у страхового агента нестачі грошей запропонувати йому дати письмове пояснення з детальним викладом причин цього та вимагати негайного внесення цієї нестачі на поточний рахунок відділення;
- доповісти керівнику відділення про встановлену нестачу грошей.

Крім цього, ревізор повинен перевірити такі питання роботи страхового агента:

- правильність укладення договорів та ведення журналу обліку внесків зі страхування життя;
- своєчасність та правильність відновлення договорів страхування від нещасних випадків, будівель, домашнього

майна, засобів транспорту за списками, які знаходяться у відділенні;

- правильність застосування ставок страхових платежів.

При встановленні порушень в оформленні договорів добровільного страхування, встановленні в копіях квитанцій та страхових свідоцтв підчисток, виправлень, а також випадків зіпсованих бланків суворої звітності необхідно віднотувати такі факти та здійснити за ними зустрічні перевірки.

При встановленні зловживань ревізор повинен повідомити про них керівнику відділення. Останній повинен негайно організувати суцільну перевірку роботи страхового агента, яка забезпечує повне та всебічне виявлення зловживань.

В кожному випадку встановлення в ході зустрічних перевірок фактів зловживань пред'явлені страхувальниками страхові свідоцтва зі згоди громадян підлягають вилученню, а замість них видаються розписки.

В окремих випадках, коли страхування проводиться шляхом безготівкових розрахунків, ревізор повинен перевірити роботу страхового агента в частині дотримання принципу добровільності, правильності оформлення та своєчасності пред'явлення в бухгалтерії організацій доручень та списків страхувальників, своєчасності вручення страхових свідоцтв, а також достовірності даних, вказаних в списках страхувальників, які знаходяться у відділенні, з даними списків, які є у підприємств та організацій.

За результатами перевірки роботи страхового агента складається акт встановленої форми в двох екземплярах за підписами ревізора та страхового агента. Перший екземпляр акту представляється у відділення, а другий вручається під розписку страховому агенту.

Акт повинен бути складений без поправок. У випадку виправлення неправильних записів у акті вони повинні бути обмовлені та підписані особами, які склали акт.

При наявності зі сторони агента зауважень або заперечень по акту ревізор повинен одержати від нього письмове пояснення. В необхідних випадках ревізор проводить додаткову перевірку за фактами, які вказані в поясненнях.

Після закінчення перевірки роботи страхового агента ревізор повинен дати необхідні пропозиції щодо ліквідації встановлених недоліків, а також внести пропозиції про поліпшення його роботи.

Керівник відділення повинен в 3-х денний строк після отримання матеріалів ревізії розглянути повноту та правильність проведення перевірки та дати відповідні вказівки по акту.

При встановленні у страхового агента порушень принципу добровільності, неправильного укладення договорів страхування, затримки здачі коштів в кредитні заклади, порушення порядку

черговості при виписці квитанцій та свідоцтв, неповної або надлишкової здачі коштів керівник відділення повинен заслухати пояснення страхового агента та прийняти відповідні заходи.

У випадку встановлення зловживань зі сторони страхового агента начальник відділення повинен передати матеріал слідчим органам для залучення його до кримінальної відповідальності та запропонувати страховому агенту відшкодувати спричинений ним збиток.

У випадку відмови від відшкодування збитку в добровільному порядку або його відшкодування у неповному розмірі до страхового агента необхідно застосувати громадянський позов та вирішити питання про доцільність його використання в подальшому на роботі у відділенні.

Контроль за виконанням страховими агентами пропозицій за результатами перевірок здійснюють керівники відділень НАСК “Оранта”.

План практичного заняття № 10

1. Порядок підготовки внутрішньої перевірки структурних підрозділів НАСК “Оранта”(дирекцій, відділень).
2. Основні права та обов’язки ревізорів.
3. Оформлення та реалізація матеріалів внутрішньої перевірки.
4. Основні завдання перевірки роботи страхових агентів.
5. Порядок та основні напрямки здійснення перевірки роботи страхових агентів:
  - а) наявності бланків суворої звітності;
  - б) наявності грошових коштів;
  - в) своєчасності здачі страхових платежів в установи банку;
  - г) своєчасності та правильності укладення та відновлення договорів майнового та особистого страхування;
  - д) правильності заповнення бланків страхових свідоцтв;
  - е) правильності застосування страхових тарифів.
6. Порядок оформлення та реалізація матеріалів перевірки роботи страхових агентів.
7. Відповіді на тестові завдання.

Література

1; 2; 4; 6; 7; 8; 15; 23, с.405 – 421, 498 – 516; 26, с. 233 – 242.

Тести

- 10.1.Суб’єктами внутрішнього аудиту у страхуванні є:
1.Функціональні підрозділи комерційних банків

2. Функціональні підрозділи підприємств
  3. Функціональні підрозділи відділень НАСК “Оранта”
- 10.2. Внутрішній аудит – це аудит, який здійснюється Правлінням НАСК “Оранта” за діяльністю:
1. Міських відділень НАСК ”Оранта”
  2. Обласних дирекцій НАСК “Оранта”
  3. Районних відділень НАСК “Оранта”
- 10.3. Аудит функціональних підрозділів НАСК “Оранта” здійснюється:
1. Один раз в місяць
  2. Один раз в рік
  3. Один раз в два роки
  4. Один раз в квартал
  5. Один раз в півріччя
- 10.4. Результати перевірок функціональних підрозділів НАСК “Оранта” оформляються:
1. Доповідними записками
  2. Довідками
  3. Актами
  4. Повідомленнями
  5. Звітами
- 10.5. Внутрішній аудит здійснюється дирекцією НАСК “Оранта” за діяльністю:
1. Міських відділень НАСК “Оранта”
  2. Сільських відділень НАСК “Оранта”
  3. Обласних відділень НАСК “Оранта”
  4. Районних відділень НАСК “Оранта”
  5. Територіальних відділень НАСК “Оранта”
- 10.6. Перевірка роботи відділення НАСК “Оранта” повинна здійснюватись в присутності:
1. Керівника відділення НАСК “Оранта”
  2. Головного бухгалтера відділення НАСК “Оранта”
  3. Керівника дирекції НАСК “Оранта”
  4. Працівників відділення НАСК “Оранта”, робота яких перевіряється
  5. Начальника обласного фінансового управління
- 10.7. Перевірка роботи страхового агента відділення НАСК “Оранта” здійснюється згідно:
1. Листа

2. Розпорядження
3. Наказу
4. Повідомлення

10.8. Основними завданнями перевірки роботи страхового агента є вивчення таких питань:

1. Правильність застосування правил, інструкцій, вказівок по питаннях організації страхування
2. Правильність заповнення бухгалтерського балансу
3. Правильність оформлення акту про страховий випадок
4. Дотримання принципу добровільності при здійсненні страхування серед населення
5. Повнота та своєчасність здачі на поточний рахунок страхової компанії зібраних страхових платежів
6. Правильність складання фінансового звіту
7. Проведення масово-роз'яснювальної роботи серед населення для розвитку страхування

10.9. При встановленні порушень з оформлення договорів добровільного страхування майна страховим агентом необхідно провести:

1. Рахункову перевірку
2. Зустрічну перевірку
3. Суцільну перевірку

10.10. При встановленні в результаті ревізії у страхового агента нестачі грошей або бланків суворої звітності ревізор повинен:

1. Запропонувати страховому агенту перейти на іншу роботу
2. Прийняти міри до розшуку бланків суворої звітності
3. Повідомити про це начальника фінансового управління
4. Вимагати внесення нестачі грошей на поточний рахунок відділення
5. Запропонувати страховому агенту дати письмове пояснення
6. Доповісти про встановлену нестачу грошей керівнику відділення НАСК "Оранта"

10.11. У випадку встановлення зловживань зі сторони страхового агента начальник відділення НАСК "Оранта" повинен передати матеріали перевірки:

1. Правлінню НАСК "Оранта"
2. Міністерству фінансів України
3. Начальнику дирекції НАСК "Оранта"
4. Слідчим органам
5. Державній податковій адміністрації

Тема 11. Аудит операцій зі страхування та перестраховання

11.1. Аудит надходження страхових платежів

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – це плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. Величина страхового платежу залежить від встановленого страхового тарифу, під яким розуміють ставку страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування.. Страховий тариф складається з нетто-ставки та навантаження, які в сумі дорівнюють бруutto-ставці.

Страхові тарифи при добровільній формі страхування обчислюються страховиком актуарно (математично) на підставі відповідної статистики настання страхових випадків, а за договорами страхування життя – також з урахуванням величини інвестиційного доходу, яка повинна визначатися у договорі страхування.

Відображення надходження страхових платежів здійснюється в момент виникнення у страховика зобов'язань перед страхувальником, тобто шляхом застосування методу нарахування. Це дає можливість забезпечити дієвий контроль за повнотою та своєчасністю сплати страхувальниками страхових платежів.

Як правило, договір страхування набирає чинності з моменту внесення першого страхового платежу.

Аудитор в ході перевірки надходження страхових платежів розглядає такі питання:

- правильність та повнота відображення в обліку надходження страхових платежів;
- чи немає випадків страхування, які згідно діючих правил не могли бути прийняті на страхування;
- чи правильно визначені строки початку та закінчення дії договорів майнового та особистого страхування;
- чи не було випадків одержання страхових платежів після виплат або після закінчення строку дії договорів;
- чи правильно застосовані тарифні ставки та обчислені страхові внески;
- повнота та своєчасність здачі страховими агентами зібраних страхових платежів;
- чи перевіряли працівники бухгалтерії при прийнятті від страхових агентів звітів про зібрані платежі наявність у них бланків суворої звітності;

- законність оприбуткування в касу страхової компанії страхових внесків;
- правильність та своєчасність записів в журнал обліку договорів страхування про надходження страхових платежів за усіма договорами страхування;
- законність припинення дії договорів страхування;
- достовірність відображення надходження страхових платежів у звіті про фінансові результати за звітний період.

11.2. Аудит правильності та своєчасності страхових виплат

Страхова виплата – грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку.

Страхові виплати за договором страхування життя здійснюються в розмірі страхової суми (її частини) або у вигляді регулярних, послідовних виплат обумовлених у договорі страхування сум (ануїтету).

Страхова сума – грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку.

Розмір страхової суми та розміри страхових виплат визначаються за домовленістю між страховиком та страхувальником під час укладання договору страхування або внесення змін до договору страхування.

Зазначена у договорі страхування величина інвестиційного доходу не повинна перевищувати чотирьох відсотків річних.

Договором страхування життя обов'язково передбачається збільшення розміру страхової суми та розміру страхових виплат на суми (бонуси), які визначаються страховиком один раз на рік за результатами отриманого інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів із страхування життя за вирахуванням витрат страховика на ведення справи у розмірі до 15 відсотків отриманого інвестиційного доходу та обов'язкового відрахування в математичні резерви частки інвестиційного доходу, що відповідає розміру, який застосовується для розрахунку страхового тарифу.

У разі несплати страхувальником чергового страхового внеску в розмірі та у строки, передбачені правилами та договором страхування життя, таким договором може бути передбачено право страховика в односторонньому порядку зменшити розмір страхової суми та страхових виплат.

Страхові виплати за договорами особистого страхування здійснюються незалежно від суми, яку має отримати одержувач за

державним соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням, і суми, що має бути йому сплачена як відшкодування збитків.

При страхуванні майна страхова сума встановлюється в межах вартості майна за цінами та тарифами, що діють на момент укладання договору, якщо інше не передбачено договором страхування.

Страхове відшкодування – це страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування та страхування відповідальності при настанні страхового випадку.

Страхове відшкодування не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник. У разі, коли страхова сума становить певну частку вартості застрахованого об'єкта, страхове відшкодування виплачується у тій же частці від визначених по страховій події збитків, якщо інше не передбачено умовами страхування.

Згідно Закону України “Про страхування” основою прийняття рішення про страхову виплату є заява страхувальника та страховий акт.

Аудитор в процесі здійснення перевірки правильності страхових виплат повинен розглянути такі питання:

- наявність, правильність та своєчасність ведення журналу обліку збитків;
- чи діяли договори на момент страхового випадку;
- встановлення строків початку та закінчення дії договорів;
- чи своєчасно надійшла заява страхувальника про страховий випадок у страхову компанію;
- чи дотримується встановлений порядок щодо реєстрації заяв, що надійшли, в журналі обліку збитків;
- чи відноситься дана подія до страхових випадків;
- чи є в наявності відповідний документ компетентного органу, який підтверджує факт настання страхового випадку;
- правильність складання страхового акту та дотримання страховиком встановлених строків його складання та запиту документів, які необхідні для вирішення питання про страхові виплати;
- правильність реєстрації здійснених страхових виплат в журналі обліку збитків;
- правильність визначення розмірів страхових відшкодувань та своєчасність їх виплати;
- чи дотримується страховою компанією порядок зберігання документів, згідно яких проводяться страхові виплати;
- як проводиться внутрішній контроль в страховій компанії за своєчасністю виплат.

11.3. Перевірка правильності здійснення перестраховальних операцій

Перестраховування – це страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований.

Перестраховування у страховика (перестраховика) нерезидента здійснюється згідно з вимогами та в порядку, встановленими Кабінетом Міністрів України.

Страховик (цедент, перестраховальник) зобов'язаний повідомляти перестраховика про всі зміни свого договору із страхувальником.

Страховик, який уклав з перестраховиком договір про перестраховування, залишається відповідальним перед страхувальником у повному обсязі згідно з договором страхування.

У разі, якщо обсяги страхових платежів, що передаються в перестраховування нерезидентам перевищують 50 відсотків їх загального розміру, отриманого з початку календарного року, перестраховальник подає до Уповноваженого органу декларацію за звітний період за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України.

При перевірці здійснення перестраховальних операцій аудитор повинен вивчити такі питання:

- правильність відображення в обліку частки страхових платежів, яка належить перестраховику;
- правильність розрахунку та відображення в обліку належної перестраховальнику комісійної винагороди за перестраховування;
- правильність визначення та відображення в обліку частки перестраховиків у страхових резервах (резерві незароблених премій та резерві довгострокових зобов'язань);
- правильність відображення в обліку частки страхового відшкодування, належного перестраховальнику;
- правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку сплачених перестраховальнику страхових виплат;
- своєчасність та правильність здійснення страхових виплат перестраховальнику в частині, обумовленій договором;
- чи перестраховальник несе відповідальність перед страхувальником в повному обсязі;

- узагальнення інформації щодо часток страхових платежів, які були сплачені перестраховикам за договорами перестраховання;
- правильність визначення фінансового результату від страхової діяльності і його відображення в обліку з урахуванням операцій перестраховання;
- правильність розрахунків зі страховими посередниками за договорами перестраховання;
- достовірність та своєчасність подання декларації про операції з перестраховання за звітний період до Уповноваженого органу.

План практичного заняття № 11

1. Аудит надходження страхових платежів за договорами страхування.
2. Аудит страхових виплат за договорами:
  - а) страхування життя;
  - б) майнового страхування та страхування відповідальності.
3. Перевірка правильності здійснення перестраховувальних операцій.
4. Відповіді на тестові питання

Література

1; 2; 4; 8; 9; 10; 15; 17; 23, с.405 – 421; 27.

Тести

- 11.1. Зазначена у договорі страхування величина інвестиційного доходу не повинна перевищувати:
  1. 10 % річних
  2. 15 % річних
  3. 5 % річних
  4. 4 % річних
  5. 3 % річних
- 11.2. Основою прийняття рішення про страхову виплату є:
  1. Лист
  2. Заява страховика
  3. Доручення
  4. Акт про страховий випадок
  5. Заява страхувальника
- 11.3. Визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків займаються:
  1. Страхові агенти

2. Керівники страхових компаній
3. Аварійні комісврим
4. Страхові брокери
5. Актуарії

11.4. Перестраховальник подає до Уповноваженого органу декларацію за звітний період у разі, якщо обсяги страхових платежів, що передаються в перестраховання нерезидента,:

1. Більші 50 %
2. Менші 50%
3. Рівні 50 %

11.5. Перестраховання може здійснюватись такими методами:

1. Обов'язковим методом
2. Методом відсотків
3. Факультативним методом
4. Змішаним методом
5. Факультативно-облігаторним методом
6. Облігаторним методом

11.6. Основними формами здійснення перестраховальних операцій є такі:

1. Пропорційна
2. Пряма
3. Непряма
4. Непропорційна
5. Змішана

11.7. У пропорційному перестрахованні застосовуються такі договори:

1. Квотний договір
2. Договір ексцедента збитку
3. Договір ексцедента суми
4. Квотно-ексцедентний договір
5. Договір ексцедента збитковості

11.8. При непропорційному перестрахованні застосовуються такі договори:

1. Договір ексцедента збитку
2. Договір ексцедента суми
3. Квотно-ексцедентний договір
4. Квотний договір
5. Договір ексцедента збитковості

- 11.9. Страхове відшкодування при страхуванні домашніх тварин виплачується страхувальнику в розмірі:
1. Відповідному страховій сумі
  2. Суми збитку
  3. Меншому за страхову суму
  4. Суми збитку, але не більшому за страхову суму
  5. Більшому за страхову суму
- 11.10. Страхова відповідальність за договором страхування майна юридичних осіб настає:
1. З дня початку дії договору
  2. На наступний день після закінчення дії договору
  3. Протягом 10 днів від дня складення акта про пошкодження застрахованого майна
  4. Протягом 7 днів після отримання страховиком необхідних документів
- 11.11. Основними критеріями для визначення розміру страхового платежу за I варіантом страхування транспортних засобів є:
1. Строк експлуатації транспортних засобів у роках
  2. Вартість транспортного засобу
  3. Водійський стаж в момент (на день) укладання договору
  4. Робочий об'єм двигуна
  5. Тип транспортного засобу
- 11.12. Страхове відшкодування за договором страхування сільськогосподарських тварин виплачується у такому розмірі:
1. 100 % від суми збитку
  2. 50 % від суми збитку
  3. 70 % від суми збитку
- 11.13. Страховик має право на зниження страхового платежу зі страхування транспортних засобів у розмірі 5 % відсотків у разі:
1. Страхування за першим варіантом
  2. Страхування за всіма варіантами
  3. Страхування за будь-якими двома варіантами
  4. Страхування за другим варіантом
  5. Страхування за третім варіантом
- 11.14. В яких випадках настання смерті застрахованої особи страхова компанія не несе відповідальності за договором страхування життя?
1. Скоєння навмисного злочину

2. Серцево-судинного захворювання
  3. Самогубства
  4. Онкологічного захворювання
  5. Керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного та токсичного сп'яніння
- 11.15. Страхові виплати за договором індивідуального страхування від нещасних випадків при встановленні I групи інвалідності здійснюються в розмірі:
1. 100 % від страхової суми
  2. 70 % від страхової суми
  3. 90 % від страхової суми
  4. 50 % від страхової суми
- 11.16. Розмір страхового відшкодування внаслідок нещасного випадку на транспорті становить:
1. 100 неоподаткованих мінімумів зарплати
  2. 200 неоподаткованих мінімумів зарплати
  3. 500 неоподаткованих мінімумів зарплати
- 11.17. Страхові виплати за договором індивідуального страхування від нещасних випадків при встановленні II групи здійснюються в розмірі:
1. 90 % від страхової суми
  2. 70 % від страхової суми
  3. 100 % від страхової суми
- 11.18. Страховий платіж з одного пасажира при їх страхуванні від нещасних випадків на транспорті (на приміських маршрутах) становить:
1. До 1 % вартості квитка
  2. До 2 % вартості квитка
  3. До 5 % вартості квитка
- 11.19. Страховий поліс з цивільної відповідальності власників транспортних засобів передбачає відповідальність за такі види збитків, нанесені третім особам:
1. Фізичний
  2. Моральний
  3. Майновий
  4. Професійний
- 11.20. Виплата страхового відшкодування за договором цивільної відповідальності власників транспортних засобів у випадку смерті застрахованого становить у відсотковому відношенні

до страхової суми:

1. 50 %
2. 70 %
3. 100 %
4. 80 %
5. 60 %

11.21. Максимальний обсяг відповідальності страховика за договором цивільної відповідальності власників транспортних засобів у випадку смерті потерпілого в дорожньо-транспортній пригоді або встановлення йому інвалідності I групи становить:

1. 2000 грн.
2. 8500 грн.
3. 6800 грн.
4. 5100 грн.
5. 10000 грн.

11.22. Обсяг відповідальності страховика за договором цивільної відповідальності власників транспортних засобів по збитку, завданому майну постраждалого в дорожньо-транспортній пригоді, становить:

1. 50000 грн.
2. 25500 грн.
3. 8500 грн.
4. 2000 грн.
5. 7000 грн.

Тема 12. Аудит формування та розміщення страхових резервів

12.1. Аудит формування технічних резервів

При перевірці правильності формування страхових резервів аудитор, перш за все, повинен здійснити перевірку формування технічних резервів, до яких належать:

- резерв незароблених премій;
- резерв збитків.

Величина резервів незароблених премій на будь-яку звітну дату встановлюється залежно від часток надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків), які не можуть бути меншими 80 відсотків загальної суми надходжень страхових платежів з відповідних видів страхування у кожному місяці з

попередніх дев'яти місяців (розрахунковий період) і обчислюється в такому порядку:

- частки надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків) за перші три місяці розрахункового періоду множаться на одну четверту;
- частки надходжень сум страхових платежів за наступні три місяці розрахункового періоду множаться на одну другу;
- частки надходжень сум страхових платежів за останні три місяці розрахункового періоду множаться на три четвертих;
- одержані добутки додаються.

При перевірці правильності формування резерву незароблених премій аудитор повинен розглянути такі питання:

- правильність розрахунку базової страхової премії (страхова брутто-премія, яка надійшла у звітному періоді, за мінусом фактично виплаченої комісійної винагороди за укладення договорів страховими агентами);
- повнота та достовірність даних у журналі обліку укладених договорів страхування;
- правильність та обґрунтованість відображення на рахунках бухгалтерського обліку розрахунків зі страховими агентами;
- правильність вибору методу формування резерву незароблених премій та його застосування;
- перевірка арифметичного розрахунку резерву незароблених премій;
- правильність визначення частки перестраховиків у резерві незароблених премій;
- правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку резерву незароблених премій;
- правильність визначення та обліку зміни резерву незароблених премій.

Резерв збитків формується з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування.

Резерв збитків включає зарезервовані несплачені страхові суми та страхові відшкодування за відомими вимогами страхувальників, з яких не прийнято рішення щодо виплати або відмови у виплаті страхової суми чи страхового відшкодування.

При здійсненні перевірки правильності формування резерву збитків аудитор повинен розглянути такі питання:

- правильність та достовірність даних, відображених в журналі обліку збитків;
- правильність арифметичного розрахунку резерву збитків;

- правильність визначення частки перестраховиків у резерві збитків;
- обґрунтованість вивільнення коштів резерву збитків;
- правильність відображення резерву збитків на рахунках бухгалтерського обліку;
- правильність визначення результату зміни резерву збитків та його відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

12.2. Аудит формування резервів із страхування життя

Згідно Закону України “Про страхування” страховики, які займаються страхуванням життя, повинні створювати та вести облік таких резервів:

- довгострокових зобов’язань;
- належних виплат страхових сум.

Для забезпечення страхових зобов’язань із страхування життя страховики формують окремі резерви за рахунок надходження страхових платежів і доходів від інвестування коштів сформованих резервів за цими видами страхування.

Величина резервів довгострокових зобов’язань (математичних резервів) обчислюється актуарно окремо по кожному договору страхування згідно з методикою їх формування з урахуванням темпів зростання інфляції.

Методика формування резервів із страхування життя, обсяги страхових зобов’язань залежно від видів договорів страхування життя, а також мінімальні строки дії договорів страхування життя встановлюються Уповноваженим органом.

Кошти резервів із страхування життя не є власністю страховика і мають бути відокремлені від його іншого майна. Страховик зобов’язаний обліковувати кошти резервів із страхування життя на окремому балансі і вести їх окремий облік.

Резерви із страхування життя формуються за договорами, умови яких передбачають страхові виплати у разі:

- смерті застрахованої особи;
- дожиття застрахованої особи до закінчення терміну дії договору страхування;
- досягнення застрахованою особою пенсійного віку (страхування додаткової пенсії) або віку, який визначено у договорі страхування;
- настання події в житті застрахованої особи, яка обумовлена в договорі страхування (укладання шлюбу, народження дитини, вступ до навчального закладу, смерть близького родича застрахованої особи – дружини, чоловіка, дітей, батьків).

Кошти резервів із страхування життя не можуть використовуватися страховиком для погашення будь-яких зобов'язань, крім тих, що відповідають прийнятим зобов'язанням за договорами страхування життя, і не можуть бути включені до ліквідаційної маси у разі банкрутства страховика або його ліквідації з інших причин, і підлягають передачі іншому страховику за згодою страхувальника та застрахованої особи.

При перевірці порядку формування цих резервів аудитор повинен вивчити такі питання:

- обчислення резервів довгострокових зобов'язань окремо за кожним договором;
- здійснення окремого обліку коштів резервів;
- відображення коштів резервів на окремому балансі;
- правильність арифметичного розрахунку резервів;
- достовірність даних, які використовуються при розрахунку резервів;
- правильність відображення резервів на рахунках бухгалтерського обліку;
- правильність визначення величини зміни цих резервів та її відображення на рахунках бухгалтерського обліку;
- правильність використання коштів резервів згідно зобов'язань, взятих за договорами страхування життя.

12.3. Перевірка правильності розміщення страхових резервів

Аудитор повинен перевірити дотримання напрямків розміщення страхових резервів, які передбачені Законом України “Про страхування”.

Кошти страхових резервів повинні розміщуватися з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості та мають бути представлені активами таких категорій:

- грошові кошти на поточному рахунку страхової компанії;
- банківські вклади (депозити);
- валютні вкладення згідно з валютою страхування;
- нерухоме майно;
- акції, облігації;
- цінні папери, що емітуються державою;
- права вимоги до перестраховиків;
- інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України;
- банківські метали;
- кредити страхувальникам-громадянам, що уклали договори страхування життя, в межах викупної суми на момент видачі кредиту під заставу викупної суми;

- готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, встановлених Національним банком України. Кошти резервів із страхування життя можуть використовуватися для довгострокового кредитування житлового будівництва, у тому числі індивідуальних забудовників, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Здійснюючи перевірку розміщення страхових резервів, аудитор повинен перевірити:

- правильність відображення розміщення страхових резервів на рахунках бухгалтерського обліку;
- ведення аналітичного обліку джерел, за рахунок яких здійснені вкладення по об'єктах та строках;
- дотримання принципу диверсифікованості, поворотності, прибутковості, ліквідності при розміщенні резервів;
- достовірність даних, включених у звіт про розміщення страхових резервів.

План практичного заняття № 12

1. Аудит формування резерву незароблених премій.
2. Аудит формування резерву збитків
3. Аудит формування резервів із страхування життя:
  - а) резерву довгострокових зобов'язань (математичних резервів);
  - б) резерву належних виплат страхових сум.
4. Перевірка правильності розміщення страхових резервів.
5. Відповіді на тестові завдання.

Література

1; 12; 15; 18; 20; 21; 22; 34, с.40 – 46; 35, с.523 – 528

Тести

12.1. Страхові резерви поділяються на:

1. Технічні резерви
2. Математичні резерви
3. Резерви із страхування життя
4. Резерви збитків
5. Грошові резерви

12.2. Страховики зобов'язані формувати та вести облік таких технічних резервів (крім страхування життя):

1. Резерв довгострокових зобов'язань

2. Резерв незароблених премій
  3. Резерв належних виплат страхових сум
  4. Резерв збитків
  5. Резерв майбутніх виплат
- 12.3. Страховики зобов'язані створювати та вести облік таких резервів із страхування життя:
1. Резерв незароблених премій
  2. Резерв довгострокових зобов'язань
  3. Резерв прибутків
  4. Резерв збитків
  5. Резерв належних виплат страхових сум
- 12.4. Для розрахунку резерву незароблених премій застосовують такий метод:
1. Касовий
  2. Розрахунковий
  3. “Нарахувань”
  4. Прямого рахунку
  5. “Плаваючих кварталів”
- 12.5. Резерв незароблених премій включає в себе частки від сум надходжень страхових платежів, які відповідають ризикам, котрі:
1. Минули на звітну дату
  2. Не минули на звітну дату
- 12.6. Резерв збитків включає в себе:
1. Зарезервовані несплачені суми страхового відшкодування
  3. Зарезервовані сплачені суми страхового відшкодування
- 12.7. Страхові резерви повинні розміщуватися з урахуванням
1. Безпечності
  2. Ліквідності
  3. Доцільності
  4. Економічності
  5. Диверсифікованості

Тема 13. Аудит формування та використання фінансового результату страхової компанії

13.1. Аудит доходів від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності

Згідно Закону України “Про страхування” визначений порядок розрахунку доходів та витрат страховика, а на цій основі загальної суми прибутку страховика.

До складу доходів страховика належать:

- доходи від страхової діяльності;
- доходи від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів;
- інші доходи.

До доходів від страхової діяльності відносяться:

- зароблені страхові платежі (страхові внески, страхові премії) за договорами страхування та перестраховування;
- комісійні винагороди за перестраховування;
- частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками;
- повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів;
- повернуті суми технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій.

Зароблені страхові платежі – це частка від сум надходжень страхових платежів, що відповідає страховим ризикам, які минули повністю або частково на звітну дату.

Сума зароблених страхових премій визначається за формулою:

$$ЗП = (РНП_{\text{поч}} - ЧП_{\text{поч}}) + (СП - ПП) - (РНП_{\text{кін}} - ЧП_{\text{кін}}),$$

де:

ЗП – зароблена страхова премія на звітну дату;

РНП поч – резерв незароблених премій на початок звітного періоду;

СП – страхові премії, що надійшли у звітному періоді;

ПП – страхові премії, передані перестраховикам;

РНПкін – резерв незаробленої премії на кінець звітного періоду;

ЧП поч. – частка перестраховика у резерві незароблених премій на початок звітного періоду;

ЧП кінець – частка перестраховика у резерві незароблених премій на кінець звітного періоду.

Всі доходи від страхової діяльності, крім зароблених страхових премій, відносять до інших операційних доходів, облік яких

здійснюється на рахунку 71 “Інший операційний дохід” за субрахунком 719 “Інші доходи від операційної діяльності”.

Доходи від інвестиційної діяльності є похідними від первинних доходів страховика. Нагромаджуючи доходи від страхової діяльності, страховик має змогу протягом певного періоду розпоряджатися коштами, отриманими від страхувальників, та інвестувати їх у різні сфери.

Страхова компанія має право робити за рахунок тимчасово вільних коштів страхових резервів як капітальні, так і фінансові інвестиції.

До доходів страховика від розміщення тимчасово вільних коштів страхових резервів належать:

- відсотки, що їх нараховує банк на суму залишку коштів на поточному рахунку страхової компанії;
- відсотки від розміщення коштів на депозитних вкладах у банку;
- відсотки за облігації;
- дивіденди за акціями;
- участь у прибутку перестраховиків;
- участь у прибутку юридичних осіб, у складі засновників яких перебуває страхова компанія, тобто доходи від реалізації корпоративних прав;
- відсотки, сплачені страховикові за надання довгострокових інвестиційних кредитів, включаючи довгострокове кредитування житлового будівництва.

Доходи, отримані від інвестування коштів страхових резервів і власних коштів страховика у вигляді банківських процентів, від володіння корпоративними правами, облігаціями та іншими цінними паперами обліковуються на рахунку 73 “Інші фінансові доходи” в складі інших фінансових доходів.

До складу інших доходів відносяться:

- доходи від здійснення операцій з оперативного лізингу, оренди землі та житлових приміщень;
- доходи від операцій з цінними паперами, борговими зобов’язаннями та вимогами;
- доходи у вигляді безповоротної фінансової допомоги та безоплатно наданих товарів;
- доходи від індексації та передачі основних фондів і нематеріальних активів;
- доходи від врегулювання безнадійної заборгованості;
- доходи від реалізації прав регресної вимоги страховика до страхувальника або іншої особи, відповідальної за заподіяний збиток;
- доходи у вигляді позитивного результату перерахунку іноземної валюти на кінець звітного періоду;

- доходи від надання консультаційних послуг;
- штрафи, пені, інші доходи.

При здійсненні аудиту доходів від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності необхідно вивчити такі питання:

- правильність обчислення та обліку суми резервів незароблених премій;
- правильність обчислення та обліку зароблених страхових платежів (премій);
- правильність розрахунку частки перестраховиків у резерві незароблених премій;
- правильність арифметичного підрахунку та обліку операційних доходів;
- правильність відображення зароблених страхових платежів у звіті про доходи та витрати страховика;
- правильність визначення та обліку суми доходів від інвестиційної та фінансової діяльності;
- достовірність даних щодо інших фінансових доходів у звіті про доходи та витрати страховика;
- відповідність даних щодо доходу від реалізації продукції (зароблених страхових платежів) у звіті про доходи та витрати страховика та у звіті про фінансові результати;
- відповідність даних щодо інших операційних доходів та інших фінансових доходів у фінансовій звітності.

13.2. Аудит витрат страховика

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та їх розкриття у фінансовій звітності. Норми цього стандарту застосовуються страховими компаніями з урахуванням особливостей їх фінансово-господарської діяльності.

Витрати страхової компанії включають:

- виплати страхового відшкодування та страхових сум;
- відрахування у централізовані страхові резервні фонди;
- відрахування у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій;
- відрахування у резерви із страхування життя;
- витрати на здійснення страхування;
- інші витрати, що включаються до собівартості страхових послуг.

Відрахування у централізовані страхові резервні фонди здійснюють страховики, які проводять обов’язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів і є

повними членами Моторного (транспортного) страхового бюро України. Зокрема, такі страхові компанії сплачують щомісячні внески до фонду страхових гарантій та фонду захисту потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах (фонд потерпілих). Ці внески здійснюються за встановленими Урядом нормативами відрахувань від страхових премій, що надходять зі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні та за її межами.

Сума належних Моторному (транспортному) страховому бюро України відрахувань у централізовані страхові резервні фонди обліковується на рахунку 949 “Інші витрати операційної діяльності”. Перерахування коштів у централізовані страхові резервні фонди здійснюється з поточних рахунків страхових компаній за дебетом рахунку 682 “Внутрішні розрахунки”.

До витрат на проведення страхування відносять:

- витрати на обслуговування процесу страхування і перестрахування;
- витрати на утримання страхової організації.

Витрати на обслуговування процесу страхування та перестрахування поділяють на аквізиційні, ліквідаційні та інкасаційні.

Аквізиційні витрати – це витрати, пов’язані з залученням нових страхувальників, укладанням нових договорів страхування. До складу цих витрат можуть включатися оплата послуг із розробки умов, правил страхування та виконання актуарних розрахунків; комісійна винагорода страховим посередникам за укладання та обслуговування договорів страхування; відшкодування страховим агентам витрат на службові поїздки, пов’язані з виконанням їхніх обов’язків; оплата послуг спеціалістів, які оцінюють прийняті на страхування ризики; витрати на виготовлення бланків страхової документації; витрати на рекламу тощо.

Аквізиційні витрати обліковуються на рахунку 93 “Витрати на збут”.

Найбільшу питому вагу у складі аквізиційних витрат займає комісійна винагорода страховим агентам. Комісійна винагорода страховим агентам, які є штатними працівниками, нараховується у вигляді заробітної плати згідно з прийнятими страховими компаніями системами заробітної плати. Позаштатні страхові агенти отримують комісійну винагороду у відсотках до суми надходжень страхових платежів.

Ліквідаційні витрати – це витрати, пов’язані з урегулюванням збитків. Вони включають оплату послуг спеціалістів зі з’ясування причин і визначення розміру збитків, завданих об’єктам страхування; витрати на нагромадження відповідної інформації; оплату банківських послуг, пов’язаних зі здійсненням виплат

страхового відшкодування; витрати на проїзд аварійного комісара та експертів до місця страхової події і назад; судові витрати; поштово-телеграфні витрати; відрахування в резерв збитків тощо.

Інкасаційні витрати – це витрати, пов’язані з обслуговуванням готівкового обігу страхових премій: на оплату праці службовців компанії, які забезпечують отримання страхових премій у готівковій формі; витрати на виготовлення бланків квитанцій і відомостей щодо прийому страхових премій; на оплату банківських послуг, пов’язаних з інкасацією страхових премій.

Витрати на утримання страхової компанії – це адміністративно-господарські витрати, які має будь-який об’єкт господарювання. Вони включають основну та додаткову заробітну плату персоналу компанії з нарахуваннями; витрати на відрядження; оплату послуг зв’язку та комунальних послуг; витрати на утримання та обслуговування автотранспорту; амортизаційні відрахування; витрати на придбання канцелярських і господарських товарів; плату за оренду приміщення; витрати на рекламу; інші витрати, які відносять до операційних витрат страховика.

Адміністративно-господарські витрати відображаються на рахунку 92”Адміністративні витрати” в порядку, встановленому планом рахунків.

Крім вказаних вище витрат, страхова компанія здійснює витрати, пов’язані із забезпеченням інвестиційної та фінансової діяльності, тобто витрати з управління своїми активами та пасивами. Як правило, до складу цих витрат відносять оплату послуг фінансово-кредитних установ, які діють на ринку цінних паперів.

При здійсненні аудиту витрат страхової компанії необхідно вивчити такі питання:

- правильність та повнота обліку страхових відшкодувань та страхових сум;
- правильність здійснення та своєчасність перерахування внесків у централізовані страхові резервні фонди;
- правильність розрахунку та обліку відрахувань у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій;
- правильність розрахунку та обліку відрахувань у резерви із страхування життя;
- правильність та повнота обліку витрат на проведення страхування;
- правильність та повнота обліку адміністративно-господарських витрат;
- правильність та повнота обліку операційних та інших витрат;

- достовірність інформації у звіті про доходи та витрати страховика щодо собівартості наданих страхових послуг та її відповідність даним бухгалтерського обліку.

13.3. Аудит фінансових результатів страхової компанії

Порядок формування фінансового результату визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”.

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Фінансовий результат – це вартісна оцінка підсумків господарювання страховика. Він визначається як різниця між доходами та витратами. Фінансовий результат, як правило, має додатній характер, тобто набуває форми прибутку.

Загальна сума прибутку страховика складається з:

- прибутку від страхової діяльності;
- прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності;
- прибутку від іншої звичайної операційної діяльності та надзвичайних операцій.

Прибуток від страхової діяльності (крім страхування життя та медичного страхування) обчислюється як різниця між доходами від страхової діяльності та витратами на здійснення страхових операцій.

Прибуток від операцій зі страхування життя визначається сумою надлишку резервів довгострокових зобов’язань понад обсяги страхових зобов’язань, яка використовується у звітному періоді на власні потреби страховика., в тому числі для виплати дивідендів учасникам страховика.

Прибуток від інвестиційної, фінансової та операційної діяльності визначається як різниця між відповідними доходами та витратами.

При здійсненні аудиту правильності формування фінансового результату страхової компанії аудитор повинен перевірити:

- повноту, обґрунтованість та правильність включення сум до складу доходів страховика;
- правильність та своєчасність включення сум до складу витрат страхової компанії;
- правильність визначення фінансового результату за звітний період, що підлягає перевірці;
- достовірність даних у звіті про фінансові результати;
- відповідність даних про фінансові результати у звіті про доходи та витрати страховика (розділ УІІ) та у звіті про фінансові результати.

13.4. Аудит розподілу та використання прибутку страховика

Прибуток страховика розподіляється за спільними для всіх суб'єктів господарювання принципами.

Перш за все, за рахунок прибутку сплачується податок на прибуток (доход).

Відповідно до закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” об'єктом оподаткування у страхування визначено валовий дохід від страхової діяльності. Ставка оподаткування визначена в розмірі 3 відсотків від суми валового доходу від страхової діяльності.

При страхуванні життя доходи за договорами, укладеними на період 10 років і більше, оподаткуванню не підлягають. Якщо договір страхування життя був укладений на термін 10 років і більше, але припинив дію до закінчення 10 років, то з доходів за ним сплачується податок в подвійному розмірі – 6 відсотків.

Об'єктом оподаткування також є прибуток від інвестиційної, фінансової та операційної діяльності. При оподаткуванні цього прибутку застосовується ставка 30 відсотків.

Прибуток, який залишається в розпорядженні страхової компанії після сплати податку на прибуток (доход), називається “чистим”. Він розподіляється згідно рішення річних зборів акціонерів.

Основними напрямками використання чистого прибутку є такі:

- відрахування на розвиток страхової компанії;
- відрахування на матеріальне стимулювання працівників страхової компанії;
- відрахування на виплату дивідендів;
- відрахування до резервного фонду (вільних резервів).

Частина прибутку (до 10 %) залишається нерозподіленою. Вона використовується для проведення авансових витрат на розвиток страхової компанії.

При здійсненні аудиту розподілу та використання прибутку аудитор повинен розглянути такі питання:

- правильність розрахунку податку на доходи від страхової діяльності (крім страхування життя);
- правильність розрахунку податку на доходи від страхування життя;
- правильність розрахунку податку на прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності;
- правильність арифметичного розрахунку “чистого” прибутку;
- цільове використання прибутку, який залишився в розпорядженні страхової компанії;

- правильність визначення суми нерозподіленого прибутку;
- правильність заповнення Декларації з податку на доходи (прибуток) страховика;
- своєчасність подання Декларації з податку на доходи (прибуток) страховика до державної податкової інспекції.

План практичного заняття № 13

1. Аудит доходів страхової компанії.
2. Аудит витрат страховика.
3. Аудит фінансових результатів від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності.
4. Перевірка правильності розподілу та використання прибутку страхової компанії.
5. Відповіді на тестові запитання.

Література

1; 3; 5; 13; 18; 21; 22; 26, с.208 – 216; 35, с.487 – 519.

Тести

- 13.1. Фінансовий результат страховика складається з:
  1. Прибутку від страхування транспортних засобів
  2. Прибутку від реалізації товарно-матеріальних цінностей
  3. Прибутку від страхової діяльності
  4. Прибутку від позареалізаційних операцій
  5. Прибутку від інших операцій
  6. Прибутку від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів

- 13.2. До доходів від страхової діяльності належать:
  1. Отримані від страхувальника страхові платежі
  2. Зароблені страхові платежі
  3. Незароблені страхові платежі
  4. Комісійні винагороди за перестраховання
  5. Повернуті суми резерву незароблених премій
  6. Повернуті суми технічних резервів
  7. Повернуті суми із фінансових резервів
  8. Повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів
  9. Частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками
  10. Частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховикам

- 13.3. Зароблені страхові платежі визначаються шляхом:
1. Зменшення суми надходжень страхових платежів протягом звітного періоду на суму резерву незароблених премій на початок звітного періоду та збільшення отриманого результату на суму резерву незароблених премій на кінець звітного періоду
  2. Збільшення суми надходжень страхових платежів протягом звітного періоду на суму резерву незароблених премій на початок звітного періоду та зменшення отриманого результату на суму резерву незароблених премій на кінець звітного періоду
- 13.4. До доходів від діяльності страховика, пов'язаної із страхуванням та перестрахованням, відносяться:
1. Доходи від операцій з оперативного лізингу
  2. Зароблені страхові платежі
  3. Доходи від операцій з цінними паперами
  4. Доходи від здійснення операцій з оренди землі та житлових приміщень
  5. Комісійні винагороди за перестраховання
  6. Доходи у вигляді безповоротної фінансової допомоги
  7. Доходи від реалізації товарно-матеріальних цінностей
  8. Доходи від врегулювання безнадійної заборгованості
- 13.5. До витрат страховика належать:
1. Витрати на рекламу
  2. Виплати страхових сум та страхових відшкодувань
  3. Податок на прибуток (доход)
  4. Відрахування у технічні резерви
  5. Відрахування у резерв незароблених премій
  6. Витрати на проведення страхування
  7. Відрахування у централізовані страхові резервні фонди
  8. Виплати дивідендів учасникам страховика
  9. Інші витрати, що включаються до собівартості продукції
- 13.6. Прибуток від страхової діяльності визначається як різниця між:
1. Валовим доходом страховика та виплатами страхових сум та страхових відшкодувань
  2. Доходами від страхової діяльності та витратами страховика на надання страхових послуг
  3. Валовим доходом страховика та відрахуваннями у централізовані страхові резервні фонди

4. Доходами від страхової діяльності та відрахуваннями у технічні резерви
- 13.7. Прибуток від діяльності зі страхування життя визначається:
1. Сумою надлишку доходу від діяльності зі страхування життя над виплатами страхових сум та страхових відшкодувань
  2. Сумою надлишку резервів належних виплат понад обсяги страхових зобов'язань
  3. Сумою надлишку резервів довгострокових зобов'язань понад обсяги страхових зобов'язань
- 13.8. До суми надходжень страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) не включаються:
1. Частки від страхових сум та страхових відшкодувань, які сплачені перестраховикам у звітному періоді
  2. Частки страхових платежів, які сплачені перестраховикам у звітному періоді
  3. Частки страхових платежів, які сплачені страховим брокерам

Тема 14. Аудит грошових коштів та розрахункових операцій

14.1. Аудит касових операцій

Здійснення касових операцій регулюється “Положенням про ведення касових операцій у національній валюті України”, затвердженим постановою Правління Національного банку України № 72 від 19 лютого 2001 р.

Постановою Правління НБУ “Про внесення змін до окремих нормативних актів НБУ” від 5. 03 2003 Р. № 81 були внесені зміни до п.2.3. цього документа.

Сума готівкового розрахунку одного підприємства з іншим, здійснювана через каси підприємств, банків та інших фінансових установ, не повинна перевищувати 10 тисяч гривень протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами. Платежі понад установлену граничну суму проводяться виключно в безготівковому порядку.

При цьому кількість підприємств, з якими здійснюються розрахунки, не обмежується. Якщо ці розрахунки перевищують 10 тисяч гривень, то суму перевищення додають до фактичних залишків готівки в касі на кінець дня і отримана сума порівнюється

з лімітом каси. У разі перевищення ліміту застосовуються штрафні санкції.

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з фізичними особами проводяться із застосуванням прибуткових та видаткових касових ордерів, касових і товарних чеків, розрахункових квитанцій, проїзних документів тощо, які підтверджують факт продажу товарів, надання послуг.

Ліміт каси встановлюється підприємствам, які мають рахунки в установах банків і здійснюють операції з готівкою. Такі підприємства можуть зберігати в своїй касі готівку на кінець дня в межах затвердженого ліміту каси. Його встановлення, порядок та строки здавання готівкової виручки регулюються Інструкцією про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України.

Уся готівка, що надходить до кас підприємств, має своєчасно та в повній сумі оприбутковуватися в їх касах. Оприбуткуванням готівки в касі підприємства є здійснення підприємством обліку готівки в повній сумі її фактичних надходжень з оформленням цієї операції у встановленому порядку прибутковим касовим ордером та відображенням у касовій книзі в день одержання підприємством готівкових коштів.

Підприємства мають право зберігати готівку в своїй касі, що одержана в установі банку для виплат, пов'язаних з оплатою праці, пенсій, стипендій, дивідендів, понад установлений ліміт каси протягом трьох робочих днів, включаючи день одержання готівки в установі банку.

Касові операції оформляються прибутковими та видатковими касовими ордерами, типові форми і порядок заповнення яких затверджені наказом Міністерства статистики України № 51 від 15.02. 1996 р. "Про затвердження типових форм первинного обліку касових операцій".

Приймання касами підприємства готівки, у тому числі й одержаної з банку здійснюється за прибутковими касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником підприємства. При прийманні готівки видається квитанція за підписами головного бухгалтера і касира, засвідчена печаткою (штампом) підприємства.

Видача готівки з кас підприємств здійснюється за видатковими касовими ордерами або належно оформленими платіжними (розрахунково-платіжними) відомостями

Документи на видачу готівки повинні підписувати керівник і головний бухгалтер.

Виплати, пов'язані з оплатою праці, стипендій проводяться касиром підприємства за платіжними (розрахунково-платіжними) відомостями або за видатковими касовими ордерами на кожного одержувача.

Одноразові видачі готівки на оплату праці окремим особам проводяться, як правило, за видатковим касовим ордером.

У прибуткових і видаткових касових ордерах зазначається підстава для їх складання і перелічуються додані до них документи.

Приймання і видача готівки за касовими ордерами може здійснюватися тільки в день їх складання. Виправлення в прибуткових та видаткових касових документах забороняються.

Прибуткові касові ордери або видаткові документи одразу ж після одержання або видачі за ними готівки підписуються касиром, а на доданих до них документах ставиться штамп або напис “Оплачено” із зазначенням дати (число, місяць, рік).

Прибуткові касові ордери або видаткові документи до передачі в касу реєструються бухгалтерією в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів.

Касові документи після складення касиром звіту та його обробки в бухгалтерії комплектуються в хронологічному порядку, нумеруються, переплітаються в окремі папки та зберігаються протягом 36-ти місяців після закінчення календарного року матеріально відповідальною особою, на яку покладено обов'язок зберігання документів, в окремому сейфі або спеціальному приміщенні, що передається під охорону.

Усі надходження і видачу готівки в національній валюті підприємства враховують у касовій книзі.

Аркуші касової книги повинні бути пронумеровані, прошнуровані та скріплені печаткою підприємства – юридичної особи. Кількість аркушів у касовій книзі засвідчується підписами керівника і головного бухгалтера підприємства.

Записи у касовій книзі здійснюються у двох примірниках. Перші примірники залишаються в касовій книзі, другі мають бути відривними, що є звітом касира.

Записи в касовій книзі робляться касиром з операцій одержання або видачі готівки за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом у день їх надходження або видачі.

В кінці кожного робочого дня касир підсумовує операції за день, виводить залишок готівки в касі на наступний день і передає до бухгалтерії як звіт касира другий відривний аркуш (копію записів в касовій книзі за день) з прибутковими касовими ордерами і видатковими документами під розписку у касовій книзі.

Керівник підприємства одночасно із зарахуванням на роботу касира укладає з ним договір про повну матеріальну відповідальність та ознайомлює його під розписку із цим Положенням.

Касир відповідно до чинного законодавства України несе повну матеріальну відповідальність за збереження всіх прийнятих ним цінностей.

З метою контролю за схоронністю готівкових коштів на підприємствах здійснюються інвентаризації кас. Інвентаризації каси повинні здійснюватися згідно з наказом керівника підприємства. Для цього призначається комісія, яка після закінчення інвентаризації каси складає акт.

Інвентаризація каси здійснюється шляхом покупюрного перерахування усіх готівкових коштів і перевіркою інших цінностей, що зберігаються в касі. Залишок готівки в касі звіряється з даними обліку за касовою книгою. Готівка, що зберігається в касі, але не підтверджена прибутковими касовими ордерами, вважається надлишком готівки в касі.

Перевірку дотримання порядку ведення операцій з готівкою здійснюють органи державної податкової служби України, державної контрольно-ревізійної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, фінансові органи та установи комерційних банків.

Завданням аудиту каси та касових операцій є перевірка таких питань:

- забезпечення умов зберігання готівки в касі;
- дотримання встановленого порядку зберігання чекових книжок, виписування чеків та отримання за ними грошей;
- дотримання порядку документального оформлення надходження грошей в касу та їх видачі;
- дотримання ліміту наявності грошей в касі та умов їх видачі під звіт;
- своєчасність та повнота оприбуткування грошей;
- стан обліку касових операцій.

В процесі перевірки аудитор повинен встановити:

- наявність касира та правильність укладення договору з ним про повну матеріальну відповідальність;
- дотримання ліміту залишку в касі готівки, який встановлений банком;
- правильність оформлення касових документів (прибуткових та видаткових касових ордерів, платіжних відомостей) і, як наслідок, обґрунтованість видачі (оприбуткування) грошей з каси (в касу);
- наявність журналу реєстрації прибуткових та видаткових касових документів;
- наявність та правильність ведення касової книги;
- наявність та аналіз актів ревізії грошових коштів в касі за рік, що перевіряється, які проводяться в строки, встановлені керівником організації, а також при зміні касира;
- дотримання граничного розміру розрахунків готівкою між юридичними особами;

- дотримання касової дисципліни при видачі грошей під звіт.

Крім цього, важливим елементом аудиту касових операцій є перевірка правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, в журналах-ордерах та відомостях до них. Зокрема, визначають правильність підсумків шляхом арифметичного підрахунку по кожній стрічці журналу-ордера та відомості. Кожен підсумок журналу-ордера та відомості порівнюється з підсумками оприбуткування та видачі грошей відповідного касового звіту. Після цього вивчають правильність рознесення господарських операцій зі звіту касира в журнал-ордер і відомість по відповідних кореспондуючих рахунках.

При вивченні грошових операцій аудитор повинен отримати із відповідного відділення банку довідку про видані чекові книжки за обревізований період. Для встановлення своєчасності та повноти оприбуткування коштів з банку аудитор повинен звірити записи в журналі-ордері по рахунку 301 "Каса" та касовій книзі з сумами на корінцях чекових книжок і у виписці з поточного рахунку страхової компанії.

При здійсненні перевірки касових операцій аудитор повинен вибірково (шляхом арифметичного підрахунку) перевірити підсумки, вказані у відомостях на видачу заробітної плати. Також він вивчає строки знаходження в касі сум невикористаної заробітної плати та своєчасність здачі в банк депонованих сум. Для цього необхідно встановити, якого числа і в якій сумі були отримані гроші з банку по чеках і коли були списані виплачені суми по касі. Невикористані суми порівнюють з сумою, внесеною на поточний рахунок в банк.

При вивченні касових операцій аудитор повинен визначити правильність кореспонденції рахунків щодо операцій з отримання та витрачання грошових коштів.

14.2. Аудит коштів на поточному рахунку страховика

Підприємства зберігають свої грошові кошти на поточних рахунках в банках України на договірних засадах. Розрахунки здійснюються у безготівковій або готівковій формах у порядку, визначеному нормативними актами Національного банку України.

Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву на відкриття рахунку встановленого зразка за підписом керівника та головного бухгалтера підприємства;
- копію документа про створення підприємства (засновницької угоди), засвідчену нотаріально;

- копію свідоцтва про державну реєстрацію в органі державної виконавчої влади, іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію, засвідчену нотаріально чи органом, який видав свідоцтво про державну реєстрацію;
- копію належним чином зареєстрованого статуту (положення), засвідчену нотаріально чи органом, який реєструє;
- копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік;
- картку із зразками підписів осіб, яким відповідно до чинного законодавства чи установчих документів підприємства надано право розпорядження рахунком та підписання розрахункових документів;
- довідку про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України.

Для зберігання грошових коштів і здійснення всіх видів розрахунків та касових операцій юридичні особи відкривають банківські рахунки на умовах, викладених в Інструкції “Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”, яка затверджена постановою Правління НБУ від 25 квітня 2001 р., та в договорі між установою банку і власником рахунка.

Рахунки для зберігання грошових коштів і здійснення усіх видів банківських операцій відкриваються у будь-яких банках України за вибором клієнта і за згодою цих банків.

Розрахунки між підприємствами здійснюються в безготівковому порядку шляхом списання коштів з рахунка одного підприємства і зарахування на рахунок іншого на основі документів, які подаються в банк.

Документування операцій із зарахування або списання коштів із рахунків у банках здійснюється за типовими формами розрахунків та документів.

Розрахункові документи – це складені за встановленою формою документи, що подаються до банку юридичними та фізичними особами і містять письмове доручення (чи вимогу) про перерахування певної суми грошей у безготівковій формі за отримані товари, роботи, послуги та різні платежі.

Основними платіжними документами є такі:

- об’ява на внесення готівки;
- платіжні доручення;
- платіжні вимоги;
- акредитиви;
- грошові та розрахункові чеки;
- інші документи (авізо, ордери тощо).

Банк платника приймає документи від клієнта протягом операційного дня, час якого регламентується режимом роботи банку. Розрахунки за документами, що надійшли до банку протягом операційного дня, здійснюються банком того ж дня. Якщо документи надійшли після завершення операційного дня, то розрахунки за ними банк здійснює наступного дня.

Документи, які надходять в банк, є підставою для списання або зарахування коштів на поточні рахунки.

Банк обліковує рух грошових коштів клієнта і вся інформація про операції на рахунку зосереджена у відділенні обслуговуючого банку. Останній періодично повідомляє клієнта про стан рахунка, рух коштів і залишки на ньому за допомогою виписки.

Уповноважений представник підприємства (бухгалтер, касир) періодично отримує виписки банку з відповідними документами, на основі яких відбувалося зарахування або списання коштів із рахунку.

Отримані виписки банку перевіряються та обробляються, тобто за кожною операцією визначаються кореспондуючі рахунки. Прикладені до виписки документи погашаються штампом із записом “Погашено”.

Виписка банку є основним зведеним документом для записів в реєстри бухгалтерського обліку.

Синтетичний облік операцій на поточних рахунках в національній валюті ведеться на рахунку 311”Поточні рахунки в національній валюті” в журналі-ордері № 2.

При здійсненні аудиту коштів на поточному рахунку страхової компанії вивчаються такі питання:

- дотримання порядку відкриття поточного рахунку в установі банку;
- вивчення виписок банку за обривізований період;
- вивчення документів, які прикладаються до виписок банку;
- визначення законності та обґрунтованості операцій, здійснених на поточному рахунку;
- правильність відображення в обліку операцій, здійснених на поточному рахунку,
- правильність оприбуткування в касу грошей, одержаних з банку по чеках;
- достовірність даних синтетичного та аналітичного обліку операцій, здійснених на поточному рахунку.

14.3 Аудит розрахункових операцій

В процесі фінансово-господарської діяльності страхової компанії здійснюють розрахункові операції з різними юридичними та фізичними особами, а саме з:

- бюджетом;
- пенсійним фондом;
- фондом соціального страхування;
- різними дебіторами та кредиторами;
- працівниками страхової компанії.

Аудит розрахунків страхової компанії з бюджетом охоплює перевірку таких питань:

- правильність розрахунку та обліку податку на прибуток (доход) від страхової діяльності;
- своєчасність нарахування та сплати податку на прибуток (доход) до бюджету;
- правильність визначення та обліку місцевих податків та зборів, які сплачують страхові компанії;
- правильність визначення та обліку прибуткового прибутку з громадян;
- своєчасність нарахування та сплати місцевих податків та зборів і прибуткового податку з громадян до бюджету;
- встановлення заборгованості страхової компанії (шляхом підрахунку кредитового сальдо на рахунку 641 “Розрахунки за податками”) до бюджету;
- встановлення причин затримки сплати податків страховою компанією до бюджету.

З метою забезпечення соціального захисту своїх працівників страхові компанії здійснюють відрахування до пенсійного фонду.

Згідно діючого законодавства відрахування до пенсійного фонду страховими компаніями як юридичними особами здійснюються за ставкою 32 % від фактичних витрат на оплату праці . Крім цього, працівники страхової компанії сплачують внески до пенсійного фонду за ставками, які залежать від сукупного доходу:

- 1 %, якщо сукупний дохід не перевищує 150 гривень;
- 2 %, якщо сукупний дохід перевищує 150 гривень.

Збір на державне обов’язкове пенсійне страхування сплачується одночасно з одержанням коштів в установах банків на оплату праці, але не пізніше 10 днів після граничного строку подання розрахунку- зобов’язання зі сплати збору на обов’язкове державне пенсійне страхування. Такий розрахунок в Пенсійний фонд подається щомісячно до 20 числа наступного місяця.

Пенсійне забезпечення працівників страхової компанії може також здійснюватися в добровільній формі шляхом внесення коштів на їхні пенсійні рахунки. Такі внески формуються за

рахунок заробітної плати працівника, а також коштів підприємства в розмірі не більшому 15 % сумарного доходу працівника за звітний період.

При здійсненні перевірки розрахунків страхової компанії з пенсійним фондом аудитор вивчає такі питання:

- правильність розрахунку та обліку відрахувань до пенсійного фонду за рахунок коштів страхової компанії як юридичної особи;
- правильність розрахунку та обліку відрахувань до пенсійного фонду за рахунок коштів працівників страхової компанії;
- правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку сум утримань внесків до пенсійного фонду за рахунок їх заробітної плати; та їх перерахування до пенсійного фонду;
- правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку перерахування внесків до пенсійного фонду;
- своєчасність сплати внесків до пенсійного фонду;
- наявність спеціального розрахунку відрахувань до пенсійного фонду;
- здійснення додаткового пенсійного забезпечення працівників страхової компанії;
- наявність платіжного доручення, на основі якого проводяться перерахування коштів на додаткове пенсійне забезпечення на спеціальний рахунок у банку.

З метою страхування працівників на випадок непрацездатності страхові компанії здійснюють відрахування на державне соціальне страхування. Ставки внесків на соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства (страхової компанії) становлять 2,9 % від суми фактичних витрат на оплату праці в частині основної та додаткової оплати та інших виплат, які підлягають обкладанню прибутковим податком з громадян.

Працівники страхової компанії, які працюють на умовах трудових угод, сплачують внески до фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за ставкою 0,5 %.

Допомога з тимчасової непрацездатності нараховується залежно від трудового стажу роботи в таких розмірах:

- до 5 років – 60 % заробітку;
- від 5 до 8 років - 80 % заробітку;
- понад 8 років – 100 % заробітку.

Допомога в розмірі 100 % незалежно від стажу нараховується таким категоріям працівників:

- ветеранам війни;
- працівникам 1-4 категорій, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- допомога з вагітності та пологів;
- жінкам (чоловікам) військовослужбовців не строкової служби;
- працівникам – колишнім сиротам і дітям, які позбавлені банківської опіки.

Використання коштів соціального страхування у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю здійснюється лише в тому випадку, якщо захворювання або травми не пов'язані з нещасним випадком на виробництві. Перші п'ять днів непрацездатності оплачуються за рахунок коштів підприємства за основним місцем роботи, а починаючи з шостого дня непрацездатності або встановлення працівнику інвалідності, оплата здійснюється за рахунок коштів соціального страхування.

Крім цього, страхові компанії здійснюють відрахування до фонду державного соціального страхування на випадок безробіття. Ставки внесків до цього фонду становлять:

- для роботодавців – 1,9 %;
- для працівників – 0,5 %.

Страхування на випадок безробіття передбачає погашення виплат із безробіття; витрат, пов'язаних із професійною підготовкою, перепідготовкою та профорієнтацією; допомогу безробітному та членам його сім'ї; дотацію роботодавцям для створення робочих місць тощо.

Для отримання допомоги із безробіття працівник, з яким розірвано трудовий договір з ініціативи власника, повинен зареєструватися в службі зайнятості протягом 7-ми календарних днів після звільнення й отримати статус безробітного.

Працівникам, зареєстрованим у службі зайнятості, допомога із безробіття виплачується не більше 360-ти календарних днів протягом двох років. Вона призначається в розмірі не меншому 50 % від середньої заробітної плати за останнім місцем роботи.

Аудит розрахунків страхової компанії з фондом соціального страхування передбачає перевірку таких питань:

- правильність розрахунку відрахувань на соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів страхової компанії;
- правильність розрахунку відрахувань на соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;

- правильність визначення допомоги з тимчасової непрацездатності в залежності від трудового стажу роботи працівника;
- правильність нарахування допомоги з тимчасової непрацездатності категоріям працівників, яким вона здійснюється в розмірі 100% середнього заробітку, незалежно від трудового стажу роботи;
- правильність відображення в обліку операцій щодо утримання внесків на соціальне страхування за рахунок страхової компанії та її працівників;
- правильність використання коштів соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- правильність розрахунку та відображення в обліку відрахувань до фонду соціального страхування на випадок безробіття.

Заборгованість підзвітних осіб є однією із складових дебіторської заборгованості. Враховуючи те, що підзвітні особи витрачають грошові кошти без попереднього контролю, аудитор повинен перевірити правильність розрахунків з підзвітними особами.

Основними завданнями аудиту розрахунків з підзвітними особами є перевірка:

- наявності наказу керівника підприємства про направлення працівника у відрядження;
- наявність спеціального журналу, в якому реєструються особи, котрі вибувають у відрядження;
- наявність відміток у посвідченні про відрядження щодо строків та місця перебування у відрядженні, які підтверджуються відповідальними особами (підписом та печаткою);
- дотримання строків складання авансових звітів;
- наявність всіх підтверджуючих документів на витрачені кошти у відрядженні;
- правильність операцій по авансових звітах та прикладених до них підтверджуючих документах;
- своєчасність внесення в касу сум, виданих під звіт, у випадку, якщо вони були не повністю використані у відрядженні;
- правильність відображення операцій по авансових звітах у відомості аналітичного обліку;
- відповідність даних відомості аналітичного обліку розрахунків з підзвітними особами даним журналу-ордера № 3.

Об'єктами аудиту розрахунків з працівниками страхової компанії є система оплати праці та преміювання; розрахунки з

оплати праці; первинна документація з обліку праці та заробітної плати; дані бухгалтерського обліку.

При здійсненні аудиту розрахунків по заробітній платі вивчають такі питання:

- правильність нарахування заробітної плати;
- правильність заповнення документів, які є основою для нарахування заробітної плати (табеля, розрахунково-платіжні відомості);
- правильність відображення в обліку операцій з нарахування заробітної плати;
- правильність здійснення утримань із заробітної плати (прибуткового податку з громадян, внесків у пенсійний фонд, фонд соціального страхування, аліментів тощо);
- правильність розрахунку та виплати допомоги по хворобі та тимчасовій непрацездатності;
- правильність нарахування оплати за чергову відпустку;
- своєчасність утримань із заробітної плати податків, аліментів, перерахувань на особові рахунки в ощадбанк, погашення позик тощо;
- відповідність аналітичного обліку по заробітній платі синтетичному по рахунку 661 "Розрахунки за заробітною платою".

План практичного заняття № 14

1. Завдання та порядок здійснення аудиту касових операцій.
2. Аудит коштів на поточному рахунку страхової компанії.
3. Аудит розрахункових операцій страхової компанії з:
  - а) бюджетом;
  - б) пенсійним фондом;
  - в) фондом соціального страхування;
  - г) різними дебіторами та кредиторами.
  - д) працівниками страхової компанії.
4. Відповіді на тестові завдання.

Література

1; 2; 3; 5; 11; 21; 23, с.487 – 492; 25; 26, с. 132 – 152;

Тести

- 14.1. Аналітичний облік господарських операцій при журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку здійснюється у:
  1. Відомостях аналітичного обліку

2. Головній книзі
  3. Оборотних відомостях
  4. Касовій книзі
  5. Книгах аналітичного обліку
- 14.2. В журналі-ордері № 1 відображаються господарські операції по кредиту синтетичного рахунку:
1. 311 “Поточний рахунок”
  2. 661” Розрахунки по заробітній платі”
  3. 301 “Каса”
  4. 372 “Розрахунки з підзвітними особами
- 14.3. Записи в касову книгу здійснюються на основі:
1. Прибуткових касових ордерів
  2. Платіжних доручень
  3. Чеків
  4. Видаткових касових ордерів
  5. Платіжних вимог
- 14.4. Аналітичний облік касових операцій здійснюється в:
1. Відомості аналітичного обліку
  2. Оборотній відомості
  3. Касовій книзі
  4. Головній книзі
  5. Карточках аналітичного обліку
- 14.5. Видача готівки під звіт оформляється:
1. Чеком
  2. Видатковим касовим ордером
  3. Платіжним дорученням
  4. Прибутковим касовим ордером
  5. Меморіальним ордером
- 14.6. Облік використаних коштів під звіт здійснюється в:
1. Накопичувальній відомості
  2. Касовій книзі
  3. Авансовому звіті
  4. Головній книзі
  5. Розрахунковій відомості
- 14.7. Нарахування заробітної плати працівникам страхової компанії здійснюється в:
1. Оборотній відомості
  2. Розрахунково-платіжній відомості
  3. Відомості аналітичного обліку

4. Касовій книзі
5. Накопичувальній відомості

14.8. Місячні підсумки журналів-ордерів переносяться в:

1. Бухгалтерський баланс
2. Оборотні відомості
3. Головну книгу
4. Касову книгу
5. Реєстраційний журнал

14.9. На підставі даних головної книги складають:

1. Фінансовий звіт
2. Бухгалтерський звіт
3. Статистичний звіт
4. Бухгалтерський баланс
5. Оборотну відомість по синтетичних рахунках

Тема 15. Експрес-аудит балансу та оцінка фінансового стану страхової компанії

15.1. Порядок здійснення експрес-аудиту балансу

В умовах ринкової економіки необхідним є одержання інформації про фінансовий стан партнерів. Тому виникає потреба в експрес-аудиті інформаційних даних, які використовують для оцінки фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності, тобто балансу.

Сутність методики експрес-аудиту балансу полягає в оперативному підтвердженні достовірності даних про фінансово-господарські операції, які відображені в балансі.

Експрес-аудит балансу здійснюється за допомогою таких прийомів:

1. Перевірка матеріалів інвентаризації майна, коштів, зобов'язань, яка була проведена до моменту складання річного бухгалтерського звіту. З цією метою перевіряється вся первинна документація по інвентаризації (описи, акти, порівняльні відомості), в якій повинні бути приведені дані бухгалтерського обліку та фактичні дані, встановлені при інвентаризаціях, щодо наявності основних засобів, товарно-матеріальних цінностей в натуральному та грошовому виразі.

Наявність грошей в касі на 1 січня наступного за звітним року повинна бути підтверджена актом перевірки. Залишки коштів на поточному, валютному та інших рахунках в закладах банків підтверджуються виписками з цих рахунків. Суми за розрахунками зкладами банків, фінансовими та податковими органами, а

також з дебіторами та кредиторами повинні бути взаємно узгодженими, а результати підтверджені актами.

2. Перевірка правил складання балансу; порівняння даних головної книги з даними журналів-ордерів, а балансу – з головною книгою; перевірка правильності арифметичних підрахунків при визначенні окремих показників (статей балансу) та підсумку балансу.

3. Перевірка взаємо узгодженості показників, які повторюються у різних формах фінансової звітності у відповідності до рекомендацій Міністерства фінансів України про складання балансу на основі даних, виписаних з різних форм звітності. Тотожність показників при перевірці їх узгодженості та балансова рівність при складанні балансу свідчать про правильність відображення в звітності найважливіших показників.

15.2. Сутність та критерії оцінки фінансової надійності страховика

Фінансова надійність страховика – це його здатність виконати страхові зобов'язання, які прийняті за договорами страхування та перестраховування у випадку впливу несприятливих чинників. Тому стійка фінансова надійність страхових операцій дає змогу страховикові виконати усі зобов'язання за будь-яких несприятливих обставин.

Фінансова надійність забезпечується такими чинниками:

- розміром власних коштів;
- правильно розрахованими страховими тарифами;
- збалансованим страховим портфелем;
- величиною страхових резервів, відповідною сумі страхових зобов'язань страховика;
- ефективністю розміщення страхових резервів;
- перестраховувальними операціями.

До власних коштів страховика належать: статутний фонд; спеціальні та резервні фонди; вільні резерви; нерозподілений прибуток.

Головним елементом функціонування страхової компанії є статутний фонд, який є сумою внесків її засновників. Основними вимогами до створення страхової компанії є наявність мінімального розміру статутного фонду. Статутний фонд повинен бути сплачений тільки в грошовій формі. Дозволяється формування статутного фонду страховика цінними паперами, що випускаються державою, за їх номінальною вартістю, в порядку, визначеному Уповноваженим органом, але не більше 25 відсотків загального розміру статутного фонду.

Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн. євро, а страховика, який займається страхуванням життя, - 1,5 млн. євро за валютним обмінним курсом валюти України.

Забороняється використовувати для формування статутного фонду векселі, кошти страхових резервів, а також кошти, одержані в кредит, позику та під заставу, і вносити нематеріальні активи.

Крім статутного фонду, страховик повинен мати певний обсяг власних коштів, вільних від зобов'язань. Такими коштами є гарантійний фонд та вільні резерви. До гарантійного фонду страховика належать додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку. Вільні резерви – це частка власних коштів страховика, яка резервується з метою додаткового забезпечення фінансової надійності.

Важливим фактором фінансової надійності страховика є достатність страхових резервів. Розмір страхових резервів повинен відповідати величині страхових зобов'язань, взятих на себе страховиком.

Премії, акумульовані в страхові резерви, деякий час знаходяться у розпорядженні страховика і використовуються для отримання додаткового доходу. Активи страховика, сформовані за рахунок страхових резервів, є гарантією виконання ним зобов'язань.

Для забезпечення фінансової надійності страховика важливе значення має достатність страхових резервів, яка зумовлюється певним їх складом і застосуванням відповідних методів їх обчислення.

Страховики можуть прийняти рішення про запровадження згідно з встановленою Уповноваженим органом методикою формування і ведення обліку таких технічних резервів за видами страхування іншими, ніж страхування життя:

- резерв незароблених премій;
- резерв заявлених, але не виплачених збитків;
- резерв збитків, які виникли, але не заявлені;
- резерв катастроф;
- резерв коливань збитковості.

Страховики зобов'язані створювати та вести облік таких резервів із страхування життя: довгострокових зобов'язань (математичні резерви) та належних виплат страхових сум.

Величина резервів довгострокових зобов'язань обчислюється актуарно окремо по кожному договору згідно з методикою формування резервів із страхування життя з урахуванням темпів зростання інфляції.

Наявність страхових резервів є гарантією платоспроможності страховика і фінансової стійкості страхових операцій.

З метою забезпечення фінансової стійкості та гарантій страхових виплат страховики інвестують страхові резерви на принципах диверсифікації, поворотності, прибутковості, ліквідності.

15.3. Платоспроможність страховика та основні умови її забезпечення

Основним показником при оцінці фінансового стану страховика є платоспроможність.

Платоспроможність страховика – це здатність страхової компанії своєчасно та в повному обсязі виконувати свої платіжні зобов'язання, які випливають із укладених договорів страховиків, а також перед акціонерами та податковою службою

Згідно діючого законодавства страховики зобов'язані дотримуватись таких вимог щодо забезпечення платоспроможності:

- наявності сплаченого статутного фонду та гарантійного фонду страховика;
- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум та страхових відшкодувань;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

Для забезпечення виконання страховиком зобов'язань щодо окремих видів обов'язкового страхування страховики можуть утворювати централізовані страхові резервні фонди та органи, які здійснюють управління цими фондами.

Джерелами утворення централізованих страхових резервних фондів можуть бути відрахування від надходжень страхових платежів, внески власних коштів страховиків, а також доходи від розміщення коштів централізованих страхових резервних фондів.

Для забезпечення страхових зобов'язань із страхування життя та медичного страхування страховики формують окремі резерви за рахунок надходження страхових платежів і доходів від інвестування коштів сформованих резервів по цих видах страхування.

15.4. Економічний зміст та порядок обчислення фактичного запасу платоспроможності

Страховики відповідно до обсягів страхової відповідальності зобов'язані підтримувати належний рівень фактичного запасу платоспроможності.

Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначаються вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових. Страхові зобов'язання приймаються

рівними обсягам страхових резервів, які страховик зобов'язаний формувати у порядку, передбаченому Законом України “Про страхування”.

На будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених величин:

- перша – підраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам;
- друга – підраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестрашування.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05.

Загальна величина резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) дорівнює сумі резервів довгострокових зобов'язань, які визначаються на будь-яку дату окремо по кожному договору страхування життя.

Коефіцієнт запасу платоспроможності – це відношення фактичного запасу платоспроможності до нормативного. Цей коефіцієнт може бути меншим або більшим за 1. Якщо коефіцієнт менший за 1, то це значить, що страхова компанія працює в умовах підвищеного ризику, бо має нестачу власних активів. Ці активи треба довести до рівня нормативних запасів, щоб коефіцієнт дорівнював 1. Якщо коефіцієнт платоспроможності більший за 1, то це свідчить про те, що страховик має власні кошти, сформовані в розмірах, які значно перевищують обсяги прийнятих зобов'язань. Така страхова компанія в змозі виконати своє зобов'язання перед партнерами своєчасно і в повному обсязі.

Якщо страхова сума за окремим об'єктом страхування перевищує 10 відсотків суми сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестрашування.

Страховики, які взяли на себе страхові зобов'язання в обсягах, що перевищують можливість їх виконання за рахунок власних

активів, повинні перестрахувати ризик виконання зазначених зобов'язань у перестраховиків резидентів або нерезидентів.

Для забезпечення страхових зобов'язань із страхування життя і медичного страхування страховики формують окремі резерви за рахунок надходження страхових платежів і доходів від інвестування коштів сформованих резервів за цими видами страхування.

План практичного заняття № 15

1. Порядок здійснення експрес-аудиту балансу страховика.
2. Економічний зміст фінансової надійності страховика.
3. Сутність платоспроможності страхової компанії та основні умови її забезпечення.
4. Порядок розрахунку показників платоспроможності:
  - а) фактичного запасу платоспроможності;
  - б) нормативного запасу платоспроможності;
  - в) коефіцієнта запасу платоспроможності.
5. Відповіді на тестові запитання.

Література

1; 10; 12; 20; 23, с.475 – 482; 26, с. 217 – 232; 28, с. 28 – 35.

Тести

- 15.1. Фінансова надійність страховика забезпечується такими чинниками:
  1. Величиною страхових резервів
  2. Збалансованим страховим портфелем
  3. Розміром статутного фонду (власних коштів)
  4. Величиною страхових виплат
  5. Перестрахованням
  6. Видами страхування, які здійснює страховик
- 15.2. Основними вимогами щодо забезпечення платоспроможності страховика є:
  1. Наявність сплаченого статутного фонду страховика
  2. Наявність гарантійного фонду страховика
  3. Надходження страхових премій
  4. Створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат
  5. Проведення перестраховальних операцій
  6. Перевищення фактичного запасу платоспроможності над його нормативними запасами

7. Перевищення доходів від страхової діяльності над видатками

15.3. До гарантійного фонду страховика відносяться:

1. Статутний фонд
2. Спеціальні фонди
3. Амортизаційний фонд
4. Резервні фонди
5. Сума нерозподіленого прибутку
6. Сума розподіленого прибутку

15.4. Розрізняють такі показники платоспроможності:

1. Плановий запас платоспроможності
2. Фактичний запас платоспроможності
3. Нормативний запас платоспроможності
4. Коефіцієнт прибутковості
5. Коефіцієнт запасу платоспроможності

15.5. Нормативний запас платоспроможності визначається на основі:

1. Кількості договорів страхування
2. Надходжень страхових премій та страхових виплат
3. Розміру прибутку
4. Суми страхових премій, сплачених перестраховикам
5. Розміру статутного фонду

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Закону України “Про страхування”. Закон України //Урядовий кур’єр, № 205, 7 листопада 2001р.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України. //Урядовий кур’єр, 1 вересня, 1999 р.
3. Про оподаткування прибутку підприємств. Закон України //Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999.- с.301 – 385.
4. Про аудиторську діяльність. Закон України // Відомості Верховної Ради України, № 23, 1993 р.
5. Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”. Закон України // Україна – Бізнес, № 3, 2003 р., с.4 – 5.
6. Про господарські товариства. Закон України //Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. – с.159 – 185.

7. Про підприємства в Україні. Закон України // Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. – с. 147 – 158.
8. Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України // Урядовий кур'єр, № 71, 16 квітня, 2003 р., с.2-5
9. Положення про єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків) України // Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів.- К.: Атіка, 1999. – с. 269 – 272.
10. Положення про порядок здійснення операцій з перестраховування // Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. – с.427 – 428.
11. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні // Фінансова справа, № 17 – 18, 2001 р., с.26 – 44.
12. Положення про порядок формування, розміщення та обліку страхових резервів з видів страхування, інших, ніж страхування життя // Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. – с.398 – 400.
13. Про затвердження форми декларації з податку на доходи (прибуток) страховика та порядку її складання. Наказ ДПА України від 31 березня 2003 р. № 146 // Вісник податкової служби України, №15, 2003 р., с.18 – 29.
14. Програма розвитку страхового ринку України на 2001 – 2004 роки // Україна – Бізнес, № 6, 13 – 20 лютого, 2001
15. Типова програма проведення перевірок страхових організацій // Вісник страхового ринку України, № 1, 2001, с. 120 – 123.
16. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерських активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій // Фінансова справа, № 5 – 6, 2003 р., с10 – 64.
17. Інструкція про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на здійснення страхової діяльності на території України. Умови і правила її здійснення та контроль за їх дотриманням // Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. – с. 39 – 51.
18. Зміни до плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій і до інструкції про його застосування // Бухгалтерський облік і аудит, № 1, 2003, с.3 – 9.
19. Коментар до національних стандартів бухгалтерського обліку // Центр підготовки та перепідготовки кадрів та інформаційного забезпечення страхової діяльності. – К.:1999 р.

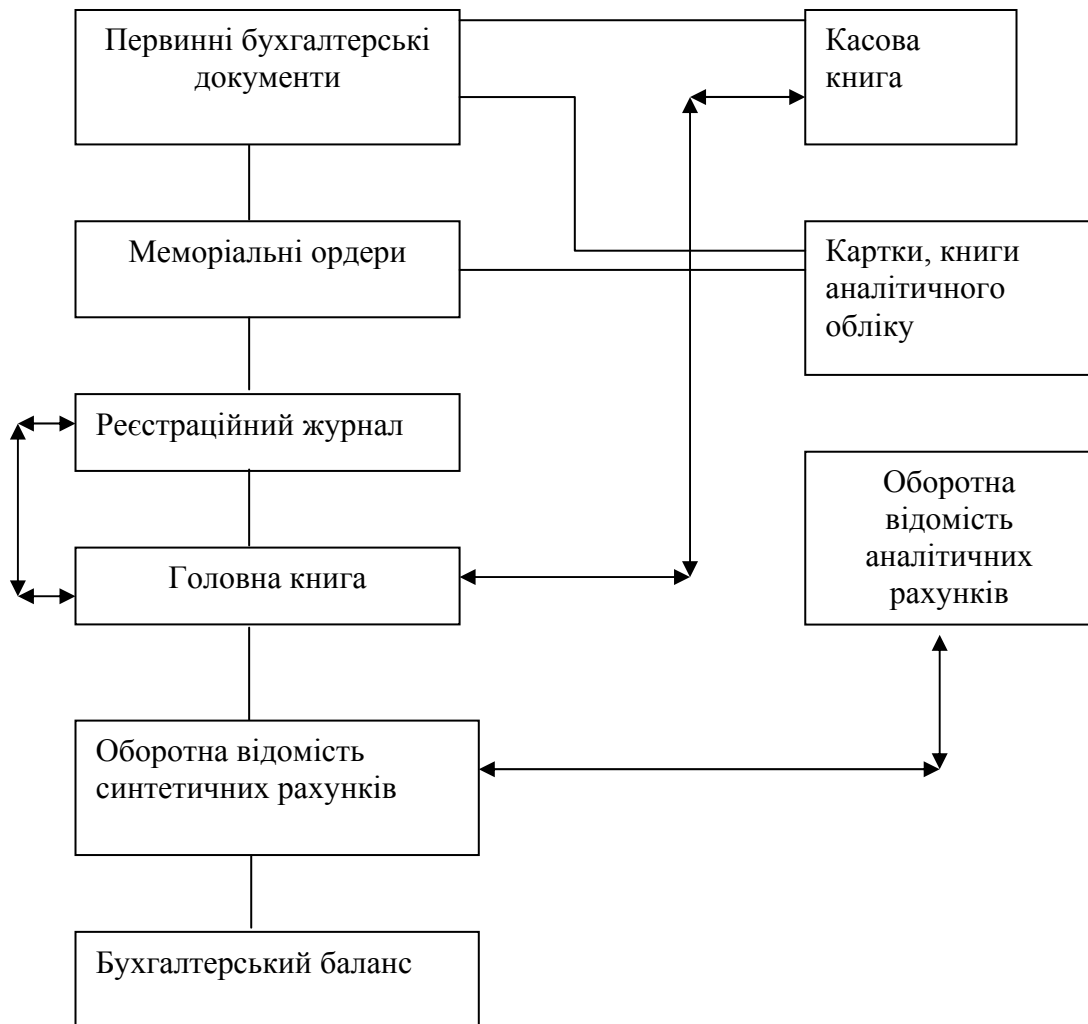
- 20.Методика формування резервів із страхування життя // Україна – Бізнес, № 30 – 31,серпень, 1997.
21. Національні стандарти бухгалтерського обліку. Нормативна база (частина 1) //Центр підготовки та перепідготовки кадрів та інформаційного забезпечення страхової діяльності. – К.:1999 р.
- 22.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій // Фінансова справа, № 5- 6, 2003 р, с. 3- 9.
- 23.Білуха М.Т. Курс аудиту: Підручник.- 2-ге вид., перероб. –К.: вища шк.: Т-во “Знання”, КОО, 1999. – 574 с.
- 24.Бухгалтерський облік за національними стандартами. Практичний посібник. / Укладачі Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Р.О.Мельник. – Тернопіль: Економічна думка, 2000.- 236 с.
- 25.Кириченко А. Учет денежных средств в кассе // Бухгалтерский учет и аудит, №9, 2001, с.12 – 21.
- 26.Кузьминский А.Н. Аудит: практическое пособие. – К.: Учетинформ.- 1996 г.
- 27.Мурашко О.В. Інвестиційна діяльність страховика // Фінанси України, №9, 2000 р.
- 28.Островська О. Оцінка фінансового стану підприємств в умовах стандартизації фінансової звітності // Бухгалтерський облік і аудит, № 2, 2003 р., с.28 – 35.
- 29.Пантелійчук Л. Формування облікової політики – важливий етап роботи підприємства // Бухгалтерський облік і аудит, № 3, 9, 2002 р.
- 30.Пантелійчук Л., Байло І. Важливі моменти складання фінансової звітності за 2002 рік // Бухгалтерський облік і аудит, № 1, 2003, с. 20 – 39.
- 31.Пархоменко В. Річна фінансова звітність за 2002 рік // Бухгалтерський облік і аудит, № 1, 2002 р., с. 10 – 19.
- 32.Пархоменко В. Квартальна фінансова звітність // Бухгалтерський облік і аудит, № 3, 2003 р., с. 3 – 9.
- 33.Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник.- Тернопіль: Карт-бланш, 2002.- 628 с.2
- 34.Приходько В. Бухгалтерський облік страхової діяльності. Навчальний посібник. – 2-ге видання, доповнене й перероблене. – Київ: Лібра, 2002. – 216 с.
35. Страхування:Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець.- Вид.2-ге, перероб.і доп..- К.:КНЕУ,2002.–599 с.

Питання для підготовки до заліку з дисципліни “Облік та аудит в страхових компаніях”

1. Основні завдання бухгалтерського обліку діяльності страхових компаній.
2. Принципи бухгалтерського обліку
3. Форми бухгалтерського обліку страхової діяльності.
4. План рахунків бухгалтерського обліку страхової компанії
5. Синтетичний облік надходження страхових платежів.
6. Синтетичний облік страхових платежів у випадках їхнього отримання за участю страхових посередників
7. Синтетичний та аналітичний облік надходження та повернення страхових платежів
8. Облік резерву незароблених премій
9. Облік резерву збитків
10. Облік часток перестраховиків у страхових резервах
11. Облік формування резерву довгострокових зобов'язань
12. Облік формування резерву належних виплат страхових сум.
13. Облік часток перестраховиків у резервах із страхування життя
14. Облік розміщення страхових резервів
15. Облік операцій з передачі ризиків у перестраховування
16. Облік операцій з отримання ризиків у перестраховування
17. Облік страхових виплат перестраховальнику
18. Облік грошових коштів на поточному рахунку страховика
19. Облік касових операцій
20. Облік цінних паперів
21. Облік розрахунків з підзвітними особами
22. Облік розрахунків з бюджетом
23. Облік розрахунків зі страхування
24. Облік доходів від страхової діяльності
25. Облік витрат страховика
26. Облік витрат на проведення страхування
27. Облік фінансових результатів
28. Сутність та мета фінансової звітності
29. Принципи підготовки фінансової звітності
30. Склад, елементи та зміст інформації у фінансовій звітності
31. Зміст та порядок складання бухгалтерського балансу
32. Складання звіту про фінансові результати
33. Складання звіту про рух грошових коштів
34. Складання звіту про власний капітал
35. Форми спеціалізованої звітності страховика.
36. Характеристика сутності та розвитку аудиту
37. Порядок здійснення зовнішнього аудиту
38. Завдання та порядок здійснення внутрішнього аудиту
39. Організація процесу аудиту страхової компанії
40. Аудиторський висновок: зміст та основні види.
41. Основи правового регулювання аудиту
42. Напрямки аудиторської перевірки правових аспектів діяльності

- страхових компаній
43. Порядок здійснення перевірки застосування страховиками законодавства України про страхову діяльність і достовірності їх звітності органами нагляду за страховою діяльністю
  44. Порядок підготовки внутрішньої перевірки структурних підрозділів НАСК “Оранта”
  45. Основні права та обов’язки ревізорів
  46. Оформлення та реалізація матеріалів внутрішніх перевірок.
  47. Основні завдання перевірки роботи страхових агентів
  48. Порядок та основні напрямки здійснення перевірки роботи страхових агентів
  49. Порядок оформлення та реалізація матеріалів перевірки роботи страхових агентів
  50. Аудит надходження страхових платежів за договорами майнового та особового страхування
  51. Аудит страхових виплат
  52. Перевірка правильності здійснення перестраховальних операцій.
  53. Аудит формування резерву незароблених премій
  54. Аудит формування резерву збитків
  55. Аудит формування резервів із страхування життя
  56. Перевірка правильності розміщення страхових резервів
  57. Аудит доходів страхової компанії
  58. Аудит витрат страховика
  59. Аудит фінансових результатів від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності страховика
  60. Перевірка правильності розподілу та використання прибутку страхової компанії
  61. Завдання та порядок здійснення аудиту касових операцій
  62. Аудит коштів на поточному рахунку страховика
  63. Аудит розрахункових операцій з бюджетом
  64. Аудит розрахункових операцій з пенсійним фондом
  65. Аудит розрахункових операцій з фондом соціального страхування
  66. Аудит розрахункових операцій з працівниками страхових компаній
  67. Порядок здійснення експрес-аудиту балансу страховика
  68. Економічний зміст фінансової надійності страхової компанії
  69. Сутність платоспроможності страховика та основні умови її забезпечення
  70. Порядок розрахунку показників платоспроможності страхової компанії

Схема меморіально-ордерної форми бухгалтерського обліку

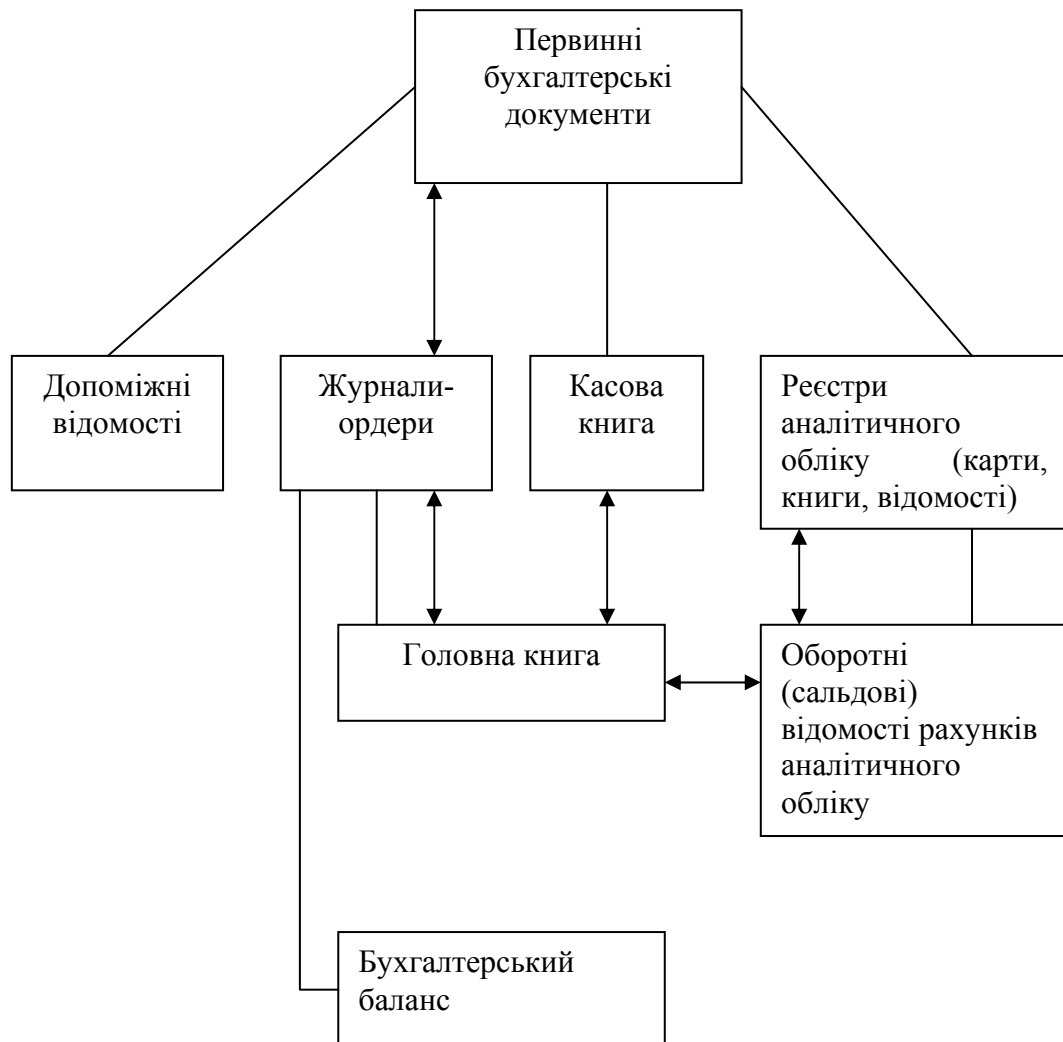

————— Черговість проведення

↔ Звірка записів

Схема журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку

План рахунків бухгалтерського обліку в страхуванні

№№ синтетичного рахунку	Найменування рахунку	Характер рахунку
1	2	3
10	Основні засоби	Активний
131	Знос основних засобів	Пасивний
132	Знос малоцінних та швидкозношуваних предметів	Пасивний
22	Малоцінних та швидкозношуваних предметів	Активний
201	Сировина та матеріали	Активний
203	Паливо	Активний
205	Будівельні матеріали	Активний
207	Запасні частини	Активний
209	Інші матеріали	Активний
23	Виробництво	Активний
301	Каса в національній валюті	Активний
302	Каса в іноземній валюті	Активний
311	Поточні рахунки в національній валюті	Активний
312	Поточні рахунки в іноземній валюті	Активний
313	Інші рахунки в банку в національній валюті	Активний
35	Поточні фінансові інвестиції	Активний
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	активно-пасивний
363	Розрахунки із страховальниками	
364	Розрахунки із страховими посередниками	
365	Розрахунки з перестраховальниками	
37	Розрахунки з різними дебіторами	активно-пасивний
371	Розрахунки за виданими авансами	
372	Розрахунки з підзвітними особами	
373	Розрахунки за нараховані доходи	
374	Розрахунки за претензіями	

375	Розрахунки з відшкодування завданих збитків	
376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	
377	Розрахунки з іншими дебіторами	
378	Розрахунки з перестраховальника-Ми за депонованими преміями	
39	Витрати майбутніх періодів	активний
40	Статутний капітал	пасивний
42	Додатковий капітал	пасивний
423	Дооцінка активів	
424	Безоплатно одержані необоротні активи	
441	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	активно-пасивний
4411	Фонд матеріального заохочення та соціального розвитку	
45	Вилучений капітал	активний
451	Вилучені акції	
49	Страхові резерви	пасивний
491	Технічні резерви	
492	Резерви із страхування життя	
493	Частка перестраховиків у технічних резервах	
494	Частка перестраховиків у резервах із страхування життя	
495	Результат зміни технічних резервів	
496	Результат зміни резервів із страхування життя	
50	Довгострокові позики	пасивний
60	Короткострокові позики	пасивний
63	Розрахунки з постачальниками та підрядчиками	активно-пасивний
631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками	
633	Розрахунки з перестраховиками	активно-пасивний
64	Розрахунки за податками та платежами	активно-пасивний
641	Розрахунки за податками	
642	Розрахунки за обов'язковими платежами	
65	Розрахунки із страхування	активно-

		пасивний
651	За пенсійним забезпеченням	
652	За соціальним страхуванням	
653	За страхуванням на випадок безробіття	
654	За індивідуальним страхуванням	
655	За страхуванням майна	
656	За страхуванням на випадок нещасних випадків на виробництві	
66	Розрахунки з оплати праці	пасивний
661	Розрахунки по заробітній платі	
662	Розрахунки з депонентами	
67	Розрахунки з учасниками	активно-пасивний
671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	
672	Розрахунки за іншими виплатами	
68	Розрахунки за іншими операціями	активно-пасивний
681	Розрахунки за одержаними авансами	
682	Внутрішні розрахунки	
683	Внутрішньогосподарські розрахунки	
685	Розрахунки з іншими кредиторами	
686	Розрахунки з перестраховиками за депонованими преміями	
687	Розрахунки із страховими посередниками за договорами перестраховання	
703	Доходи від реалізації робіт та послуг	активний
7031	Зароблені страхові платежі	
704	Вирахування з доходу	
705	Перестраховання	активний
719	Інші доходи від операційної діяльності	активний
73	Інші фінансові доходи	активний
731	Дивіденди одержані	
732	Відсотки одержані	
76	Страхові платежі	пасивний
761	Страхові премії	

762	Перестраховальні премії	
79	Фінансові результати	пасивний
791	Результат операційної діяльності	
792, 793	Фінансовий результат від інших операцій	пасивний
80	Матеріальні витрати	активний
801	Витрати сировини та матеріалів	
802	Витрати палива та енергії	
806	Витрати запасних частин	
809	Інші матеріальні витрати	
81	Витрати на оплату праці	активний
811	Витрати за окладами та тарифами	
812	Премії та заохочення	
82	Відрахування на соціальні заходи	Активно-пасивний
821	Відрахування на пенсійне забезпечення	
822	Відрахування на соціальне страхування	
823	Страхування на випадок безробіття	
824	Відрахування на індивідуальне страхування	
83	Амортизаційні відрахування	Пасивний
84	Інші операційні витрати	Активний
903	Витрати діяльності	Активний
904	Виплати страхового відшкодування та страхових сум	Активний
92	Адміністративні витрати	Активний
93	Витрати на збут	Активний
94	Інші операційні витрати	Активний
947	Нестачі та втрати від псування товарно-матеріальних цінностей	
948	Штрафи, пені, неустойки визнані	
949	Інші витрати операційної діяльності	
95	Фінансові витрати	Активний
951	Відсотки за кредит	
952	Інші фінансові витрати	
97	Інші витрати	Активний
98	Податки на прибуток	Активний

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ РОЗДІЛ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СТРАХОВИХ ОПЕРАЦІЙ

ТЕМА 1 ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

Суть та основні форми бухгалтерського обліку, котрі застосовуються в страхових компаніях.

Характеристика меморіально-ордерної форми бухгалтерського обліку. Основні реєстри обліку операцій та черговість записів у них при меморіально-ордерній формі бухгалтерського обліку.

Сутність журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку. Зміст та значення журналів-ордерів, оборотних відомостей, головної книги. Черговість записів у реєстри обліку операцій при журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку.

Рахунки як елемент методу бухгалтерського обліку. Будова активних та пасивних рахунків. Особливості активно-пасивних рахунків.

Поняття кореспонденції рахунків. Характеристика синтетичних та аналітичних рахунків.

План рахунків бухгалтерського обліку.

Структура фінансово-бухгалтерської служби страховика та розподіл обов'язків між окремими працівниками.

Перехід на комп'ютерну обробку інформації як основний шлях вдосконалення і організації бухгалтерського обліку страховиків.

ТЕМА 2.БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СТРАХОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Страхові платежі (премії) як основне джерело доходів страхових компаній.

Синтетичний облік надходження страхових платежів. Відображення в бухгалтерському обліку належних страхових платежів при касовому методі. Порядок обліку страхових платежів при методі нарахування.

Облік розрахунків по надходженню страхових платежів із страхувальниками.

Облік розрахунків по надходженню страхових платежів відокремленим підрозділом страховика з головною організацією.

Порядок обліку страхових платежів за участю страхових посередників.

Відображення в бухгалтерському обліку страхових платежів, котрі підлягають поверненню.

Аналітичний облік надходження та повернення страхових платежів.

ТЕМА 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ

Поняття страхових резервів. Необхідність і значення страхових резервів для здійснення страхової діяльності.

Види страхових резервів. Технічні резерви. Резерви із страхування життя.

Бухгалтерський облік технічних резервів. Облік резерву незароблених премій. Облік резерву збитку.

Облік резерву із страхування життя. Формування резервів довгострокових зобов'язань. Формування резервів належних виплат страхових сум.

Облік часток перестраховиків у страхових резервах. Відображення в бухгалтерському обліку величини часток перестраховиків у резерві незароблених премій; визначення результату зміни цих часток, який збільшує (зменшує) зароблені страхові платежі.

Бухгалтерський облік часток перестраховиків у резервах збитків та визначення результату зміни цих часток, який впливає на прибуток страховика.

Облік розміщення страхових резервів.

ТЕМА 4. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ, ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Синтетичний облік касових операцій. Відображення надходження грошових сум в касу та їх видачі з каси на рахунку 30 “Каса”.

Документальне оформлення касових операцій. Порядок заповнення прибуткових та видаткових касових ордерів, платіжної відомості, касової книги, оборотної відомості, журналу-ордера № 1.

Синтетичний облік грошових коштів на поточному рахунку страхової компанії.

Відображення надходжень та витрачання грошових коштів страхової компанії на рахунку 31 “Рахунки в банку”.

Документальне оформлення руху коштів на поточному рахунку. Порядок заповнення платіжних доручень, чеків, платіжних вимог, зведених прихідних та розхідних відомостей, журналу-ордера № 2.

Синтетичний облік цінних паперів (акцій, облігацій).

Синтетичний облік розрахунків з підзвітними особами. Відображення на рахунку 372 “Розрахунки з підзвітними особами”

господарських операцій по видачі підзвітним особам сум на відрядження та господарські витрати.

Відображення на рахунку 372 “Розрахунки з підзвітними особами” операцій по списанню згідно затверджених авансових звітів витрат на відрядження, господарських витрат, закуплених матеріалів і малоцінних та швидкозношуваних предметів, поверненню невикористаних підзвітних сум.

Аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами. Порядок складання авансового звіту.

Синтетичний облік розрахунків з різними дебіторами та кредиторами.

Синтетичний облік розрахунків з бюджетом .

Відображення на рахунку 64 “Розрахунки за податками й платежами” господарських операцій по нарахуванню та перерахуванню до бюджету податку на доход (прибуток), прибуткового податку, податку на землю, з власників транспортних засобів та інших місцевих податків.

Декларація про доходи страховика. Структура декларації. Основні показники. Порядок подання в державну податкову інспекцію та до уповноваженого органу у справах нагляду за страховою діяльністю.

ТЕМА 5. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Сутність та основні форми перестрахування. Порядок та умови здійснення перестрахування.

Бухгалтерський облік операцій з передачі ризиків у перестрахування.

Відображення операцій по перерахуванню сум часток страхових платежів, сплачених перестраховикам.

Відображення в обліку суми належної перестраховальнику комісійної винагороди та сум сплачених страховому посереднику часток страхових платежів з метою укладення договору перестрахування.

Порядок обліку повернення перестраховиком часток страхових платежів, надмірно отриманих ним, або в разі дострокового припинення дії договору перестрахування.

Порядок списання сум часток страхових платежів, сплачених перестраховикам.

Бухгалтерський облік операцій з одержання ризиків у перестрахування.

Відображення в обліку сплачених перестраховальникам сум комісійної винагороди.

Облік сплачених перестраховальнику часток від страхових сум та страхових відшкодувань.

ТЕМА 6.БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Доходи страхових компаній, їх двоїстий характер, пов'язаний з особливостями фінансово-господарської діяльності страховика.

Склад доходів від страхової діяльності згідно із Законом України “Про страхування”: зароблені страхові премії за договорами страхування та перестраховування; доходи від операцій перестраховування (комісійні винагороди за перестраховування; частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачених перестраховиками); повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів; повернуті суми технічних резервів, інших, ніж резерв незароблених премій.

Бухгалтерський облік доходів від страхової діяльності. Особливості відображення в бухгалтерському обліку зароблених страхових платежів (премій).

Склад витрат страховика згідно діючого страхового законодавства: виплати страхових сум та страхових відшкодувань; відрахування у централізовані страхові резервні фонди; відрахування у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій; витрати на проведення страхування; інші витрати.

Бухгалтерський облік виплат страхового відшкодування та страхових сум.

Відображення в обліку операцій проведення виплат страхового відшкодування та страхових сум за участю страхового посередника.

Відображення в обліку страхового відшкодування та страхових сум, які були надлишково виплачені.

Аналітичний облік виплат страхового відшкодування та страхових сум.

Відображення в обліку відрахувань у централізовані страхові резервні фонди, а також відрахувань у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій.

Синтетичний облік витрат на проведення страхування.

Облік витрат по заробітній платі, преміях, виплатах по тимчасовій непрацездатності, процентних винагородах страховим агентам, виплатах із фондів економічного стимулювання.

Облік нарахувань внесків на соціальне страхування та до пенсійного фонду. Облік інших витрат.

Порядок визначення фінансового результату страховика.

Синтетичний облік прибутку від страхової діяльності.

Порядок визначення прибутку від діяльності по страхуванню життя та його синтетичний облік.

Облік прибутку від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів.

Облік прибутку від інших операцій.

Відображення операцій по утворенню за рахунок прибутку вільних резервів, спеціальних резервних фондів, а також відрахувань на виплату дивідендів.

ТЕМА 7. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ СТРАХОВИКА

Сутність, склад та призначення фінансової звітності страховика.

Баланс. Економічний зміст та значення балансу як основи фінансової звітності страховика. Структура балансу. Актив. Пасив.

Баланс страховика для публікації, його зміст.

Звіт про фінансові результати: зміст, значення та основні показники.

Звіт про рух грошових коштів.

Звіт про власний капітал.

Спеціалізована фінансова звітність страховика: зміст та значення. Звіт про доходи та витрати страховика. Інші форми спеціалізованої фінансової звітності.

Зміст пояснювальної записки до звітних даних страховика.

Порядок складання бухгалтерського звіту та строки його подання до місцевих органів нагляду за страховою діяльністю.

РОЗДІЛ II. АУДИТ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ТЕМА 8. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АУДИТУ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Поняття аудиту, його виникнення та розвиток.. Значення аудиту для об'єктивного оцінювання фінансових звітів суб'єктів господарювання.

Завдання та напрями проведення аудиту. Зовнішній та внутрішній аудит.

Джерела та способи збору інформації, яка необхідна для проведення аудиту.

Організація процесу аудиту страхової компанії. Планування аудиту. Програма аудиту. Типова програма проведення перевірок страхових організацій згідно з вимогами Міністерства фінансів України.

Аудиторський висновок. Види аудиторських висновків.

ТЕМА 9. АУДИТ ПРАВОВИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Поняття правових основ діяльності страхових компаній.

Встановлення наявності документів, що регулюють процес організації страхової діяльності та їх відповідності чинному законодавству (установчі документи; свідоцтво про державну реєстрацію; ліцензії).

Аудит статутного капіталу.

Аудит відповідності діяльності страхової компанії виданим ліцензіям.

Перевірка правильності юридичного оформлення та укладання договорів страхування.

Ведення реєстрації та обліку договорів страхування. Наявність журналів обліку договорів за видами страхування.

Перевірка дотримання вимог чинного законодавства щодо виготовлення та обліку страхових свідоцтв (полісів).

Перевірка виконання зобов'язань страховика щодо укладених договорів страхування.

ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ (АУДИТУ) СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Основні права та обов'язки ревізорів.

Порядок планування та підготовки ревізій структурних підрозділів (філій, відділень, дирекцій) страхової компанії.

Порядок видання наказу про проведення ревізії.

Матеріали, з якими знайомиться ревізор до початку проведення ревізії.

Розробка програми ревізії та розподіл обов'язків керівника ревізійної бригади між її членами.

Оформлення та реалізація матеріалів ревізії. Зміст акту ревізії

Заходи, які повинні бути вжиті ревізорами при встановленні фактів порушень та недоліків в роботі страхових організацій.

Порядок підведення підсумків ревізії. Обговорення підсумків ревізії на зборах працівників структурних підрозділів страховика, робота яких ревізувалась.

Основні завдання ревізії роботи страхових агентів.

Ознайомлення ревізуючого до початку проведення ревізії з певними документами (актом попередньої ревізії; даними про виконання страховим агентом планів надходження страхових платежів; довідками про причини дострокового припинення дії договорів страхування життя; довідками про зібрані та здані платежі за ревізований період; довідки про залишки бланків суворой

звітності, які рахуються за страховим агентом; скаргами страхувальників на неправомірні дії страхового агента).

Перевірка наявності бланків суворої звітності у страхового агента.

Перевірка наявності грошових коштів у страхового агента.

Заходи, котрих повинен вжити ревізор при встановленні у страхового агента нестачі грошей або бланків суворої звітності.

Перевірка своєчасності здачі страховими агентами страхових платежів в установи банку.

Перевірка своєчасності та правильності відновлення договорів страхування від нещасних випадків, будівель, транспорту, домашнього майна, тварин тощо.

Перевірка правильності заповнення агентом бланків страхових свідоцтв, правильності застосування ставок страхових платежів.

Перевірка дотримання страховим агентом правильності та своєчасності представлення в бухгалтерію страхової організації доручень та списків страхувальників, своєчасності вручення страхових свідоцтв.

Порядок оформлення та реалізації матеріалів ревізії.

Складання акту про результати ревізії роботи страхового агента.

ТЕМА 11. АУДИТ ОПЕРАЦІЙ ЗІ СТРАХУВАННЯ ТА ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Аудит надходження страхових платежів (премій) за договорами страхування та перестрахування.

Своєчасність розрахунків за страховими преміями зі страхувальниками, перестрахувальниками, страховими посередниками. Правильність віднесення надходжень страхових платежів до відповідного звітного періоду. Дотримання вимог чинного законодавства щодо валюти страхування.

Аудит виплат страхового відшкодування та страхових сум за договорами страхування та перестрахування.

Обґрунтованість і своєчасність здійснення страхових виплат. Повнота та своєчасність відображення виплат в обліку.

Дотримання вимог чинного законодавства щодо здійснення виплат страхового відшкодування та страхових сум та розрахунків за такими виплатами зі страхувальниками та перестрахувальниками

ТЕМА 12. АУДИТ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ

Аудит формування резерву незароблених премій.

Аудит формування резерву збитків.

Аудит розміщення страхових резервів. Зміст і порядок державного регулювання розміщення коштів страхових резервів. Перевірка дотримання принципів розміщення та інвестування страхових резервів: безпечності, ліквідності, диверсифікованості.

Аудит напрямків розміщення категорій активів, якими можуть бути представлені страхові резерви.

Перевірка дотримання страховою організацією встановлених законодавством України квот щодо розміщення та інвестування коштів страхових резервів. Значення встановлених квот для забезпечення принципів ліквідності та безпечності.

Вплив структури розміщення та інвестування коштів страхових резервів на забезпечення платоспроможності страхової організації.

ТЕМА 13. АУДИТ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Аудит доходів від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності страхової організації. Відсотки за облігаціями. Дивіденди за акціями. Відсотки за депозитами. Інші доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності страховика. Повнота та своєчасність відображення зазначених доходів в обліку.

Аудит витрат на утримання страхової компанії.

Аудит фінансових результатів страхової організації від страхової, інвестиційної та фінансової діяльності.

Аудит розподілу та використання прибутку страхової компанії. Перевірка законності виплат з чистого прибутку.

ТЕМА 14. АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Аудит грошових коштів в касі. Перевірка готівкової та валютної каси. Правильність оформлення касових документів (прибуткових та видаткових касових ордерів, платіжних відомостей). Правильність ведення касової книги.

Дотримання касової дисципліни при видачі грошей готівкою під звіт.

Аудит коштів на поточному рахунку страховика. Перевірка дотримання порядку відкриття поточного рахунку. Перевірка законності та обґрунтованості операцій та правильності віднесення витрат на відповідні рахунки бухгалтерського обліку. Перевірка правильності документального оформлення руху коштів на поточному рахунку.

Аудит розрахункових операцій.

Аудит розрахунків з: бюджетом, органами соціального страхування, кредитними закладами, різними дебіторами та кредиторами, підзвітними особами, працівниками страхової компанії.

ТЕМА 15. ЕКСПРЕС - АУДИТ БАЛАНСУ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Основні прийоми експрес-аудиту балансу страхової компанії.
Перевірка матеріалів інвентаризації майна, коштів та зобов'язань.
Перевірка правил складання балансу.

Перевірка взаємної узгодженості показників, які повторюються у різних формах фінансової звітності.

Поняття фінансового стану страховика. Фінансова надійність страховика. Співвідношення активів та зобов'язань страхової компанії.

Платоспроможність страхової організації, її значення та основні умови забезпечення.

Економічний зміст та порядок обчислення фактичного та нормативного запасу платоспроможності. Коефіцієнт запасу платоспроможності.

Тематичний план з дисципліни “Облік і аудит в страхових компаніях” для студентів спеціальності 7.050104 “Фінанси” спеціалізації “Страхова справа” денної форми навчання

№№ п/п	Найменування теми	К-сть Годин	В тому числі	
			лекцій	практичних занять
1	2	3	4	5
1.	Організація бухгалтерського обліку в страхових компаніях	4	2	2
2.	Бухгалтерський облік страхових платежів	4	2	2
3.	Бухгалтерський облік страхових резервів	4	2	2
4.	Бухгалтерський облік операцій перестраховування	4	2	2
5.	Бухгалтерський облік грошових коштів, цінних паперів та розрахункових операцій	8	4	4
6.	Бухгалтерський облік фінансових результатів	8	4	4
7.	Фінансова звітність страховика	4	2	2
8.	Сутність та значення аудиту страхових організацій	4	2	2
9.	Аудит правових основ діяльності страхових компаній	4	2	2
10.	Організація внутрішнього контролю (аудиту) страхових компаній	8	4	4
11.	Аудит операцій зі страхування та перестраховування	4	2	2

12.	Аудит формування та розміщення страхових резервів	4	2	2
13.	Аудит формування та використання фінансового результату страхової організації	4	2	2
14.	Аудит грошових коштів та розрахункових операцій	4	2	2
15.	Експрес-аудит балансу та оцінка фінансового стану страхової компанії	4	2	2
<hr/>				
	Разом	72	36	36
<hr/>				